

The Project Gutenberg eBook of Kalatyttö, by Bjørnstjerne Bjørnson

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kalatyttö

Author: Bjørnstjerne Bjørnson

Translator: Paavo Emil Cajander

Release date: March 12, 2015 [EBook #48463]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KALATYTTÖ ***

E-text prepared by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

KALATYTTÖ

Kirj.

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSON

Norjan kielestä suomentanut P. Cajander

Otava, Helsinki, 1905.
Helsingin Uusi Kirjapaino-Osakeyhtiö.

ENSIMÄINEN LUKU.

Missä sillinpyyntiä kauemman aikaa on lakkaamatta harjoitettu, siihen syntyy vähitellen kaupunki, jos paikka muuten on sopiva. Tällöisistä kaupungeista ei voi ainoastaan sanoa, että meri on ne maalle luonut, vaan ne loitommalta katsoen näyttävätkin meren ajamilta pölkkykasoilta tahi kumotuilta veneiltä, joita kalastajat ovat kaataneet suojakseen myrsky-yönä; lähemmäksi tultua huomataan, kuinka sattumoilta kaikki on rakentunut, siinä kun on joko tunturi keskellä liikepaikkaa, tahi vesi jakaa kaupungin kolmeen, neljään palaseen, ja kadut luikertelevat ja mutkittilevat. Ainoastaan yksi seikka on kaikilla yhteinen: satama tarjoo suojaa suurimmillekin laivoille; siinä on tyyni kuin korvossa, ja sentähden ovatkin nuo suojapaikat hyvät olemassa niitä laivoja varten, jotka, purjeet rikkinäisinä ja taklaus hajalla, aavalta mereltä tulevat ajelehtain turvapaikkaa etsimään.

Semmoisessa pienessä kaupungissa on hiljaista; kaikki hälinä vetäytyy laitureille, jossa talonpoikain veneet ovat kiinni, ja jossa laivoja lastataan ja puretaan. Pitkin laitureita kulkee pienen kaupungin ainoa katu; valkoisiksi ja punaisiksi maalatut, yhden- ja kahdenkertaiset rakennukset seuraavat kadun toista

puolta, kuitenkin ei seinä seinässä kiinni, vaan kauniit ryytimaat välissä; se on siis pitkä, leveä katu, jossa muuten merituulella tuntuu haju siitä, mitä laitureilla on. Täällä on hiljaista — ei poliisin pelosta, sillä semmoista ei täällä tavallisesti ole — vaan panettelemisen pelosta, koska kaikki ihmiset ovat tuttuja. Kadulla kulkiessa täytyy tervehtiä joka ikkunaan, jossa joku vanha nainen tavallisesti istuu ja tervehtii takaisin. Lisäksi tulee vielä tervehtiä jokaista vastaantulijaa; sillä kaikki nämät hiljaiset ihmiset käyvät ja mietiskelevät, mikä on soveliasta ylipäänsä ja heille erityisesti. Joka säätyänsä ja tilaansa ylemmäs pyrkii, menettää hyvän maineensa; sillä ei ainoastaan hän ole tunnettu, vaan myöskin hänen isänsä ja iso-isänsä; ja urkitaan selville missä perheen jäsenessä ennen on havaittu taipumusta säädyttömyyteen.

Tähän rauhalliseen kaupunkiin tuli monta vuotta sitten hyvin kunnioitettu mies Pekka Olsen; hän tuli maalta, missä oli henkeänsä elättänyt rihkamakaupalla ja viulunsoitolla. Kaupungissa avasi hän puodin, missä entisille kauppatuillaensa paitsi rihkamatavaraa myöskin myi paloviinaa ja leipää. Hänen kuultiin astuvan edes ja takaisin puodintakaisessa "peräkamarissa", soittaen hyppypolskia ja morsiusmarsseja; joka kerta, kun tuli oven kohdalle, tirkisti hän siinä olevasta lasireiästä puotiin, ja jos joku ostaja oli tullut, päätti hän soittonsa liirutukseen ja meni puotiin. Kauppa kävi hyvin; hän nai, ja hänelle syntyi poika, jonka kastatti omaksi kaimaksensa, ei kuitenkaan Pekaksi, vaan Pietariksi. Pikku Pietarista piti tuleman mitä Pekka tunsu itse ei olevansa, sivistynyt ihminen, jonkatähden poika pantiin latinakouluun. Kun nyt ne, joiden tuli olla hänen tovereitansa, pieksäen ajoivat leikeistänsä hänet kotiin, koska hän oli Pekka Olsenin poika, niin ajoi Pekka Olsen pieksäen hänet heidän luoksensa takaisin; sillä muulla tavoin ei poika voinut sivistyä. Pikku Pietari tunsu siis olevansa hylkiö koulussa ja tuli laiskaksi ja vähitellen kaikkeen niin haluttomaksi, että isä ei voinut pieksää häntä nauramaan eikä itkemään. Silloin Pekka heitti pieksämisen ja pani pojan puotiin. Mutta ihmeeksi hänen kävi, kun näki pojan antavan kaikille, mitä he pyysivät, jyvääkään liikaa antamatta, itse syömättä ainoatakaan väskynää, mutta mittaavan, laskevan ja kirjaan panevan kaikki ykstopotisesti, tavallisesti sanaakaan virkkamatta, ja hyvin vitkaan, mutta nuhteettomalla tarkkuudella. Isä alkoi uudestaan toivoa ja lähetti hänet sillialuksessa Hampuriin, kaupakoulussa hyviä tapoja oppimaan. Poika oli poissa kahdeksan kuukautta, johan siinä lienee kylliksi. Palatessaan oli hän hankkinut itselleen kuusi uutta vaatekertamusta ja maalle noustessaan oli hänellä ne yllänsä, toinen kertamus toisen päällä, "sillä siitä mitä päällä on, ei tarvitse tullia maksaa". Mutta, paksuutta lukuun ottamatta, oli hän, kun seuraavana päivänä astui kadulle, näköjään melkein samanlainen kuin ennenkin. Käveli yhtä jäykkänä ja suorana, kädet riipuksissa, tervehti äkkinäisellä nytkäyksellä ja kumarsi ikäänkuin olisi ollut niveletön, ruvetakseen taaskin yhtä jäykäksi; hän oli ilmetty kohteliaisuus, kuitenkin virkkamatta sanaakaan; reipas, mutta samalla arka. Nimeänsä ei hän enää kirjoittanut *Olsen*, vaan *Ohlsen*, josta kaupungin viisastelijat saivat syytä seuraavaan kysymykseen: "Kuinka pitkälle ennätti Pietari Olsen Hampurissa?" Vastaus: "ensimmäiseen puustaviin". Tuumipa jo muuttaa ristimänimensäkin "Pedroksi", vaan kun tuon *h*:ntähden sai kärsiä niin paljon pilkkaa, heitti hän sen tuuman ja kirjoitti vain *P. Ohlsen*. Hän laajensi isänsä kaupan ja nai jo 22 vuoden ikäisenä punakätisen puotimamselin, sillä hänen isänsä oli vastikään tullut leskeksi ja luotettavampi oli vaimo kuin emännöitsijä. Vuoden päästä ummelleen synnytti vaimo pojan, joka, viikon päästä ummelleen kastettiin "Pedroksi". Kun arvoisa Pekka Olsen oli tullut iso-isäksi, tunsu hän ikäänkuin sisällistä halua ruveta vanhaksi. Hän jätti kaupan pojallensa, istuskeli itse penkillä puodin edustalla ja poltteli lehtitupakkaa piippunysällänsä. Ja kun eräänä päivänä alkoi tuolla ulkona ikävystyä, toivoi hän, että pian saisi kuolla pois, ja niinkuin hänen kaikki muutkin toiveensa olivat toteutuneet, niin kävi tämänkin.

Jos nyt Pietari poika oli perinyt yksinomaan toisen puolen isän kyvystä, nimittäin kauppaälyn, niin näytti pojanpoika Pedro perineen toisen, nimittäin yksinomaan soittoaidon. Hän oppi hyvin myöhään lukemaan, mutta hyvin aikaisin laulamaan; hän soitti huilua niin hyvästi, että herätti huomiota; hän oli hempeän näköinen ja helläsydäminen. Mutta siitä isällä vain oli vastusta, kun hänen oma tarkkuutensa oli juurrutettava poikaan. Kun tämä jotakin unhotti, ei häntä toruttu eikä lyöty, niinkuin muoin isää, vaan häntä nipistettiin. Tämä tapahtui hyvin hiljaisesti ja ystävällisesti, voisipa sanoa kohteliaasti, vaan se tapahtui vähimmästäkin syystä. Äiti luki joka ilta, vaatteita hänen päältään riisuessaan, hänen mustelmansa ja kelta-pilkkunsa ja suuteli niitä, vaan hän ei tohtinut tehdä vastusta, sillä häntä itseänsäkin nipistettiin. Jokaisesta reiästä pojan vaatteissa, jotka olivat tehdyt isän Hampurilaisesta puvusta, jokaisesta pilkusta koulukirjoissa oli äiti vastuunalainen. Senpätähden kuultiinkin aina: "ei niin, Pedro! varo itseäsi, Pedro! muista Pedro!" — hän pelkäsi isäänsä ja kyllästyi äitiinsä. Toverien seurassa ei hänelle tehty mitään pahaa; hän purskahti heti itkuun ja rukoili vaatteidensa puolesta. Häntä kutsuttiin lellikiksi, eikä hänestä sen enempää huolitettu. Hän oli kipeän, höyhenettömän sorsanpojan kaltainen, joka kaikkialla nilkutti parven perässä ja juoksi kauas pois sen vähäisen palan kanssa, jonka sai varastetuksi; kukaan ei antanut hänelle, sentähden ei hänkään antanut kellekään.

Mutta pian huomasi hän, että kaupungin alhaisten lasten seurassa oli toisin; sillä he olivat kärsivälliset häntä kohtaan, koska hän oli heitä hienompi. Pitkä, ravakka tyttö, joka hallitsi koko joukkoa, otti hänet turviinsa. Pedro ei voinut kylliksi katsella häntä: hänellä oli sysimustat hiukset, jotka asuivat kähärässä, ja joita ei koskaan ollut kammalla suorittu, vaan sormin; hänellä oli tummansiniset

silmät, lyhyt otsa, ja kasvot ikäänkuin kiristyivät kokoon ja hyökkäsivät suoraan päälle. Hän oli aina liikkeessä tahi työssä, kesällä jalat ja käsivarret paljaina ja iho ahvettuneena, talvella puettuna niinkuin muut kesällä. Hänen isänsä oli luotsi ja kalastaja; hän juoksi kaupungilla isän kaloja myymässä, piteli tuulessa hänen venettänsä, ja hoiti yksinäänsä kalastusta, kun isä luotsasi. Jokainen, joka vaan näki hänet, kääntyi vielä kerran häntä katsoakseen; sillä hän oli erittäin ravakka. Hänen nimensä oli Gunlaug, vaan häntä kutsuttiin kalatyöksi, jota hän piti arvonimenä. Hän auttoi leikeissä aina heikompia, sisällinen halu pakotti häntä suojelemaan muita, ja nyt hän otti tämän hempeän pojan turvatikseen.

Hänen veneesssänsä voi Pedro soittaa huilua, jota ei kotona suvaittu, koska luultiin sen estävän häntä ajattelemasta läksyjänsä. Tyttö souteli Pedroa ulapalla, otti hänet mukaansa pitemmille kalastusretkille, ja pian pääsi hän yöretkillekin mukaan. Silloin soutelivat he auringon laskiessa ulommalle valoisan kesäillan tyvenessä. Pedro soitteli huilua tahi kuunteli, kun Gunlaug haasteli hänelle kaikki, mitä tiesi, vedenhaltijoista, aaveista, haaksirikoista, vieraista maista ja mustasta kansasta ynnä muusta, jota merimiehet olivat kertoneet. Hän jakoi hänelle ruokiansa samoin kuin tietojansakin, ja Pedro otti kaikki vastaan mitään takaisin antamatta, sillä hänellä ei ollut kotoa ruokaa eikä koulusta tietoja. He soutelivat, kunnes aurinko laski lumentunturien taakse, nousivat sitten maalle saareen ja tekivät valkean s.t.s. Gunlaug keräsi oksia ja risuja, Pedro istui ja katseli. Gunlaug oli ottanut isänsä meritakin ja peitteen Pedroa varten, joihin tämä käärittiin. Hän hoiti tulta, ja Pedro nukkui. Hän pysytteli itseänsä valveilla laulun- ja virren-pätkiä laulamalla; hän lauloi korkealla, heleällä äänellä, kunnes Pedro nukkui, sitten hiljemmin. Kun aurinko alkoi jälleen nousta toiselta puolen ja enteeksi lähetti kylmän, keltaisen valon tuntureille, herätti Gunlaug hänet. Metsä oli vielä musta, niitty pimeä, vaan ne muuttuivat vähitellen ruskeanpunaisiksi ja välkkyviksi, kunnes tunturin harja hehkui ja kaikki värit valahtivat esiin. Silloin työnsivät he veneen jälleen vesille; se kynteli vakoja aamutulessa virehtivään mustaan meren pintaan, ja kohta olivat he karilla toisten kalastajain joukossa.

Kun talvi tuli ja meriretket lakkasivat, kävi Pedro Gunlaugia tervehtimässä hänen kotonansa; hän tuli vähän päästä ja katseli Gunlaugia, kun tämä teki töitään; vaan ei kumpikaan paljon puhunut; näytti siltä, kuin olisivat istuneet yhdessä kesää odottamassa. Kun se tuli, niin haihtui, sen pahempi, Pedrolta tämäkin uusi elämän toive; Gunlaugin isä kuoli, ja tyttö muutti kaupungista pois, ja Pedro pantiin opettajain neuvosta puotiin palvelemaan. Siellä seisoi hän äitinsä kanssa yhdessä; sillä isä, joka vähitellen oli muuttunut niiden ryyrien väriseksi, joita mitteli, täytyi heittäytyä vuoteen omaksi takakamariin. Sieltäkin hän yhä tahtoi olla osallinen kaikessa ja kuulla, mitä kumpikin myi, eikä ollut kuulevinaan, kunnes sai heidät niin lähelle, että voi nipistää heitä. Ja kun sydän kokonaan oli kuivunut tässä vähäisessä lampussa, sammui se eräänä yönä. Vaimo itki, tietämättä varmaan minkätähden, mutta poika ei vuodattanut ainoatakaan kyyneltä. Kun heillä oli rahaa kyllin elääksensä, heittivät he kaupan, hävittivät kaiken muistonkin siitä ja tekivät puodin asuinhuoneeksi. Siellä istuskeli nyt äiti ikkunan ääressä sukkaa kutoen; Pedro istui kamarissa, joka oli käytävän toisella puolella, ja soitteli huilua. Vaan kun kesä tuli, osti hän itselleen pienen, kevyen purjeveneen, purjehti saareen ja makasi, missä Gunlaug oli maannut.

Ja kun hän eräänä päivänä loikui siellä kanervikossa, näki hän veneen suuntaavan saarta kohti, laskevan hänen veneensä kupeelle ja Gunlaugin astuvan maihin. — Gunlaug oli aivan sama kuin ennenkin, mutta täysikasvuinen ja pitempi kuin muut naiset Vaan Pedron huomattuansa hän heti rupesi ahmaan harvempaan; hän ei ollut ajatellut, että Pedrokin oli mieheksi kasvanut.

Noita kalpeita, laihoja kasvoja ei hän tuntenut; niissä ei enää kivulloisuus ja hempeys kuvastunut, vaan tylsämielisyys. Mutta Gunlaugia katsellessa tuli silmään hiljainen heijastus muinaisista unelmista. Gunlaug kiirehti taas käyntiänsä, ja joka askeleelta, minkä hän astui, tunsu Pedro itsensä vuotta nuoremaksi, ja kun hän oli kavahtanut pystyyn ja Gunlaug seisoi hänen vieressään, niin nauroi hän kuin lapsi ja puhui niinkuin lapsi: noiden vanhain kasvojen takana oli pelehtynyt lapsi; hän oli vanhennut, mutta hän ei ollut aikaihmiseksi kasvanut.

Kuitenkin — juuri tätä lasta haki Gunlaug ja nyt kun oli sen löytänyt, ei hän tiennyt mitä tehdä enää; hän nauroi ja punastui. Pedro tunsu itsessään ikäänkuin voiman heräävän, hän tunsu sen ensi kerran elämässään, hän muuttui samalla hetkellä kauniiksi, tätä ei kestänyt kuin kenties silmänräpäyksen aikaa, mutta siinä silmänräpäyksessä Gunlaug oli voitettu.

Gunlaug oli niitä ihmisiä, jotka voivat rakastaa vain sitä, mikä heikkoa on, ja mitä käsillään ovat kantaneet: hän oli aikonut viipyä kaupungissa kaksi päivää, mutta viipyi kaksi kuukautta. Näinä kahtena kuukautena kasvoi Pedro enemmän kuin koko nuoruudessaan; hän havahti unestaan ja haluttomuudestaan, niin että voi tuumailakin; hän tahtoi pois, hän tahtoi oppia soittamaan! Vaan kun hän eräänä päivänä jälleen lausui tämän, vaaleni Gunlaug ja sanoi: "niin, — mutta ensin meidän pitää mennä naimisiin." Pedro katsoi Gunlaug'iin, Gunlaug katsoi häneen, molemmat tulivat tulipunaisiksi, ja Pedro sanoi: "Mitähän ihmiset siitä sanoisivat?"

Gunlaug ei ollut ajatellut, että Pedro voisi tahtoa muuta, kuin mitä hän tahtoi, koska hän itse ei voinut tahtoa muuta, kuin mitä Pedro tahtoi. Mutta nyt Gunlaug huomasi selvästi, ettei hän hetkeäkään ollut ajatellut jakaa hänen kanssansa muuta kuin mitä häneltä oli saanut. Gunlaug älysi heti, että niin oli ollut koko heidän elin-aikansa. Hän oli alussa tuntenut sääliä ja lopuksi rakastunut siihen, jota kohtaan oli ollut hyvä. Jospa hän nyt vaan olisi voinut vähän aikaa malttaa mieltänsä — sillä Pedro huomasi hänen syytyneen vihaan, peljästy ja huusi: "minä tahdon" — hän kuuli sen; mutta suuttumus omasta tuhmudestansa ja Pedron huonoudesta, omasta häpeästänsä ja Pedron miehuuttomuudesta, kuohahti niin tulisella nopeudella purkausta kohti, ettei rakkaus, joka on alkanut lapsuudessa ja ilta-auringon loistossa, jota laineet ja kuutamot ovat tuuditelleet ja huilun sävelet ja hiljainen laulu säestäneet, ole koskaan päättynyt surullisemmin; sillä hän tarttui Pedron molemmin käsin, nosti hänet ylös ja pehmitti häntä oikein sydämmensä pohjasta, sousti sitten kaupunkiin takaisin ja meni saman tien tunturien yli.

Pedro oli purjehtinut satamasta rakastuneena nuorukaisena, joka oli miehuutensa saavuttamaisillaan, vaan sousti kotiin takaisin vanhuksena, jolla ei ollut mitään miehuutta ollut. Yksi ainoa muisto elähytti hänen elämäänsä, ja senkin oli hän houkkaapäisesti hävittänyt; yksi ainoa paikka maailmassa oli hänellä minne paeta, vaan sinne ei hän enää tohtinut mennä. Kun hän nyt mietiskeli omaa kurjuuttansa ja mistä tämä kaikki oikeastaan oli alkunsa saanut, vajosi hänen toimeliaisuutensa ikäänkuin suohon eikä siitä enää koskaan kohonnut. Kaupungin pikku pojat, jotka olivat huomanneet hänen kummallisuutensa, alkoivat pian häntä kiusata, ja kun hän oli kaupungin pimiköitä, josta ei kukaan tietänyt, millä hän eli ja mitä hän toimitti, niin ei kenenkään johtunut mieleen häntä puolustaa. Eipä tohtinut hän enää mennä ulos, ainakaan ei kadulle. Koko hänen elämänsä oli taistelua pikkupoikien kanssa; nämä tekivät kenties saman hyödyn kuin hyttyset kesä-lämpimällä; sillä ilman heitä olisi hän vajonnut loppumattomaan uneliaisuuteen.

Gunlaug tuli yhdeksän vuotta sen jälkeen taas kaupunkiin yhtä odottamatta kuin oli lähtenytkin. Hänellä oli nyt kahdeksanvuotias tyttö mukana, joka oli samankaltainen kuin hän itsekin muinoin; se vaan, että kaikki oli siistimpää ja ikäänkuin unelmaan verhottua. Gunlaug oli ollut naimisissa, niin sanottiin, oli saanut periä ja tullut kaupunkiin merimiehille ravintolaa pitämään.

Hän hoiti sitä niin, että hänen luoksensa tulivat kauppamiehet ja laivurit väkeä pestaamaan ja laivamiehet pestiä ottamaan. Sitä paitsi tilasivat kaikki kaupunkilaiset hänen kauttansa itselleen kaloja. Tästä välikaupasta ei hän koskaan ottanut äyriäkään, vaan käytti ankaralla tavalla sitä valtaa, jonka se hänelle tuotti. Hän oli empimättä kaupungin mahtavin mies, vaikka olikin vaimo-ihminen, ja vaikk'ei koskaan jättänyt taloansa. Häntä kutsuttiin "Kala-Gunlaug'iksi" eli "Mäki-Gunlaug'iksi"; "Kalatytön" nimen peri hänen tyttärensä, joka juoksenteli kaupungin kaduilla pikkupoikain etunenässä.

Hänen elämäkertansa se tässä tulee kerrottavaksi; hänessä oli äidin luonnon voimaa ja hän sai tilaisuutta sitä harjoittaa.

TOINEN LUKU.

Kaupungin useat somat ryytimaat tuoksuivat sateen jälkeen toisessa ja kolmannessa kukoistuksessansa. Aurinko laski ikuisten lumitunturien taakse, koko taivas oli kuin tulen ja liekkien vallassa, ja lumihuiput heijastivat heikosti vastaan. Lähimmäiset tunturit olivat varjossa, vaan niitä kuitenkin moniväriset, syyspukuiset metsät vaalensivat. Saarissa, jotka keskellä vuonoa perätysten seurasivat toisiaan maalle päin ikäänkuin soutuena, oli tiheän metsän värinvalke vielä räikeämpi kuin tuntureilla, sillä ne olivat lähempänä. Meri oli vallan tyyni, ja suurta laivaa hinattiin satamaan. Ihmiset istuivat puu-portaillaan, joita ruusu-pensaat puoleksi peittivät kummaltakin puolelta; siinä he puhuivat toisilleen portailta portaille, siirtyivätvä välistä toistensa luoksekin tahi tervehtivät käveliöitä, jotka menivät siitä ohi pitkiin lehtokujiin päin. Pianon soittoa kuului kenties jostakin avonaisesta ikkunasta, muutoin ei haastelujen välissä hiiskaustakaan; auringon viimeinen valke vedenpinnalla enensi vain tunnetta, että täällä oli hiljaista.

Vaan yht'äkkiä nousi keskellä kaupunkia melu, ikäänkuin kaupunkia olisi väkirynnäköllä valloitettu. Pojat parkuivat, tytöt kirkuivat, toiset pojat hurrasivat, akat toruivat ja komentivat, poliisin suuri koira haukkui ja kaikki kaupungin rakit vastasivat; niiden, jotka olivat sisällä, piti ulos, ulos, — melu tuli niin hirmuiseksi, että itse kaupungin pormestarin täytyi kääntyä portaillaan ja päästää suustaan nämät sanat: "Tuolla lienee jokin hätänä."

"Mitä se on?" kysyivät lehtokujista tulijat äkkiä niiltä, jotka portailla seisovat. — "Niin, mitä se on?" vastasivat portailla seisijat. — "Veikkoseni, mitä se on?" kysäisivät kaikki, kun joku tuli

keskikaupungista, vaan kun tämä kaupunki puolikuun muotoisena kiertää lahtea vetkossa kaaressa, niin kului paljon aikaa, ennenkuin kaikki ihmiset molemmissa päissä olivat kuulleet vastauksen: "se on vaan Kalatyttö."

Tämä ravakka tyttö, jota hoiti ankara äiti, ja joka luotti apua saavansa kaikilta merimiehiltä (sillä nämät saivat semmoisesta työstä hänen äidiltään aina ryydyn ilmaiseksi), oli poikajoukkonsa etupäässä ryhtynyt suureen omenapuuhun Pedro Ohlsenin puutarhassa. Rynnäkkötuuma oli seuraava: Muutamat pojat houkuttelisivat Pedron talonsa etupuolelle siten, että ravistelisivat hänen ruusupensastaan ikkunanruutua vasten; yhden pitäisi sill'aikaa pudistaa puuta, joka oli keskellä puutarhaa ja toisten nakella omenoita joka haaralle pisteaidan yli, ei varastaaksensa niitä — kaukana siitä! — vaan ainoastaan lystin vuoksi. Tämä sukkela tuuma keksittiin samana iltana Pedron puutarhan takana, vaan kovaksi onneksi sattui hän itse istumaan pisteaidan sisäpuolella ja kuuli joka sanan. Vähää ennen määrättyä aikaa sai hän kaupungin juopostuneen poliisipalvelijan ja hänen suuren koiransa takakamariin, jossa molempia ravittiin. Kun Kalatyttön käherä tukka näkyi pisteaidan takaa ja samassa koko joukko vähäisiä kasvoja tirkisteli sen ylitse joka haaralta, antoi Pedro noiden roistojen talon etupuolella ravistella ruusupensasta, minkä vaan jaksoivat — ja odotti tynnellä mielellä takakamarissa. Ja kun sitten kaikki olivat hyvin hiljaa keräytyneet puun ympärille ja Kalatyttö paljain jaloin ja revityin hamein oli kiivennyt puuhun sitä pudistamaan, aukesi porstuan ovi, ja Pedro sekä poliisipalvelija syöksyivät ulos keppi kädessä ja hirmuinen koira jäljessä! Kauhistuksen huuto nousi poikain joukossa; pienet tytöt, jotka kaikessa viattomuudessaan olivat "leskisillä" pisteaidan ulkopuolella, luulivat jotakuta sisäpuolella murhattavan, ja alkoivat parkua hirmuisimmalla tavalla; ne pojat, jotka ehtivät pakoon, huusivat hurraata, vaan ne, jotka vielä riippuivat pisteaidalla, kiljuivat keppien heiluessa; ja päälle päätteeksi tuli ikäänkuin maan alta, kuten ainakin, siihen, missä pojat kiljuivat, muutamia vanhoja ämmiä, ja nämät rähisivät joukkoon. Pedro itse ja poliisipalvelija kauhistuivat, ja heidän täytyi antautua puheisin ämmien kanssa, vaan sillä välin juoksisivat pojat tiehensä. Koira, jota pojat enemmän pelkäsivät, hyppäsi pisteaidan yli jäljestä — sillä sekös vasta sen mieleistä oli! — ja nyt he riensivät edelleen kuin villit sorsat: pojat, tytöt, koira ja kiljuna pitkin kaupunkia.

Sill'aikaa istui Kalatyttö hyvin hiljaa puussa, luullen, ettei kukaan ollut häntä huomannut. Kyyristyksissään katseli hän puun ylimmäisestä latvasta lehtien välitse tappelun vaiheita. Vasta kun poliisipalvelija vihan vimmassa oli mennyt ulos ämmien joukkoon, ja Pedro Ohlsen oli yksinänsä puutarhassa, meni tämä ihan puun alle, katsoi ylöspäin ja huusi: "Tule paikalla alas, senkin heittiö!"

— Ei hiiskaustakaan kuulunut puusta. — "Tuletko alas sieltä, sanon minä! Kyllä tiedän, että sinä siellä olet!" — Ei sanaakaan vastaukseksi. — "Minä menen hakemaan pyssyni ja minä sinun ammun, minä!" Hän oli lähtevinänsä. — "U-hu-hu-huhu!" alkoi puusta kuulua. — "Niin, huhu vaan, jos mieles tekee, mutta kyllä saat koko haulilatingin itseesi, saatpa niinkin!" — "U-hu, hu, hu-hu!" vastattiin puusta huhkajan äänellä, "minua niin pelottaa!" — "Oletpa itse piru, oletpa tottakin. Olet pahin veijari koko joukossa, vaan nyt olet oletkin kynsissäni!" — "Ah, rakas, hyvä herra kulta! Minä en koskaan enää niin tee", ja samana hän viskasi mädänneen omenan Pedron kasvoja vasten, ja iloinen naurunhekotus seurasi sitä! Omena litistyi kasvoille, ja Pedron muotoansa puhdistaaessa hyppäsi tyttö maahan; hän riippui jo pisteaidalla, ennenkuin Pedro ennätti jäljestä, ja olisi päässyt keikahtamaan toiselle puolelle, jos ei olisi ruvennut pelkäämään, että Pedro oli hänen takanansa, niin että laskeutui alas sen sijaan, kuin olisi pitänyt levollisesti pyrkiä pois. Vaan kun Pedro sai tytön kiinni, päästi tämä ulinan; se vihloi, karjui, vinkui ja vonkui, niin että Pedro peljästyivät ja laski hänet. Tytön hätähuuto kokosi kansaa pisteaidan ulkopuolelle, hän kuuli sen ja sai heti rohkeutta. "Laske minut rauhaan tahi sanon äidilleni!" uhkasi hän vihan vimmassa. Nyt näki Pedro hänen kasvonsa ja huusi: "Äidillesi? Kuka sinun äitisi on?" — "Mäki-Gunlaug, Kala-Gunlaug", vastasi tyttö voiton riemulla, sillä hän näki että Pedro pelkäsi. Pedro, lyhytnäköinen kun oli, ei ollut koskaan nähnyt tyttöä tätä ennen ja oli kaupungissa ainoa, joka ei tietänyt, kuka hän oli; hän ei edes tietänyt, että Gunlaug oli kaupungissa. Ikäänkuin vimhattua huusi hän: "Mikä sinun nimes on?" — "Petra!" kiljasi toinen vielä kovemmalla äänellä. — "Petr" huusi hän, kääntyi ja juoksi asuntoaan kohti, ikäänkuin olisi itse hiittä puhutellut. Vaan kun pelon vaaleus ja vihan vaaleus näyttävät yhdenkaltaisilta, luuli tyttö Pedron juoksevan pyssyänsä hakemaan. Pelko valtasi nyt hänet, hän tunsu takanansa lentelevän haulia, ja kun portti samassa ulkoapäin oli murrettu auki, kipaisi hän siitä ulos, hänen musta tukkansa liehui takana kuin hirmu, hänen siimensä säihkyivät tulta, ja koira, jonka hän tiellä kohtasi, kääntyi ja seurasi haukkuen jäljessä. Siten töytäsi hän äitiänsä vastaan, joka tuli kyökistä keitosvati kädessä; tyttö päin keitokseen, keitos lattialle ja sanat "mene helvettiin!" molempien perässä. Siinäkö nyt tyttö keitoksessa maataksaan huusi: "hän tahtoo ampua minua, äiti, hän tahtoo ampua minua!" — "Kuka tahtoo ampua sinua, senkin tolvana?" — "Hän, Pedro Ohlsen!" — "Kuka?" ärjäsi äiti. — "Pedro Ohlsen, me otimme omenoita häneltä", — hän ei tohtinut koskaan puhua muuta kuin totta. — "Kenestä sinä puhut, lapsi?" — "Pedro Ohlsenista, hän juoksee perässäni iso pyssy kädessä ja tahtoo ampua minua!" — "Pedro Ohlsen!" raivosi äiti ja nauroi, hän oli tullut niin suureksi. Lapsi alkoi itkeä ja tahtoi paeta. Vaan äiti karkasi hänen päällensä, kiristeli valkeita hampaitaan, otti häntä olkapäistä kiinni ja nosti ylös: "Sanoitko hänelle, kuka olet?" — "Sanoin", huusi lapsi vaan äiti ei mitään kuullut eikä nähnyt, hän vaan kysyi jälleen pari, kolme kertaa: "Sanoitko hänelle, kuka olet?" —

"Sanoin, sanoin, sanoin!" huusi lapsi ja kohotti käsiänsä rukoilevana. Nyt suoristi äiti koko vartalonsa: "Vai niin, hän sai siis sen tietää! — — Mitä hän sanoi?" — "Hän juoksi huoneesensa pyssyä hakemaan, hän tahtoi ampua minua." — "Hän ampua sinua!" nauroi äiti ilkkuen. — Peljästyneenä ja keitoksesta tahrautuneena lapsi oli vetäytynyt nurkkaan, jossa seiso ja itkien pyyhki vaatteitansa, kun äiti tuli takaisin: "Jos sinä vielä menet hänen luoksensa", sanoi hän tarttuen tyttöön ja pudistaen häntä, "tai puhelet hänen kanssaan tai kuuntelet häntä, niin Jumala sekä häntä että sinua armahtakoon! — Sano hänelle se minulta! — Sano hänelle se minulta!" toisti hän, kun lapsi ei paikalla vastannut. — "Kyllä, kyllä, kyllä, kyllä! — Sano hänelle se minulta!" lausui hän vieläkin kerran pois mennessänsä, mutta hiljaa ja päätänsä nyökäyttäen jokaiselle sanalle.

Lapsi pesi itsensä, riisui päältään tahrautuneet vaatteet ja kävi juhlapuvussaans portaille istumaan. Vaan kun hän muisteli sitä kauhistavaa tilaa, jossa oli ollut, nousi itku taas kurkkuun. — "Mitä itket, lapsi?" kysyi häneltä ääni, niin ystävällinen, ettei hän koskaan ollut vielä semmoista kuullut. Hän nosti silmänsä, ja hänen edessänsä seiso somavartaloineen mies, jolla oli korkeat kasvot ja silmälasit nenällä. Tyttö nousi paikalla seisaalleen; sillä tuo oli *Hannu Ödegaard*, nuori mies, jota koko kaupunki kunnioitti. "Mitä itket, lapsi?" Lapsi katsoi mieheen ja sanoi tahtoneensa ottaa omenoita Pedro Ohlsenin puutarhasta "muutamain muiden poikain" kanssa, vaan Pedron silloin tulleen ja poliisipalvelijan, ja sitten —; tässä muisti hän, että äiti oli herättänyt hänessä epäilystä tuon ampumisen todenperäisyydestä, joten hän ei tohtinut enempää kertoa, vaan huokasi sen sijaan syvästi. — "Onko mahdollista" sanoi Ödegaard, "että sinun ikäisesi lapsi voi olla osallinen niin suuressa synnissä?" — Petra katsoi vieraaseen; hän oli kyllä tietänyt, että se oli synty, vaan oli aina kuullut sitä ilmoitettavan seuraavalla tavalla: "sen helvetin penikka, senkin mustakarvainen saatana!" Nyt häpesi hän. — "Miks'et käy koulussa oppimassa Jumalan sanaa, että tulisit tietämään, mikä on hyvää, mikä pahaa?" — Tyttö seiso hamettansa kädellä hivuttaen ja vastasi, ettei äiti tahdo, että hän koulua kävisi. — "Sinä kenties et taida lukeakaan?" Kyllä hän lukea taisi. Ödegaard otti vähäisen kirjan ja antoi sen hänelle. Tyttö katsoi siihen, käänteli sitä ja silmäili sen kansia: "En minä voi lukea näin hienoa pranttia", sanoi hän. Vaan hänen täytyi, ja yht'äkkiä hän tuhmistui niin, että silmät olivat muljollaan päässä, huulet lerpallaan, kaikki jäsenet hervostuksissa: "H-e-r Her r-a-ra Herra, pitkä J-u Ju m-a-ma pitkä Juma ll-a-la pitkä Jumala, Herra Jumala s-a sa n-o-i noi sanoi, Herra Jumala sanoi M-M-M-". — "Herra siunatkoon, ethän sinä vielä taida lukea! ja kuitenkin olet 10—12 vuoden vanha lapsi. Tahtoisitko mielelläsi oppia lukemaan?" Tyttö sanoi vitkaan sitä kyllä tahtovansa. "No, tule kanssani, niin paikalla alotamme." Tyttö liikautti, mutta vaan huoneessa käväistäksensä. "Niin, sano se äidillesi," lausui Ödegaard. Äiti osautui juuri sivu kulkemaan, ja kun näki lapsen puhuvan vieraan kanssa, tuli hän ulos kivikadulle. "Hän tahtoo opettaa minua lukemaan", sanoi lapsi epäillen ja äitiinsä katsoen. Äiti ei vastannut mitään, vaan pani molemmat kätensä puuskaan ja silmäili Ödegaardia. — "Teidän lapsenne on aivan taitamaton lapsi", sanoi tämä; "te ette voi puolustaa sitä Jumalan ettekä ihmisten edessä, jos jätätte hänet semmoiseksi." — "Kuka sinä olet?" kysäsi Gunlaug vihaisesti. — "Hannu Ödegaard, teidän pappinne poika." Gunlaug'in kasvot kirkastuivat vähän, sillä hän oli kuullut pelkkää hyvää hänestä. Ödegaard alkoi uudestaan: "Kun toisinaan olen ollut kotona, olen tarkannut tuota lasta. Tänäpä on hän taaskin johtunut mieleeni. Hän ei enää saa harjoittaa sitä, mikä on pahaa." Äidin kasvot osoittivat selvästi, että hänen teki mielensä kysyä: "Mitä sinun siihen tulee?" Vaan tyyneenä lausui Ödegaard: "Tulee kai hänen kuitenkin oppia jotakin?" — "Ei!" — Hieno puna lensi Ödegaardin kasvoille: "Minkätähden ei?" — "Ovatko ne siis paremmat, ne, jotka jotakin taitavat?" Gunlaugilla oli vaan yksi ainoa kokemus, ja siitä hän piti kiinni. — "Minua ihmetyttää, että kukaan ihminen voi kysyä tuommoista!" — "Niin kyllä; — minä tiedän, etteivät ne ole paremmat", sanoi Gunlaug ja astui alas portaita, tehdäkseen lopun tästä lärpätyksestä. Vaan Ödegaard meni suoraan hänen eteensä: "Tässä on kysymyksenä velvollisuus, jota *ette saa* laiminlyödä. Te olette ymmärtämätön äiti." Gunlaug silmäili häntä kiireestä kantapäähän: "Kuka on sinulle sanonut, mikä minä olen?" sanoi hän astuen hänen ohitsensa. — "Sen te itse olette sanonut ja juuri vast'ikään; sillä olisittehan muutoin nähnyt että tämä lapsi menee kadotukseen." Gunlaug kääntyi; silmä kohtasi silmää; hän näki, että Ödegaard pysyi siinä, mitä oli sanonut, ja Gunlaug peljästy. Hän oli seurustellut vain merimiesten ja työmiesten kanssa; tämmöistä puhetta ei hän ollut koskaan ennen kuullut. "Mitä sinä lapsestani tahdot?" kysyi hän. — "Opettaa häntä, mitä hänen sielunsa pelastukseen pelastukseen tulee, ja sitten katsoa, mitä hänestä voi tulla." — "Minun lapsestani ei saa muuta tulla kuin mitä minä tahdon." — "Mutta hänestä täytyy, hänestä täytyy tulla se, mitä Jumala tahtoo." — Gunlaug tuhmistui: "Mitä se merkitsee", sanoi hän ja astui lähemmäksi. — "Se merkitsee, että hänen pitää oppia sitä, johon hän on saanut kykyä; sillä sen vuoksihan Jumala sen on antanut." — Nyt astui Gunlaug hyvin lähelle: "Enkö minä siis saa vallita häntä, minä, joka olen hänen äitinsä?" kysäsi hän, ikäänkuin olisi tahtonut toden perästä saada neuvoa. — "Sen saatte, vaan teidän pitää kuunnella niiden neuvoja, jotka paremmin asian ymmärtävät; teidän pitää noudattaa Jumalan tahtoa." — Gunlaug seiso vähän aikaa ääneti. "Entä jos hän oppii liiaksi", sanoi hän; "köyhän miehen lapsi", lisäsi hän, katsoen hellästi tyttärensä. — "Jos hän oppii enemmän, kuin mitä hänen säätynsä vaatii, niin on hän sen kautta päässyt toiseen säätyyn." — Äiti ymmärsi kohta Ödegaardin ajatuksen, vaan sanoi ikäänkuin itsekseen, katsellen yhä raskasmielisempänä lapseensa: "Se on vaarallista." — "Siitä ei ole kysymys", sanoi Ödegaard lempeästi, "vaan siitä, mikä on oikeaa." — Gunlaugin tarkat silmät saivat kummallisen ilmeen; hän katsoi taaskin terävästi Ödegaardiin, vaan tämän äänessä, sanoissa ja katsannossa kuvastui

niin paljon totuutta, että Gunlaug tunsu itsensä voitetuksi. Hän meni lapsensa luo, pani kätensä hänen pänsä päälle eikä voinut sanaakaan puhua.

"Minä luen hänen kanssaan tästä alkaen siksi, kuin hän pääsee ripille", sanoi Ödegaard ikäänkuin auttaakseen Gunlaugia puheisiin, "minä haluan ottaa tämän lapsen hoitooni." — "Ja tahdot siis ottaa hänet minulta pois?" — Ödegaard hämmästytti ja katsoi tutkistellen häneen. "Kyllähän sinä ymmärrät asian paremmin kuin minä", änkytti Gunlaug: "vaan senkö tähden että mainitsit Jumalan nimen" — hän vaikenen kesken lausettansa. Hän oli sivellyt tyttären hiukset sileiksi, nyt otti hän huivin päästään ja satoi sen lapsen kaulaan. Hän ei osoittanut muulla tavoin, että lapsi saisi seurata Ödegaardia, vaan kiiruhti huoneen taakse, ikäänkuin ei olisi tahtonut sitä nähdä.

Tätä käytöstä säikähtyi Ödegaard, kun ajatteli, kuinka hän voisi täyttää sen, minkä nuoruuden innossa oli ottanut huoleksensa. Lapsi taas pelkäsi häntä, joka ensikerran oli hänen äitinsä voittanut, ja niin he menivät, kumpainenkin pelko sydämessä, ensimmäiselle opetustunnille.

Päivä päivältä huomasi Ödegaard tytön kasvavan viisaudessa ja tiedossa, ja hänen keskustelunsa Petran kanssa sai välistä ikäänkuin itsestään varsin omituisen suunnan. Hän puhui usein Raamatun ja historian henkilöistä sillä tavoin, että hän osoitti sitä kutsumusta, jonka Jumala oli heille antanut. Hän puheli laveasti Saulista, joka vaelsi hurjana ympäri maata, ja Davidista, joka paimensi isänsä karjaa, kunnes Samuel tuli ja pani Herran käden heidän päällensä. Suurin oli kuitenkin se kutsumus, kun Herra itse kulki maan päällä, pysähtyi kalastuspaikalle ja kutsui. Ja köyhä kalastaja nousi ja lähti mukaan — ahdinkoon ja kuolemaan, mutta aina iloisena; sillä kutsumuksen tunne voittaa kaikki vastukset.

Tämä ajatus seurasi yhä tyttöä, ja lopuksi hän ei enää voinut sitä kestää, vaan kysyi omaa kutsumustaan Ödegaardilta. Ödegaard katsoi tyttöön, niin että tämä punastui, ja vastasi, että työn kautta tullaan kutsumuksen perille; tämä työ voi olla vaatimatonta ja halpa-arvoista, mutta se on kaikille määrätty. Nyt heräsi tytössä suuri into; se kiihoitti häntä tekemään työtä täysikäisen voimalla ja unhottamaan leikit, vaan se laihdutti häntä. Hänen päähänsä syntyi eriskummaisia tuumia: hän tahtoi leikkauttaa hiuksensa, pukeutua poikain tavalla ja lähteä sotaan! Vaan kun opettaja sanoi, että hänen hiuksensa olisivat niin kauniit, jos hän vaan letittäisi ne, niin mieltäytyi hän hiuksiinsa, ja uhrasi sankarinnimen pitkän hiustensa vuoksi.

Sitten hän yhä enemmän tahtoi olla tyttö ja hänen työnsä kävi hupaisemmin, vaihtelevain unelmain häilyen mielessä.

KOLMAS LUKU.

Hannu Ödegaardin isä oli nuorena poikana lähtenyt Ödegaardin kylästä Bergenin läänistä; hyvät ihmiset olivat pitäneet hänestä huolta ja nyt oli hän oppinut mies ja ankara saarnaaja. Hän oli myöskin mahtava mies, ei niin paljon sanoiltaan kuin teoiltaan; sillä hänellä oli "hyvä pää", niinkuin sanottiin. Tämän miehen, joka sitkeydellään sai kaikki tuumansa toimeen, piti kuitenkin kohdata vastusta yhdessä asiassa, jossa hän vähimmin sitä odotti ja joka enimmin häntä vaivasi.

Hänellä oli kolme tytärtä ja yksi poika. Poika, Hannu, oli koulun nerokkain oppilas. Isä oli itse hänelle avullinen läksyjen lukemisessa ja sai joka päivä iloa hänestä. Hannulla oli ystävä, jonka hän auttoi sivukumppanikseen ja joka sen vuoksi rakasti häntä lähinnä äitiänsä enimmin koko maan päällä. He kävivät yhdessä koulua ja tulivat yhdessä yliopistoon; he ottivat yhdessä kaksi ensimmäistä tutkintoansa ja nyt piti heidän yhdessä valmistautua samaan virkatutkintoon. Kun he eräänä päivänä sovittuaan lukujärjestyksestä menivät reippaasti portaita alas, tahtoi Hannu, hyvän tuulen ja ilon valtaamana, hypätä toverinsa selkään, vaan saattoi hänen niin pahasti lankeemaan, että hän muutaman päivän perästä kuoli. Kuoleva rukoili äitiänsä, joka oli leski ja nyt kadotti ainoan lapsensa, täyttämään hänen tahtonsa ja ottamaan Hannun ottopojakseen. Äiti kuoli melkein samaan aikaan kuin poikakin, vaan testamentin kautta peri Hannu Ödegaard hänen melkoisen omaisuutensa.

Kuluipa melkein vuosikausi, ennenkuin Hannu sen jälkeen tointui. Pitkähkö matkustus ulkomailla paransi hänet kuitenkin niin, että hän voi suorittaa jumaluusopillisen tutkintonsa; vaan häntä ei mitenkään saatu käyttämään tätä tutkintoa hyväkseen.

Isä oli hartaasti toivonut näkevänsä hänet apulaispappina, vaan Hannu ei taipunut edes kertaakaan saarnastuoliin astumaan; hän antoi aina saman vastauksen: ett'ei hän tuntenut kutsumusta. Tämä oli isälle niin katkera pettymys, että hän tuli monta vuotta vanhemmaksi. Hän oli myöhään päässyt virkaan, oli jo vanha mies ja oli tehnyt kovasti työtä, aina tuo sama tarkoitusperä silmämääränään. Nyt

istui poika saman talon yläkerrassa ja asui komeasti monessa huoneessa; vaan alakerrassa, vähäisessä työkammarissa lampun ääressä, joka loisti vanhuuden yöhön, istui tuo aina työskentelevä vanha pappi. Hän ei voinut eikä tahtonutkaan tämän pettymyksen jälkeen ottaa vierasta avuksensa; hän ei myöskään tahtonut tehdä pojalleen mieliksi ja lakata työstänsä. Sentähden ei hänellä ollut lepoa kesällä eikä talvella; vaan poika teki joka vuosi pitkän ulkomaanmatkan. Ja kun Hannu oli kotona, ei hän seurustellut kenenkään kanssa; se vaan, että enemmän tahi vähemmän puhumattomana söi puolista isänsä kanssa. Vaan jos joku sattui puheisiin hänen kanssansa, osoittivat hänen sanansa aina erinomaista selvyttä ja totuuden intoa, joka teki keskustelun tuskalliseksi. Hän ei koskaan käynyt kirkossa; vaan sen sijaan antoi hän enemmän kuin puolet tuloistansa hyväntekeväisyystarkoituksiin ja määräsi aina hyvin tarkasti, kuinka niitä piti käyttää.

Tämä lavealle ulottuva hyväntekeväisyys oli pienen kaupungin yksinkertaisista tavoista niin poikkeavaa, että se ihmetytti kaikkia. Kun tähän tulee lisäksi hänen erakko-elämänsä ja alinomaiset ulkomaanmatkansa sekä se, ettei kukaan tahtonut antautua keskusteluun hänen kanssansa, voi käsittää, että häntä pidettiin salaperäisenä olentona, jolle omistettiin kaikellaisia mahdollisia ominaisuuksia, jopa mahdottomiakin. Kun tämä mies alentui ottamaan kalatytön jokapäiväiseen hoitoonsa, oli tyttö samassa aateloittu.

Nyt tahtoi yksi kuin toinenkin kannatella tyttöä, etenkin naiset. Eräänä päivänä ilmestyi hän puettuna kaikkiin taivaankaaren väreihin; hän oli ottanut päällensä kaikki lahjakalunsa, luullen näin oikein olevansa Ödegaardille mieleen, koska tämä aina tahtoi, että hän kävisi sievästi puettuna. Vaan tuskin Ödegaard oli nähnyt hänet, kun kielsi häntä ottamasta vastaan lahjoja; hän kutsui häntä turhamieliseksi ja hupeloksi, joka muka vaan tavotteli tyhjää ja haki iloansa hullutuksista. Kun Petra seuraavana aamuna tuli itkeentynein silmin, vei Ödegaard hänet kanssansa kävelemään yläpuolelle kaupunkia. Nyt kertoi hän hänelle Davidista siten, että otti milloin yhden, milloin toisen hänen vaiheistansa puheeksi, tehden tytölle jo entuudestaan tutut asiat uusiksi. Ensin jutteli hän Davidin nuoruuden iästä, kuinka hän silloin oli kaunis ja voimakas ja eli uskossaan huolettona. Sentähden pääsi hän voittoriemua viettämään, ennenkuin oli täysikasvuinen. Hän tuli paimenesta kuninkaaksi, hän asui luolissa, mutta lopulta hän rakensi Jerusalemin. Hän istui kauniisiin vaatteisiin puettuna ja soitteli sairaalle Saulille, vaan itse sairaaksi kuninkaaksi jouduttuansa, soitteli ja lauleli hän itselleen katuvaisten ryysyihin puettuna. Kun hän oli suurtyönsä tehnyt, haki hän huovetta synnissä, sitten tuli profeetta ja rangaistus, ja hän muuttui jälleen lapseksi. David, joka kiitosvirsilään oli ylentänyt kaiken Herran kansan, makasi itse musertuneena Herran jalkain edessä. Oliko hän kauniimpi silloin, kun, voitonseppele päässä, tanssi arkin edessä, vai silloin, kun salakammiossa aneli armoa rankaisevalta kädeltä?

Petra oli ensi yönä tämän keskustelun jälkeen nähnyt unta, jota ei sitten koko elinaikanaan voinut unhottaa. Hän oli nimittäin ollut ratsastavinaan valkoisen hevosen selässä voittokulussa, vaan samassa ryysyihin puettuna tanssivanaan hevosen edessä.

Hyvän aikaa sen jälkeen tapahtui, että Pedro Ohlsen, jonka hän tuon puutarhakohtauksen jälkeen oli havainnut yhä enemmän häntä lähentelevän, eräänä iltana, kun Petra istui metsän rinteessä yläpuolella kaupunkia ja luki läksyjänsä, kulki ihan läheltä ohitse ja kuiskasi kummallisesti hymyillen: "Hyvää iltaa!" — Vaikka jo vuosi oli kulunut siitä, kun äiti kielsi häntä Pedron kanssa puhumasta, muisti tyttö niin hyvästi kiellon, ettei hänelle mitään vastannut. Vaan Pedro kulki joka päivä samalla lailla ohitse ja samoin tervehtien; viimein odotti tyttö häntä silloinkin kun hän ei tullut. Kohta teki Pedro sivukulkiessaan pienen kysymyksen, vähän ajan päästä kaksikin, ja viimein joutuivat he puheisiin. Puheltuaan hän eräänä päivänä luikahutti hopeataalerin tytön käteen ja juoksi samalla sydämässänsä iloiten matkaansa. Mutta olihan äiti kieltänyt häntä puhumasta Pedron kanssa; ja Ödegaard taas oli kieltänyt häntä keneltäkään lahjoja ottamasta. Edellistä kieltoa vastaan oli Petra vähitellen rikkonut, vaan huomasi sen vasta nyt, kun oli rikkonut toistakin vastaan. Rahoista päästäksensä hän kestitsi kenen vaan käsiinsä sai; eipä ollut kuitenkaan mahdollista syödä enemmän kuin neljän markan edestä. Vaan sitten katui hän myöskin sitä, että oli tuhlanut taalerin sen sijaan kun olisi pitänyt antaa se takaisin. Se markka, joka vielä oli hänen taskussansa, kirvelti niin, kuin olisi se polttanut reiän hänen vaatteisiinsa; hän otti sen ja viskasi veteen. Vaan eipä hän silläkään vielä taalerista päässyt; se karvasteli hänen mieltänsä. Jos hän tunnustaisi, niin menisi tuska ohitse, sen hän kyllä tuns; mutta äidin tuonainen hirmuisa raivo ja Ödegardin harras luottamus häneen olivat kumpainkin tavallansa peljästyttäviä. Vaikk'ei äiti mitään nähnyt, huomasi Ödegaard kohta, että tytön mielessä oli jotakin, joka teki hänet onnettomaksi. Lempeästi kysyi hän eräänä päivänä, mitä se oli, ja kun tyttö sen sijaan, että olisi vastannut, purskahti itkuun, luuli Ödegaard, että kotona oli puute, ja antoi hänelle kymmenen hopeariksiä. Se, että, vaikka oli tehnyt syntiä Ödegardia vastaan, sai häneltä rahaa, vaikutti valtavasti Petraan, ja kun hän päälle päätteeksi oli saanut rahaa, jota voi julkisesti antaa äidillensä, oikein kunniallista rahaa, tuns hän vapautuneensa rikoksesta ja tuli kovin iloiseksi. Hän tarttui molemmin käsin Ödegardin käteen, kiitti, nauroi ja hyppeli kohdallansa, ja ihastus säteili kyyneleistä, kun hän katsoi Ödegardiin, niinkuin koira katsoo isäntäänsä, kun hänen kanssaan pääsee ulos. Ödegaard ei enää tuntenut häntä; Petra, joka muuten tinkimättä noudatti opettajansa tahtoa, sai nyt hänestä vallan;

ensi kerran tunsivat Ödegaard väkevän rajun luonnon aukeavan eteensä, ensi kerran lähetti elämän lähde punaisen virtansa häntä kohti, ja hän vetäytyi tulipunaisena takaisin. Mutta tyttö juoksi ovesta ulos mäelle ja sitten kaupungin takaista tietä myöten kotiin päin. Täällä pani hän rahat uunin otsalle äidin eteen ja kapusi hänen kaulaansa. "Kuka on antanut sinulle rahat?" kysyi äiti ja oli jo vihoissaan. — "Ödegaard ne antoi; äiti, hän on paras ihminen maan päällä!" — "Mitä minä niillä teen?" — "Sitä en tiedä, — hyvä Jumala, jospa tietäisit, äiti, —" sanoi Petra ja lankesi jälleen hänen kaulaansa; hän voi nyt sanoa ja tahtoikin sanoa äidilleen kaikki. Vaan äiti irroittautui kärsimättömänä: "Ettäkö minun pitäisi ottaa vaivaisapua vastaan? Vie hänelle rahat paikalla takaisin. Jos olet luulotellut hänelle, että minä olen niiden tarpeessa, niin olet minua häväissyt!" — "Mutta, äiti?" — "Vie hänelle rahat paikalla takaisin, sanon minä, tahi menen itse hänen luokseen ja viskaan ne hänelle vasten silmiä, hänelle, joka on ottanut lapseni minulta!" Äidin huulet vapisivat, viimeiset sanat sanottuaan, ja Petra peräytyi kalveten kalpenemistaan, avasi hiljaa oven ja meni hiipien huoneesta ulos. Ennenkuin hän oikein tiesikään, oli kymmenen hopeariksikin seteli palaisina hänen sormissansa. Tämän huomattuansa harmistui hän kovin äitiinsä. Mutta Ödegaard ei saisi mitään tietää — ei, hänen tuli tietää kaikki. Hänelle ei saanut valhetella! — Hetken perästä seisoi hän Ödegaardin huoneessa ja kertoi hänelle, ettei äiti tahtonut ottaa rahaa vastaan, ja että hän itse repi setelin rikki, harmissansa siitä kun piti palata sen kanssa takaisin. Hän tahtoi kertoa enemmän, vaan Ödegaard kohteli häntä hyvin tylysti ja käski hänen mennä kotiin, antaen hänelle sen neuvon, että äitiä piti totella, vaikkapa raskaaltakin tuntuisi. Tämä tytöstä kuitenkin näytti kummalliselta, sillä niin paljon hän tiesi, ettei Ödegaard itsekään tehnyt sitä, mitä hänen isänsä mieluisimmin toivoi! Kotimatalla johtui tämä hänelle mieleen, ja samassa kohtasi hän Pedro Ohlsenin. Tätä miestä oli hän karttanut pitkän aikaa ja tahtoi tehdä samaten nytkin, sillä Pedrohan oli syypää onnettomuuteen. "Missä olet ollut?" kysyi Pedro ja seurasi jäljestä; "onko jotakin pahaa sinulle tapahtunut?" Tytön mielessä kävivät niin ankarat aallot, että olisivat voineet heittää hänet vaikka minne, ja kun hän nyt oikein mietti, niin ei hän voinut käsittää, minkätähden äiti oli kieltänyt häntä juuri Pedron kanssa seurustelemasta; lienee ollut vain oikku niin toinen kuin toinenkin kieltö. "Arvaapas, mitä olen tehnyt", sanoi Pedro Ohlsen melkein nöyryydellä, kun Petra seisahtui. "Olen ostanut sinulle purjeveneen, — ajattelin, että sinulla ehkä olisi halu purjehtia", ja hän nauro. Hänen hyväntahtoisuutensa, jossa oli jotakin köyhän rukouksen kaltaista, tällä haavaa liikutti tytön sydäntä; hän nyökäytti päätään — ja nyt tuli Ohlsenille kiire, hän kuiskasi kiihkeästi hänen korvaansa, että menisi ulkopuolelle kaupunkia lehtokujaan, oikealle päin suuren keltaisen venehuoneen luo, ja sen takana odottelisi hänen tuloansa; siellä ei kukaan näkisi häntä. Tyttö meni, ja Pedro tuli iloisena ja nöyränä kuin vanha lapsi, ja otti hänet veneeseensä. He purjehtivat vähäisen aikaa sinne tänne vienossa tuulessa, laskivat saareen, sitoivat veneen kiinni ja nousivat maihin. Pedro oli tuonut kaikellaista hyvää muassaan, jota hän pelonalaisella ilolla tarjoili tytölle, ja otti sitten esiin huilunsa ja soitteli. Hetkeksi unhotti Petra surunsa Pedron iloa katsellessaan, ja kun heikon ihmisen ilo herättää hellämielisyyttä, niin oli luonnollista, että Petra mieltäytyi häneen.

Tämän päivän perästä oli Petralla jälleen uusi asia äidiltä salattava, ja tämä teki viimein sen, ettei äiti saanut mitään tietää. Gunlaug ei kysynytäkään; hän uskoi vaan hyvää, kunnes kerran alkoi puolettomasti epäillä.

Vaan Ödegaardiltakin oli Petralla tästä päivästä alkaen salaittavia, sillä hän otti Pedro Ohlsenilta paljon lahjoja vastaan. Eikä Ödegaardkaan kysynyt, ja opetus kävi päivä päivältä laimeammasti. Petra oli siis nyt kolmen vaiheilla; toiselle ei hän toisista puhunut mitään, ja hänellä oli jotakin, jota salasi jokaiselta erikseen.

Mutta täll'aikaa oli hän tullut täysikasvuiseksi, itse sitä huomaamattansa, ja eräänä päivänä ilmoitti Ödegaard hänelle että hän oli ripille päästettävä.

Tämä sanoma teki Petran kovin levottomaksi, sillä hän tiesi, että kun hän oli ripille päässyt, niin loppui opetus, ja mikä sitten olisi edessä? Äiti rakennutti ullakkokamarin taloonsa; Petra saisi ripille päästyään oman huoneensa. Ödegaard näki tytön tulevan yhä hiljaisemmaksi ja toisinaan hän myöskin huomasi hänen itkeneen. Näin asian ollessa vaikutti uskonnon opetus valtavasti, vaikka Ödegaard koetteli suurella varovaisuudella välttää kaikkea, joka voisi tytön sydäntä liikuttaa. Tästä syystä lopetti hän opetuksen neljätoista päivää ennen ripillepäästöä, lyhykäisesti ilmoittaen, että se oli viimeinen opetustunti. Tällä tarkoitti hän, että se oli viimeinen opetustunti, jonka hän antoi; sillä hän kyllä tahtoi siitä huolta pitää, että Petra saisi toisten johdolla enemmän oppia. Tyttö jäi kuitenkin istumaan paikallensa, veri pakeni, silmät tuijottivat yhteen paikkaan, ja kovin liikutettuna kiiruhti Ödegaard selitystä antamaan: "Eihän kaikki nuoret tytöt", sanoi hän, "ole täysikasvuiset ripille päästessään; — vaan tunnethan itsekkin, että sinun laitasi on semmoinen." jos Petra olisi seisonut leimuvan tulen ääressä, niin hän ei olisi voinut tulla punaisemmaksi, kuin nyt nämä sanat kuullessaan; rinta kohoili, silmät harittivat ja täytyivät kyynelistä, ja tästä pakotettuna kiiruhti Ödegaard lisäämään: "Vieläkö kenties lukua jatketaan?" Hän huomasi vasta perästäpäin, mitä oli esittänyt; se oli väärin tehty, ja hän tahtoi sentähden peräyttää sanansa; mutta nyt nosti tyttö jo silmänsä häntä kohti, ja vaikkei hän huulillansa vastausta antanut, oli se selvästi luettava hänen katsannostaan. Pulasta päästäksensä kysyi

Ödegaard: "Kenties sinä tahdot nyt ryhtyä johonkin toimeen, johon" — hän kumartui tässä tyttöä lähemmäksi — "tunnet itsessäsi kutsumusta, Petra?" — "En", vastasi Petra niin rohkeasti, että Ödegaard punastui ja vajosi jälleen omiin, monivuotisiin mietteisiinsä; tytön odottamaton vastaus oli ne jälleen herättänyt.

Että Petrassa oli jotakin erinomaista jo lapsuudesta alkaen, siitä oli Ödegaard vakuutettu siitä päivin, kun näki hänen laulaen marssivan kaupungin poikakomppanian etunenässä. Mutta mitä kauemmin hän opetti häntä, sitä vähemmin hän sai selvää hänen luonnonlahjoistansa. Joka liikunnossa ne ilmestyivät; jos hän mitä mietti, jos hän mitä tahtoi, ilmaisi henki sekä ruumis, molemmat yhtä aikaa, voiman täytelyyttä, josta kauneus välkähteli. Mutta hänen puheensa ja varsinkin hänen kirjoituksensa oli kaikki lapsellista. Hän näytti kokonaan elävän mielikuvitusten maailmassa, mutta Ödegaard piti sitä vain levottomuutena. Hän oli hyvin ahkera, mutta hänen lukunsa päätarkoituksena oli eteenpäin pääseminen, ei niin paljon oppiminen; mitä seuraavalla sivulla seiso, sitä hän enimmin halusi tietää. Petralla oli käsitystä hengellisistä asioista, vaan, kuten provasti sanoi, "ei mitään taipumusta hengelliseen elämään", ja hänen opettajansa oli usein murheissaan hänestä. Ödegaard oli tuskin päässyt alkua edemmäksi, ehdottomasti hänen ajatuksensa johdattivat häntä noiden kiviportaiden luo, missä oli ottanut Petran vastaan; hän kuuli äidin ankaran äänen laskevan hänen päällensä edesvastauksen, koska hän oli maininnut Jumalan nimen. Muutamia kertoja edes ja takaisin käveltyään kokosi Ödegaard mielensä. "Nyt matkustan ulkomaille", sanoi hän vähän arkailevasti: "olen pyytänyt sisariani pitämään sinusta huolta sillä aikaa, ja kun palajan takaisin, koetamme jatkaa taas. Hyvästi! — Kyllä kohtaamme toisemme vielä, ennenkuin matkalle lähden!" Hän riensi viereiseen kamariin niin kiireesti, ettei Petra voinut hänelle kättäkään antaa.

Petra näki hänen vielä kerran siellä, missä vähimmin odotti häntä näkevänsä, nimittäin kirkossa papin penkissä aivan edessänsä, kun hän seiso toisten lasten joukossa ripille päästettävänä. Siitä hän joutui niin jännitykseen, että hänen ajatuksensa kauvan aikaa harhailivat etäällä pyhästä toimituksesta, johon hän oli nöyryydellä ja rukouksilla valmistautunut. Niin, Ödegaardin vanha isäkin, joka tuli sakastista, seisahtui ja katsoi kauan poikaansa, ennenkuin astui esiin ja alkoi toimituksen. Kohta piti Petran peljästytä kirkossa vielä toinenkin kerta, sillä vähäisen alempana istui Pedro Ohlsen uusiin, komeisiin vaatteisiin puettuna ja kurkisteli poikain päitten yli tyttöjoukkoon häntä kohti. Pedro kumartui pian jälleen alas, vaan kohta näki Petra uudestaan hänen harvahiuksisen päänsä pistäyvän ylös jälleen alas painuaksensa. Tämä vei tytön ajatukset pois toimituksesta; hän ei tahtonut katsoa, vaan katsoi kuitenkin, ja tuossa — juuri kun toiset kaikki olivat syvästi liikutetut ja useat vuodattivat kyyneleitä — kauhistui Petra nähdessään Pedron nousevan ylös ja seisovan ällistyneenä, avosuin ja tuijottavin silmin, muistamatta käydä istumaan tahi siirtyä paikaltaan, sillä yläpuolella häntä seiso Gunlaug suorana täydessä pituudessaan. Petra vapisi nähdessänsä äitinsä, sillä tämä oli valkea kuin alttariliina, ja hänen mustat, kiherät hiuksensa näyttivät nousevan, kun sen ohella hänen silmiinsä yht'äkkiä ilmeni tyllikkivä voima, ikäänkuin olisivat ne sanoneet: "pois hänestä, mitä sinä hänestä tahdot!" Pedro vajosikin, tämän silmäyksen huomattuansa, penkille istumaan ja lähti vähän ajan perästä kirkosta.

Nyt sai Petra rauhaa, ja mitä edemmäksi tultiin, sitä enemmän tarkistui hänen huomionsa. Ja kun hän kääntyi takaisin, lupaukset tehtyensä, ja itkusilmin katsoi Ödegaardiin, niinkuin siihen, joka oli kaikkia hänen hyviä aikeitansa lähinnä, niin päätti hän sydämessänsä, ettei koskaan saattaisi hänen uskoansa häpeään. Nuo uskolliset silmät, jotka loistavina katsoivat häneen takaisin, näyttivät nekin rukoilevan samaa; vaan kun Petra oli tullut paikallensa ja tahtoi vielä kerran nähdä Ödegaardia, oli tämä jo poissa. Petrakin lähti pian kotiin äitinsä kanssa, joka matkalla lausui nämät sanat: "Nyt olen minä tehnyt, mitä minun tuli tehdä; — nyt tekköön Jumala tehtävänsä."

Kun he olivat syöneet kahden kesken, sanoi äiti pöydästä noustessaan: "Nyt kai lähdemme hänen — tuon papin pojan luokse. Vaikka en tiedäkään, mitä siitä tulee, siitä, mitä hän on aikonut, niin on hän kuitenkin hyvää tarkoittanut. Pue siis jälleen päällesi, lapseni!"

Kirkkotietä, joka kulki kaupungin yläpuolitse, olivat nämät kaksi hyvin usein yhdessä käyneet, vaan katua eivät he koskaan olleet yhdessä astuneet; äiti oli tuskin kertaakaan sitä kulkenut kaupunkiin palattuansa. Nyt poikkesi hän kuitenkin kadulle, sillä hän tahtoi käydä kadun päästä päähän, käydä täysikasvuisen tyttärensä kanssa!

Sen sunnuntain iltapuolella, jona lapsia ripille päästetään, on semmoisen pienen kaupungin koko väki liikkeellä, joko käyden talosta taloon onnentoivotuksilla tahi kulkien pitkin katua edes ja takaisin muita katselemassa ja itseänsä näyttämässä. Siinä tervehditään ja seisahdutaan melkein joka askeleelta, kättä puristetaan ja hyväntahtoisia sanoja lausutaan; köyhän lapsi tavataan rikkaan hylkyvaatteissa ja tuodaan esiin niistä kiittämään. Kaupungin merimiehet, ulkomaan koruvaatteisiin puettuina ja lakki kenossa, ja kaupungin keikarit, kauppalpalvelijat, kulkivat parvissa tervehtien kaikkia; oppikoulun puolikasvuiset oppilaat, jokainen taluttaen kainalosta parhainta ystäväänsä maan päällä, koipelehtelivät jäljestä, tehden ivailevia muistutuksiansa; — vaan kaikkien täytyi tänä päivänä kuitenkin hiljaa mielessään suostua antamaan etusija kaupungin pääkeikarille, nuorelle kauppiaalle, kaupungin

rikkaimmalle miehelle, Yngve Voldille, joka vast'ikään oli tullut Espanjasta kotiin ja oli valmis huomispäivänä nimiinsä ottamaan äitinsä suuren kalakaupan. Kaduilla loisteli hän, valkea hattu valkotukkaisessa päässä, niin että nuoret ripille päässeet jäivät melkein unhotuksiin; kaikki tervehtivät häntä tervetulleeksi, ja hän puhui kaikkien kanssa, nauroi kaikille, — kaduilla kaikkialla näkyi tuo valkea hattu valkotukkaisessa päässä ja kuului tuo iloinen nauru. Kun Petra ja hänen äitinsä tulivat ulos, oli hän ensimmäinen, jonka kanssa he sattuiivat yhteen, ja niinkuin todellakin olisivat häntä satuttaneet, säpsähti hän Petran nähdessään, jota hän ei enää tuntenut.

Petra oli kasvanut pitkäksi, ei kuitenkaan niin pitkäksi kuin äitinsä, mutta pitemmäksi kuin useimmat muut tytöt; hän oli sievä, soma ja reipas, toisinaan äitinsä näköinen, toisinaan ei ollenkaan, alituisesti vaihdellen. Eipä tuo nuori kauppamieskään, joka heitä yhä seurasi, voinut enää kääntää kävelijäin silmiä puoleensa; nuo kaksi, äiti ja tytär yhdessä, olivat vielä oudompi ilmiö. He astuivat nopeasti ketään tervehtimättä, sillä harvoinpa heitä itseäänkään tervehtivät muut kuin merimiehet, mutta palasivat vielä nopeammin katua myöten takaisin, sillä he olivat kuulleet, että Ödegaard vastikään oli kotoansa mennyt höyrylaivaan, joka oli kohta lähtevä matkalle. Etenkin Petra kiiruhti; hänen täytyi, täytyi saada vielä tervehtiä ja kiittää Ödegaardia, ennenkuin tämä matkusti pois, sillä olihan synti matkustaa pois Petralle jäähyväisiä sanomatta. Petra ei katsonut kehenkään niistä, jotka häneen katsoivat; hän katseli vaan kattojen yli tupruavaa höyrylaivan savua, ja se hänestä näytti pakenevan. Kun he tulivat laiturille, teki höyrylaiva juuri lähtöä siitä, ja itku kurkussa hän riensi eteenpäin lehtokujaa myöten, hän pikemmin juoksi kuin astui, ja äiti kiiruhti jäljestä. Kun höyrylaivalta meni satamassa aikaa kääntämiseen, niin hän hyvin ennätti juosta rantatörmälle, nousta kivelle ja heiluttaa nenäliinaansa. Äiti jäi lehtokujaan eikä tahtonut mennä edemmäksi; Petra heilutti liinaansa — hän heilutti sitä yhä korkeammalle, vaan laivan kannelta ei kukaan heiluttanut vastaan.

Nyt hän ei voinut enää mitään, vaan hänen täytyi itkun vuoksi palata ylätietä kotiin. Äiti seurasi, mutta äänetönä. Siihen ullakkokamariin, jonka äiti oli hänelle tänään lahjoittanut ja jossa hän oli ensi kertaa viime yönä maannut ja aamulla niin iloisen pukeutunut uusiin vaatteisiinsa, astui hän nyt katkerasti itkien ja silmäystätään ympärillensä luomatta; hän ei tahtonut mennä alas, minne oli merimiehiä ja vieraita keräytyneet, vaan riisui rippivaatteet päältänsä, istui vuoteellaan, kunnes yö tuli, ja täysikasvuiseksi pääseminen oli hänestä onnettominta mitä olla voi.

NELJÄS LUKU.

Kohta jälkeen ripille laskennan meni hän eräänä päivänä Ödegaardin sisarien luo, vaan huomasi kohta, että Ödegaard lienee siinä erhetynyt, sillä provasti liikkui, niinkuin ei olisi Petraa nähnytkään, ja tyttäret, molemmat Ödegaardia vanhemmat, olivat sangen kylmäkiskoisia. Ainoa, minkä tekivät, oli, että muutamilla sanoilla ilmoittivat, mihin heidän veljensä tahtoi että Petran nyt piti käydä käsiksi. Koko aamupuolen tuli hänen nimittäin ottaa osaa talouden hoitoon eräässä ulkopuolella kaupunkia olevassa talossa ja iltapuolella käydä ompelukoulua, vaan maata sekä syödä aamiaisen ja illallisen kotona. Hän teki, niinkuin oli määrätty, ja se olikin hänestä hyvin mieluista, niin kauan kun se oli uutta, mutta sittemmin, varsinkin kesän tultua, alkoi hän kyllästyä siihen; sillä tähän aikaan vuotta oli hän tavallisesti istunut metsän rinteessä koko päivät ja lukenut kirjojansa, joita hän nyt suuresti ikävöitsi samaten kuin Ödegaardinkin ja heidän keskinäisiä haastelujaan. Tästä johtui, että hän viimein etsi puhekumppania, mistä vaan sai. Siihen aikaan oli näet ompelukouluun tullut nuori tyttö, jonka nimi oli Liisa Let, s.o. Liisa, mutta ei Let, sillä Let oli nuori kadetti, joka joululuvan aikana oli ollut kotona ja jäällä kihlannut Liisan, tämän vielä koulutyttönä ollessa. Liisa vakuutti henkeen kuolemaan, ettei se ollut totta, ja itki, kun siitä puhuttiin; kuitenkin piti hän siitä lähtien Liisa Letin nimen. Tuo pieni vilkasmielinen Liisa Let itki usein ja nauroi usein; mutta itkipä tahi nauroi, ajatteli hän aina rakkautta. Kokonainen mehiläisparvi ajatuksia, uusia ja kummallisia, ilmestyi ompelukouluun; jos ken ojensi kätensä puhkuria tavoittaakseen, niin se oli kosioimista, ja puhkuri antoi joko myöntävän tahi kieltävän vastauksen; neula tuli kihlatuksi langan kanssa, ja lanka uhrasi joka pistämällä itsensä tuon julmurin edestä; joka sormeensa pisti, vuodatti sydämensä verta, ja joka neulaa vaihtoi, oli petollinen. Jos kaksi tyttöä kuiskutteli keskenänsä, oli heille muka jotakin merkillistä tapahtunut; kohtapa kuiskutteli toista kaksi keskenänsä, ja sitten vielä kaksi; jokaisella oli luotettava ystävä ja tuhansia salaisuuksia. Kukapa sitä voi kestää?

Eräänä iltapäivänä hämärässä, semmoisella hienolla vesisateella, jota sanotaan tihmaksi, seisoi Petra, suuri huivi päässä, kototalon edustalla ja katsoi käytävään, jossa nuori merimies seisoi ja vihelteli valssia. Petra piti huivia molemmin käsin leuan alla kiinni, niin että vain silmät ja nenä näkyivät, vaan merimies huomasi helposti Petran iskevän silmää hänelle, ja hän hyppäsi kohta hänen luoksensa.

"Kuule, Gunnar, etkö lähde vähän kävelemään." — "Mutta sataahan?" — "No, mitä se haittaa!" ja niin menivät he hiukan ylemmäksi pienen mökin luo. "Osta mukaan minulle pari kakkua — noita kermakakkuja." — "Aina sinä tahdot kakkuja." — "Noita kermakakkuja!" Merimies tuli mökistä takaisin, tuoden muutamia kerällään; Petra pisti kätensä huivin alta esiin, otti ne ja alkoi syöden — astua eteenpäin. Kun he olivat kaupungin yläpuolelle tulleet, sanoi hän, antaen toisellekin palasen kakkua: "Kuule, Gunnar! Olemmehan me, me kaksi, aina hyvin paljon rakastaneet toisiamme; minä olen aina pitänyt sinua parempana muita poikia! Sinä et usko sitä? Mutta se on oikein totta, Gunnar! Ja nyt sinä olet alaperämies ja saatat pian saada laivan kuljettaaksesi. Minusta nyt voisit mennä kihloihin, Gunnar! — Miks'et, ystävä, syö sitä kakkua?" — "Olen alkanut tupakkaa purra." — "No, mitä vastaat?" — "Oh, eihän sillä kiirutta ole." — "Eikö kiirutta? Matkustathan ylihuomenna pois." — "Niin kyllä, mutta tulenhan minä sieltä takaisin." — "Mutta ei ole niin varsin varmaa, onko minulla silloin aikaa, sillä ethän tiedä, missä minä silloin voin olla." — "Sinunko ma siis kihlaisin?" — "Niin, Gunnar, totta kai sen ymmärrät, mutta olethan aina ollut niin tuhma, ja sen vuoksi sinusta ei tullutkaan muuta kuin merimies." — "Oh, sitä en minä koskaan kadu; onpa hyvä olla merimiehenä." — "Niin, onhan äidilläsi laivoja. Vaan mitäs sanot nyt? Sinä olet niin hidassanainen!" — "Niin, mitä minun sitten pitäisi sanoa?" — "Mitä sinun pitäisi sanoa? Ha-ha-ha, kenties et minusta huolikkaan!" — "Oi, Petra, tiedäthän hyvin, että huolin. Mutta luulen, ett'en voi luottaa sinuun." — "Voit kyllä, Gunnar, minä olen niin uskollinen, niin uskollinen sinulle!" — Gunnar seiso i vähän aikaa ääneti: "Petra, saanko katsoa sinua silmiin!" — "Miksi niin?" — "Tahdon katsoa, ajatteletko todellakin, mitä puhut." — "Luuletko, Gunnar, että tyhjiä lörpöttelen?" sanoi Petra loukattuna ja nosti huiviansa. — "Petra, jos tämä on oikein täyttä totta, niin anna minulle suuta vahvistukseksi; silloin tiedän asian varmaksi." — "Oletko hullu?" vastasi Petra, peittäen kasvojansa huivilla, ja meni eteenpäin. — "Odota, Petra, odota! sinä et sitä ymmärrä. Kun olemme sulho ja morsian, niin —" — "Oh, paljasta tuhmuutta vain!" — "No, tiedänhän minä toki, mikä tapa on; olenhan minä enemmän maailmaa kokenut kuin sinä, niin että tämmöisissä asioissa vien sinulta voiton. Ajatteleppas mitä kaikkea olen nähnyt —" — "Sinun näkemäsi ovat olleet joutavia höperön näköjä." — "Mutta mitenkä sinä, Petra, sitten käsität kihlattujen välin? Minun täytyy sitä sinulta varta-vasten kysäistä. Juosta toistensa perässä pitkin mäkiä — eihän se ollenkaan sovi." — "Ei, se on kyllä totta", nauroi Petra ja seisahtui. "Mutta kuuleppas, Gunnar! Kun nyt seisomme tässä huhtamassa — huh! — niin minä tahdon sinulle sanoa, kuinka rakastavaiset ihmiset tekevät. Niinkauan kuin olet kaupungissa, pitää sinun joka ilta odottaa ompelukoulun edessä ja saattaa minut kotiin ovelle saakka, ja jos minä olen jossakin muualla, pitää sinun odottaa kadulla, kunnes tulen. Ja sitten, kun olet matkustanut pois, pitää sinun kirjoittaa minulle, ostaa koruja ja lähettää minulle. Niin oikein: meidän tulee myöskin hankkia pari sormusta ja antaa ne toisillemme; toisessa pitää olla sinun nimesi, toisessa minun, vieläpä vuosiluku ja päiväkin; mutta minulla ei ole rahaa, siis sinä saat ne molemmat ostaa." — "Sen minä kyllä teen; mutta —" — "Mitä verukkeita taas?" — "Hyvä Jumala, tarkoitin vaan, että pitäähän minun saada ottaa mitta sormestasi." — "Niin, sen kyllä saat", lausui Petra, nyhkäsi korren maasta, mittasi ja purasi sen poikki; "älä nyt viskaa sitä pois!" Gunnar pisti sen paperiin ja pani paperin muistokirjaansa; Petra katseli tätä tarkasti, kunnes muistokirja jälleen oli kätköksään. "Menkäämme nyt pois, minun on ikävä tässä kauemmin seisoa." — "Mutta, Petra, kyllä tämä todellakin näyttää minusta niinkuin vähän kitsaalta!" — "Niin, jos et tahdo, ukkoseni, on se minusta yhtä kaikki!" — "Kyllä tahdon. Ei se ole haittana; — mutta enkö saa edes antaa sulle kättä?" — "Miksi niin?" — "Vakuudeksi vaan, että olemme todellakin kihloissa." — "Mitä hulluutta, onko siitä enemmän vakuutta, että otamme toisiamme kädestä? — Vaan muuten voit kernaasti saada käteni, tuossa se on! — Ei, kiitoksia paljon, ei minkäänlaista puristusta, ukkoseni!" Petra veti jälleen kätensä huivin alle, vaan nyt hän äkkiä kohotti huivia molemmin käsin, niin että koko muoto tuli näkyviin: "Jos sinä, Gunnar, tästä virkat kenellekään mitään, niin minä sanon, ettei se ole totta, tiedä se!" sanoi hän nauraen, ja alkoi kävellä kotiinsa päin. — Vähän matkan päässä seisahtui hän ja sanoi: "Huomenna loppuu ompelukoulu vasta kello 9, — saat odotella kasvitarhan takana."

— "Hyvä." — "Niin, mutta nyt sinun pitää lähteä!"

— "Etkö tahdo antaa minulle edes kättä jäähyväisiksi?" — "En ymmärrä, mitä sinä aina tahdot siitä minun kädestäni; — ei, nyt sinä et sitä saa. — Hyvästi!" huusi hän ja juoksi Gunnarin luota pois.

Seuraavana päivänä sovitti hän niin, että jäi viimeiseksi ompelukouluun. Kello oli pian 10, kun hän sieltä lähti pois, vaan kun hän tuli kasvitarhan ulkopuolelle, niin ei Gunnaria täällä ollutkaan. Petra oli ajatellut kaikellaisia vastuksia, vaan ei tätä; hän närkästy i niin, että päätti itse odottaa, saadaksensa antaa Gunnarille oikein aika torat, kun tämä viimeinkin tulisi. Muutoin oli hänen rattoisa kulkea tuossa edes takaisin kasvitarhan takana, sillä kauppiasten lauluseura oli juuri alkanut harjoituksiansa läheisessä talossa, jonka ikkunat olivat auki; espanjalainen laulu houkutteli mukaansa hänen ajatuksensa illan tyvenessä, kunnes hän itse oli Espanjassa ja kuuli omaa kiitostansa laulettavan avonaiselta altanilta. Espanjaan hehkui hänen mielensä; sillä joka kesä tulivat nuo mustat espanjalaiset laivat satamaan, kadulla kaikuivat espanjalaiset laulut, ja Ödegaardin huoneen seinässä riippui kokonainen jakso kauniita kuvia Espanjasta, hän oli nyt kenties itsekin jälleen siellä, ja Petra oli hänen luonansa! Vaan äkkiä hän kutsuttiin pois retkiltään, sillä omenapuun takaa tuli viimeinkin Gunnar

rientäen ja Petra juoksi kohti — ei Gunnaria, vaan tuota Espanjasta kotiutunutta valkeata hattua valkotukkaisessa päässä. "Ha, ha, ha, ha", nauroi tämä, "pidittekö minua toisena?" — Petra kielsi kovasti ja hätäisesti ja juoksi vihoissaan pois, vaan toinen juoksi jäljestä ja sopotti juostessaan hyvin kiiruusti ja sekasotkuisesti, niinkuin ihmiset tekevät, jotka puhuvat useampia kieliä. "Niin, minä voin hyvin seurata, sillä minä juoksen erinomaisen nopeasti, — ei pako teitä auta; minun pitää saada puhua teidän kanssanne, — täällä kotokaupungissani on niin hiljaista, kaikki ihmiset ovat kuin kuolleita, mutta te ette ole kuollut, sen minä voin nähdä — minun pitää saada puhua teidän kanssanne, kävelen tässä jo kahdeksatta iltaa." — "Kahdeksatta iltaa!" — "Kahdeksatta iltaa, ha, ha, ha, ja kävelen kernaasti vielä kahdeksan iltaa lisäksi, sillä me kaksi sovimme hyvin yhteen, eikö totta? Ei pako teitä auta, minä en laske teitä, olettehan jo väsyksissä, näen sen." — "En, en ole väsyksissä." — "Olettepa." — "En, en ole väsyksissä." — "Mutta olettepa! Puhukaa sitten, jos ette ole väsyksissä!" — "Ha, ha, ha." — "Ha, ha, ha, ha! Se ei ole puhumista", — ja nyt he seisahtuivat. He vaihtoivat muutamia sanoja, puoleksi leikillisiä, puoleksi totisia; sitten rupesi valkotukka Espanjaa ylistämään, toinen kuvaus seurasi toistaan; viimein kirosi hän tuota pikku kaupunkia, jossa he asuivat, — edellistä kuunteli Petra loistavin silmin, jälkimäinen suhisi korvain ohitse hänen silmällissään kultavitjoja, jotka oli kaksinkerroin käärittynä kauppiaan kaulaan. "Niin, nuo", sanoi kauppias nopeasti vetäen näkyviin vitjoiden pään, jossa riippui kultaristi — "kas, nuo otin tänä iltana mukaani, näyttääkseni niitä lauluseuran kokouksessa, ne on Espanjasta; te saatte kuulla niiden historian!" Ja nyt kertoi hän: "Etelä-Espanjassa ollessani jouduin ampumajuhlaan ja voitin tämän palkinnon; se annettiin minulle juhlatilassa näillä sanoilla: 'ottakaa tämä mukaanne Norjaan ja lahjoittakaa se espanjalaisten kavalierien kunnianosoitukseksi kauniimmalle naiselle kotiseudullanne.' Sitten kaikui huuto ja riemusoitto, lippuja heilutettiin, kavalierit taputtivat käsiänsä ja minä otin lahjan vastaan!" — "Sepä mainiota!" huusi Petra, sillä hänen silmissään väikkyi heti tuo espanjalainen juhla espanjalaisine väreineen ja lauluineen, espanjalaiset seisoivat päivän paahtamina viinämäkien juurella ilta-auringon loistossa, ja heidän ajatuksensa etsivät kauniinta naista lumien maassa. Kauppias oli hyväntahtoinen nuori mies, vaikka olikin tuommoinen hätikkö ja itseluloinen, ja nyt hän jäi siihen seisomaan ja kertomaan Petralle. Toinen kuva toisen jälkeen lisäsi tytön halua, ja kokonaan kiintyneenä tuohon kummalliseen maahan alkoi hän hyräillä espanjalaista laulua, minkä äsken oli kuullut, ja vähitellen liikuttaa jalkojansa sen tahdin mukaan. "Mitä? taidattehan tanssia espanjalaista tanssia", huudahti kauppias. "Niin, niin-niin!" lauloi Petra tanssitahdin mukaan, ja iski näppiänsä yhteen matkiaksensa kastanjetteja; hän oli näet nähnyt espanjalaisten merimiesten tanssivan. — "Te ansaitsette saada tämän espanjalaisten kavalierien lahjan", huudahti kauppias ihastuksissaan, — "te olette kauniin nainen, minkä olen kohdannut!" — ja otti samassa kultavitjat kaulastaan ja kiersi kevyellä kädellä ne moneen kertaan Petran kaulaan, ennenkuin tyttö tuota tajusikaan. Vaan kun hän tajusi sen, lensi hänen kasvoillensa tuo tumma häpeän puna, joka oli hänelle omituinen, ja kyyneleet olivat tulla silmiin — niin että kauppias, joka oli kummastunut kummastumisestaan, nyt joutui kovin häpeisiinsä, eikä enää tietänyt mitä tahtoi, vaan tunsu että hänen piti lähteä, ja lähtikin.

Vielä kello 12 seiso i Petra avonaisessa ullakkoikkunassa, vitjat kädessä. Jälkikesäinen yö peitti lempeänä kaupungin ja vuonon ja kaukaiset tunturit; kadulta kaikui jälleen espanjalainen laulu, sillä seuran jäsenet olivat saattaneet Yngve Voldin kotiin. Joka sana kuului; ne olivat kauniista kukkakiehkurasta. Ainoastaan kaksi ääntä lauloi; toiset vaan suullaan myötäilivät kitaran mukasoitantoa:

Kiehkuran tarjoan, lempien sinua,
Otapa kiehkura, muistele minua!
Ota, sä ihanin,
Heinä tää vihannin,
Ota, sä lempein,
Kukka tää hempein,
Ota, sä sivein,
Nuppu tää tivein,
Ota, sä korein,
Lehti tää sorein.
Kiehkuran tarjoan, lempien sinua,
Otapa kiehkura, muistele minua!

Kun Petra aamulla avasi silmänsä, oli hän ollut auringon joka taholta kirkastamassa metsässä, missä kaikki puut olivat kultahaapoja, ja niistä riippui pitkiä loistavia terttuja, jotka melkein koskivat häneen, kun hän niiden välitse kulki. Kohta muisti hän vitjat, otti ne ja ripusti paitansa päälle. Sitten pani hän paidan ylle mustan huivin ja vitjat tämän päälle, sillä ne olivat kauniimmat mustalla pohjalla! Yhä vielä vuoteellaan istuen katsoi hän pieneen käsipeiliin: — oliko hän todellakin niin kaunis? Hän nousi hiuksiansa letittämään ja sitten jälleen katsomaan peiliin, vaan muisti samassa äitiänsä, joka ei vielä mitään tietänyt, jonka vuoksi hän nyt kiirehti; täytyihän mennä alas kertomaan. Juuri kun oli valmiiksi puettu ja vitjoja kaulaansa ripustamaisillaan, juolahti hänelle mieleen, mitä äiti sanoisi, mitä kaikki

ihmiset sanoisivat ja mitä hänen itsensä tulisi vastata, kun kysyisivät, miksi hän kantoi noin kalliita vitjoja. Kun tämmöinen kysymys oli hyvin todennäköinen, niin se palasi mieleen yhä vakavampana, kunnes hän haki esiin vähäisen rasian, pani vitjat siihen, pisti rasian taskuunsa — ja tunsu ensi kerran iässään olevansa köyhä. Sinä aamupuolena ei hän mennytkään sinne, mihin piti, vaan jäi vitjat kädessä istumaan yläpuolelle kaupunkia, melkein samoille paikoille, missä oli ne saanut, ja hänestä tuntui kuin hän olisi ne varastanut.

Illalla odotti hän kasvitarhan takana Yngve Voldia vielä kauvemmin, kun oli edellisenä iltana odottanut Gunnaria, hän tahtoi antaa vitjat takaisin hänelle. Vaan niinkuin se laiva, jossa Gunnar purjehti pois, oli odottamatta edellisenä päivänä nostanut ankkurin, kun oli saanut edullisen rahdin lähikaupungista, samaten täytyi Yngve Voldinkin, joka oli laivan omistaja, matkustaa tänään samoille asioille. Hänellä oli paljon muitakin toimituksia, jonka tähden hän viiyyi poissa kolme viikkoa.

Näiden kolmen viikon kuluessa olivat vitjat vähitellen siirtyneet taskusta pesukaapin laatikkoon ja sieltä taasen paperikääreeseen ja paperikääre salaiseen paikkaan. Mutta itse oli Petra sill'aikaa siirtynyt toisesta nöyryyttävästä havainnosta toiseen. Ensikerran tuli hänelle täysin selväksi se väli, joka erotti hänet kaupungin vallasnaisista; he olisivat voineet kantaa vitjoja kenenkään kysymättä miten tai mistä olivat ne saaneet. Mutta semmoiselle Yngve Vold ei olisi uskaltanut tarjota vitjoja, tarjoomatta samassa kättänsä avioliittoon; ainoastaan kalatytölle uskalsi hän sitä tehdä. Jos Yngve tahtoi lahjoittaa hänelle jotakin, niin miksi ei semmoista, jota hän olisi voinut käyttää; vaan Yngve oli tahtonut tehdä hänelle katkerinta pilkkaa, antamalla semmoista, jota hän ei ollenkaan voinut käyttää. Yngven kertomus "kaunihimmasta" lienee ollutkin sulaa valhetta; sillä jos vitjat sentähden olivat hänelle aiotut, niin eihän Yngve silloin olisi tullut niin salaisesti ja iltahämärässä. — Harmi ja häpeä kalvoivat sitä katkerammin Petran sydäntä, kun hän itse oli luopunut luottamasta kehenkään. Eipä kummaa siis, että hän, kun ensikerran jälleen Yngven tapasi, Yngven, jonka ympärillä kaikki nämä harmilliset ja häpeälliset ajatukset pyörivät, punastui niin, että toinen ymmärsi sen väärin, ja huomattuansa sen, punastui vielä enemmän.

Kerkeästi kääntyi Petra takaisin kotiin, tempasi vitjat ja istuutui, vaikka vielä oli päivä, kaupungin yläpuolelle Yngveä odottamaan; nyt tämän piti saada ne takaisin! Hän tunsu hengessään että Yngve tulisi, sillä olihan hänkin punastunut Petran nähdessään, ja oli kumminkin ollut poissa koko ajan. Mutta pian alkoivat nuo samat ajatukset kääntyä Yngven eduksi. Tämä ei olisi punastunut, jos olisi ollut Petrasta välinpitämätön, hän olisi jo ennen tullut, jos ennen olisi ollut kotona. Päivä jo alkoi hämärtää; näinä kolmena viikkona oli alkanut kovasti pimetä. Mutta pimetessä muuttuvat usein ajatuksemme. Petra istui ihan tien vieressä puiden suojassa, niin että voi nähdä kaikki, mutta itse olla näkymättömänä. Kun hetki oli kulunut eikä Yngveä kuulunut, pyrkivät ristiriitaiset tunteet hänessä valtaan; hän kuunteli milloin närkästyen, milloin tuskailen; kun joku lähenei, kuuli hän sen kauan aikaa ennenkuin näki, mutta Yngve se vaan ei ollut. Linnut, jotka puolinukuksissa lehväin suojassa paikkaa muuttivat, saattoivat häntä peljättää, niin oli hänen mielensä jännityksessä; joka kolkutus kylästä, joka huuto veti puoleensa hänen huomionsa. Eräessä suurenmoisessa laivassa nostettiin par'aikaa laulaen ankkuria; oli aikomus yöllä hinata laiva satamasta, jotta se voisi hyödykseen käyttää ensimmäistä aamutuulen viriä. Jospa hänkin saisi mennä mukana valtamerelle, sinne hän halusi! Laulu tuli hänen omasta sydämestään, vintturin kalahteleva pyörinä rohkaisi mieltä, miksi, mihin? — Samassa näkyi tuo valkea hattu tiellä aivan hänen edessänsä; hän kavahti pystyyn ja rupesi suoraa päätä juoksemaan, mutta juostessa johtui mieleen ettei olisi pitänyt juosta; se oli hairaus hairauksessa, sentähden jäi hän paikoilleen. Kun Yngve lähestyi häntä puiden välissä, seisoi hän ja hengitti niin raskaasti, että jokainen hengenveto kuului, ja niinkuin hän edellisellä kerralla oli rohkeudellansa vallannut tuon miehen, niin hän tänään valtasi hänet pelollaan; mies näytti hyvin ujolta, jopa hämmentyneeltä ja kuiskasi: "älä pelkää."

Mutta Petra vapisi, sen hän näki. Silloin tahtoi hän tytössä herättää luottamusta ja ottaa lujasti kiinni hänen kädestään, mutta hänen kätensä ensi koskennasta kavahti Petra pystyyn, ikäänkuin tulen polttamana, ja juoksi uudestaan pois, jättäen hänen siihen seisomaan.

Petra ei juossut kauas, hän oli hengästyä, ohimoita tykki ja poltti, povi oli pakahtua, hän painoi käsiänsä sitä vastaan — ja kuunteli. Hän kuuli askeleita ruohossa, kahinaa lehdissä, Yngve tuli, ihan häntä kohti, hän näki Petran? — ei nähnyt, ei! — näki, näki! — ei, ei nähnyt, ohitse kulki! Petra ei peljännyt, se ei ollut syynä; mutta hänen mielensä oli kuohuksissa, ja kun hän tunsu olevansa turvassa, raukesivat voimat jännityksen kanssa ja hän vaipui maahan uupuneena ja tyhjänä.

Hetkisen kuluttua nousi hän ja kulki hitaasti alaspäin, seisahtuen välillä ja taas kulkien, ikäänkuin ei hänellä olisi mitään päämäärää ollut. Kun hän taasen tuli tielle, istui siellä Yngve kärsivällisesti odottamassa; hän nousi nyt seisaalleen. Petra ei ollut häntä huomannut; hän kulki niinkuin sumussa, hän ei sanaakaan hiiskunut, ei liikahtanut paikaltaan, peitti vain silmät käsiinsä ja itki. Tämä valtasi niin Yngve Voldin, että hänen muuten niin liukas kielensä pysähtyi. Ja sitten hän lausui omituisella varmuudella: "Illalla puhuttelin äitiäsi, huomenna pitää kaikki olla selvää, ja muutaman päivän perästä

lähdemme ulkomaille ja sinä tulet vaimokseni." Hän odotti vastausta, odotti ainakin että Petra nostaisi silmänsä, vaan sitä tämä ei tehnyt. Yngve selitti sen omalla tavallaan: "Et vastaa? Et voi! Hyvä! — Luota minuun, sillä tästä hetkestä olet minun omani. — Hyvää yötä!" Ja hän meni.

Petra jäi seisomaan niinkuin sumuun, helppo tuska pilkehti väliin ja tahtoi sen hajoittaa, mutta taas oli sumua.

Niin valtavasti oli Yngve Vold kokonaista kolme viikkoa kiinnittänyt puoleensa hänen ajatuksensa, että kaikki oli valmista asettamaan tämän uuden ihmeen uuteen mielikuvitusjaksoon. Yngve oli kaupungin rikkain mies, sen vanhinta sukua, ja hän nyt tahtoi, kaikesta huolimatta, koroittaa Petran rinnallensa. Tuo oli jotakin niin odottamattoman toisenlaista siihen verraten, mitä hän pitkät ajat harmistuneena ja tuskissaan oli ajatellut, että se jo yksinäänkin saattoi tehdä hänet onnelliseksi! Mutta yhä onnellisemmaksi tuli hän, jota enemmän hän otti tarkastellakseen näitä uusia joka suhteessa valtaavia oloja. Hän näki olevansa kaikkien vertainen ja lähellä kaikkia epäselviä toiveitansa! Hän näki ennen kaikkia Yngve Voldin suurinta laivaa lipuilla koristettuna merelle hinattavan hänen hääpäivänensä, näki heidän ilotulen leimuessa ja tykkien paukkuessa laivaan astuvan ja lähtevän Espanjaan, jossa hää-aurinko hehkui!

* * * * *

Kun hän seuraavana päivänä heräsi, tuli palvelustyttö ylös ja ilmoitti että kello jo oli puolivälissä kaksitoista. Petran oli kova nälkä, hän sai ruokaa, enemmän ruokaa, tunki päänkivistystä ja väsymystä ja nukkui uudestaan. Kun hän kello kolmen aikaan iltapuolella heräsi jälleen, tunki hän voivansa hyvin. Äiti tuli ylös ja sanoi hänen varmaankin maanneen itsensä taudista terveeksi, sillä niinhän äidin itsensäkin oli tapana tehdä. Mutta nyt oli Petran noustava ja mentävä ompelukouluun. Hän istui vuoteessa, nojaten päätään käsivarteensa. Silmiään nostamatta hän vastasi, ettei enää menisi ompelukouluun. Äiti ajatteli, että hän oli vielä vähän niinkuin unen horroksissa, ja meni alas noutamaan myttyä ja kirjettä, jotka eräs laivanpoika oli tuonut. Tuossahan lahjat jo tulivat! Petra, joka uudestaan oli heittänyt levolle, kavahti pystyyn ja avasi, yksin jäätyään, jonkinlaisella juhlallisuudella ensiksi mytyn — jossa oli yhdet saksan kengät. Vähän pettyneenä oli hän ne pois panemaisillaan, kun tunki niiden kärkien painavan. Hän pisti kätensä kenkiin ja veti toisesta esiin pienen, hienoon paperiin käärityn kääryn; tässä oli kultainen rannerengas; — samaten toisesta tarkasti kätketyn kääryn; siinä oli yhdet saksan sormikkaat, — ja oikean käden sormikkaasta veti hän esiin paperitötterön, jossa oli kaksi sileätä kultasormusta. "Joko nyt!" ajatteli Petra, hänen sydämensä tykytti, hän katsoi kirjoitusta ja, aivan oikein, toisessa sormuksessa seisoi: "Petra" sekä vuosi- ja päiväluku, — ja toisessa: "Gunnar." Hän kalpeni, heitti kääryt sormuksineen päivineen lattialle, ikäänkuin olisi polttanut sormensa niihin, ja repäisi auki kirjeen. Se oli kirjoitettu Calais'n kaupungista ja kuului näin:

Rakas Petra!

Tultuani tänne hyvällä purjetuulella 61:ltä leveysasteelta 54:lle ja sitten ankaralla laitatuulella tänne saakka, joka harvoin tapahtuu suuremmillekaan laivoille kuin meidän, joka on kaunis purjelaiva. Mutta tiedäppäs nyt, että koko matkan olen ajatellut sinua ja sitä, mikä viimein meidän välillämme tapahtui, ja että olen pahoilla mielin siitä, kun en saanut sinua säällisesti hyvästi jättää, jonka tähden laivaan astuin harmistuneena, mutta sinua sittemmin en koskaan unhottanut, paitse joskus, jonkun kerran — sillä merimiehellä on kovat päivät. Mutta nyt olemme tulleet tänne ja minä olen kuluttanut koko palkkani lahjojen ostamiseen sinulle, joita pyysit, ja äidiltä saamani rahat olen samaten kuluttanut, niin ettei minulla nyt ole niin mitään. Mutta jos saan lupaa, niin tulen itse yhtä pian kuin lahjatkin; sillä niinkauan kuin se on salassa, ei se ole varma toisiin nähden, vallankin nuoriin miehiin, joita siellä on paljon; mutta minä tahdon olla varma asiasta, jott'ei kukaan tohtisi tekojaan puolustella, vaan kavahtaisi minua. Sinä voit kyllä saada minua paremman, sillä saada voit kenen ikinä tahdot, mutta koskaan et voi saada uskollisempaa, ja semmoinen olen minä. Nyt tahdon lopettaa, sillä jo olen kuluttanut kokonaista kaksi arkkia ja puustavit tulevat niin suuria; tämä, näet, on minusta pahinta työtä, mutta teen sitä kuitenkin, kun sinä niin tahdot. Ja sitten tahdon lopuksi sinulle sanoa, että se kaiketi oli täyttä totta; sillä jos se ei täyttä totta ollut, niin oli se suuri synty ja voi saattaa monen onnettomuuteen.

Gunnar Ask,

Alalaivuri
"Norjan
perustuslaki"
nimisellä
piikillä.

Kova pelko valtasi Petran. Tuokiossa oli hän noussut ja pukeutunut. Hänen täytyi mennä ulos,

ikäänkuin sieltä jostakin saisi neuvoja; sillä kaikki oli tullut sekaiseksi, epävakaiseksi, vaaralliseksi. Jota enemmän hän ajatteli, sitä enemmän hämmentyi häneltä lanka, jonkun täytyi häntä auttaa sitä selvittämään, muuten ei hän päässyt irti! Mutta kehen hän uskaltaisi luottaa? Kehenkä muuhun kuin äitiinsä. Kun hän kauan tuskailtuaan vihdoinkin seiso iäidin luona kyökissä, peljästyneenä ja itkussa silmin, mutta lujana päätöksessään täydellisesti uskoutua äidille saadakseen täydellistä apua, lausui äiti häneen katsomatta ja siis näkemättä hänen kasvojansa: "Nyt hän on ollut täällä — hän on palannut kotiin jälleen." "Kuka?" kysyi Petra tukien itseänsä; sillä jos Gunnar nyt oli tullut, oli myöskin kaikki toivo mennyt. Hän tuns i Gunnarin; tuopa oli hidas ja hyväntahtoinen, mutta vihastuneena hurjapäinen. "Hän sanoi että sinun pitää heti mennä sinne." — "Sinne", kertoi Petra vavisten, hän älysi silmänräpäyksessä, että Gunnar oli jo kaikki äidille ilmoittanut, ja mitäpä nyt tapahtuisi? — "Niin pappilaan", sanoi äiti. — "Pappilaanko? — Ödegaardko on kotiin tullut?" — Äiti kääntyi nyt häneen: "Niin, kukapa sitten?" — "Ödegaard!" huusi Petra riemuiten, ja ilon myrsky puhdisti vilauksessa ilman; "Ödegaard on tullut, Ödegaard, oi, hyvä Jumala, hän on tullut!" tuokiassa oli hän ovesta ulkona ja kedolla. Hän ryntäsi eteenpäin, hän hymyili ja huusi ääneensä. Häntä, häntä hän tarvitsi; jos hän olisi kotona ollut, niin ei mitään pahaa olisi tapahtunut! Hänenpä luonansa oli Petra turvissa; kun hän vaan ajatteli Ödegaardin jaloa, kirkasta muotoa, hänen lempeätä ääntänsä, noita hiljaisia kuvikkaita huoneita, joissa Ödegaard asui, niin hän heti rauhoittui ja tuns i olevansa turvassa. Hän pysähtyi hetkeksi ja kokosi ajatuksensa. Kylä ja maisema loistivat syyspäivän laskiessa, varsinkin vuono välkkyi hohtavan kirkkaana; tuolla kaukana salmessa tuprahti ilmaan viimeinen savu siitä höyrylaivasta, jolla Ödegaard oli palannut. Oi! pelkkä tieto, että tämä taas oli kotona, saattoi Petran hyväksi, eheäksi, lujamieliseksi. Hän rukoi Jumalaa, ettei Ödegaard enää koskaan häntä jättäisi. Ja samassa kun tämä toivo häntä rohkaisi, näkee hän Ödegaardin hymyellen tulevan häntä vastaan; hän oli arvannut mitä tietä Petra tulisi ja meni häntä kohtaamaan! Tämä Petraa liikutti; hän juoksi häntä vastaan, tarttui hänen molempiin käsiinsä ja suuteli niitä; Ödegaard tuli hämille; nähdessään jonkun kaukaa lähenevän, veti hän Petran tienviereen puiden suojaan, hän piti käsissään hänen käsiänsä, ja Petra sanoi pitkin matkaa: "oi, kuinka hupaista että tulitte! En, en voi uskoa silmiäni, oi, älkää enään koskaan lähtekö pois! Älkää jättäkö minua, älkää jättäkö minua!" Silloin purskahtivat kyyneleet hänen silmistänsä; ikäänkuin peittääkseen niitä painoi Ödegaard hänen päänsä poveansa vastaan, hän tahtoi rauhoittaa Petraa; sillä hän halusi nähdä hänet rauhallisena. Mutta Petra lymyili hänen turviinsa, niinkuin lintu suojaksi nostetun siiven alle, eikä tahtonut suojapaikastansa enään luopua. Tämän luottamuksen houkuttelemana laski Ödegaard kätensä Petran yli, ikäänkuin suoden hänelle sitä suojaa, jota hän etsi; mutta heti kun Petra tämän älysi, nosti hän itkettyneet kasvonsa Ödegaardiin päin, silmä kohtasi silmää, ja kaikki mikä saattaa vaihdella yhdessä silmäyksessä, kun katumus kohtaa rakkautta, kiitollisuus kohtaa antajan riemua, lupaus kohtaa lupausta, se kaikki nyt ripeästi seurasi toinen toistaan. Ödegaard tarttui Petran päähän ja painoi huulensa hänen huuliinsa; hän oli aikaisin äitinsä kadottanut, hän suuteli ensikerran eläissään, ja sama oli Petrankin laita. Ei kumpikaan voinut toisesta irroittua, ja kun se tapahtui, irroittuivat he vain uudestaan yhteen vaipuaksensa. Ödegaard värisi, mutta Petra hehkui ja punoitti; hän kietoi kätensä Ödegaardin kaulaan ja riippui hänessä kuin lapsi. Ja kun he istuutuivat, ja Petra sai kosketella Ödegaardin käsiä, hiuksia, rintaneulaa, kaulahuivia, kaikkia, mitä hän tähän asti kunnioituksella oli kaukaa katsellut, ja kun Ödegaard käski hänen sinutella eikä teititellä, eikä hän sitä voinut, ja kun Ödegaard rupesi kertomaan, kuinka rikkaaksi Petra ensihetkestä asti oli tehnyt hänen köyhän elämänsä, kuinka kauan hän oli taistellut vastaan, ettei tähän Petraa kietois i eikä täten palkkaansa ottaisi; ja kun hän havaitsi ettei Petra voinut käsittää eikä ymmärtää sanaakaan hänen puheestansa, ja kun hän ei itsekään siinä mitään järkeä huomannut; kun Petra tahtoi heti muuttaa hänen luoksensa asumaan, mutta Ödegaardin hymyellen täytyi pyytää häntä odottamaan vielä pari päivää, joiden kuluttua he matkustaisivat tiehensä, jättäen tämän kaiken — silloin tunsivat he, silloin sanoivat he, istuessaan siinä puiden suojassa, edessänsä vuonot ja tunturit ilta-auringon loistossa, torven ja laulun kaukaa kajahdellessa, että tämä oli onnea.

On ensi lemme n koitto
Kuin kaiku kanteloisen,
Kuin lainehilla soitto
Aletess' aurinkoisen, —
Kuin torvi salomailla
Sekunnit soiden kiittää
Ja meidät luontoon liittää
Salaisen tenhon lailla.

VIIDES LUKU.

Seuraavana aamuna istui Petra huoneessaan puoleksi vaatetettuna eikä voinut koko pitkänä päivänä tulla sen valmiimmaksi. Aina kun hän uudestaan toimeen ryhtyi, vaipuivat kädet hänen helmoihinsa. Niinkuin tuleentunut tähkäpää, niinkuin kellokukat kedolla taipuivat hänen ajatuksensa. Rauha, turvallisuus, vaihtelevat näyt väikkyivät niiden loistavien linnojen ympärillä, joissa Petra asui. Hän palautti eloon eilisen yhtymisen, joka sanan, joka silmäyksen, jokaisen kädenpuristuksen, jokaisen suutelon; hän tahtoi käydä läpi koko tapauksen yhtymisestä hyvästijättöön asti, mutta ei ehtinyt koskaan päähän; joka erityinen muistelman siintyi pois unelmiksi, ja kaikki unelmat toivat mukanaan lupauksen. Niin suloista kuin tämä olikin, piti hänen se kuitenkin vieroittaa uudestaan muistellaksensa missä keskeytyi; mutta heti sitä muistellessaan oli hän taas kaukana kummallisuuksien maassa.

Kun ei Petraa kuulunut alas, luuli äiti hänen taasen, Ödegaardin kotiin tultua, ryhtyneen lukemiseen; ruoka vietiin hänelle ylös ja hänen piti saada olla koko päivä rauhassa. Vasta ilta puoleen nousi hän valmistautuakseen; hänen piti mennä armastansa vastaan. Hän puki päällensä mitä hänellä parasta oli, koko rippivaatteuksensa; se ei ollut komea, mutta sen hän nyt vasta älysi. Hänellä oli tähän asti ollut aivan vähän halua koreilemiseen, mutta tänään hän sen halun sai: toinen kappale oli ruma toisen rinnalla, kunnes oikeat kappaleet olivat paikoillaan, eikä kuitenkaan vaatteus kokonaisuutena ollut kaunis! Tänään hän olisi mistä hinnasta hyvänsä tahtonut olla kauniin, — tuon sanan kanssa juolahti mieleen muisto, jonka hän kädellään työnsi pois; ei mitään huolestuttavaa nyt saisi tulla lähimaille. Itse hän kulki äänetönnä; hiljaa järjesti hän yhtä ja toista huoneessansa, kun ei vielä ollut aika lähteä. Hän avasi ikkunan ja katsahti ulos. Lämpimiä, punertavia pilviä oli asettunut tunturien kohdalle, mutta viileä ilma virtasi huoneeseen, tuoden sanomia läheisestä metsästä. Niin, nyt tulen, nyt tulen! hän meni vielä kerran peilin eteen tervehtimään morsiuksensa.

Silloin kuuli hän Ödegaardin äänen alhaalta äidin huoneesta, kuuli hänelle sieltä näytettävän missä Petran huone oli: hän tuli Petraa noutamaan! Kainosteleva riemu täytti tytön mielen, hän katsoi ympärilleen, oliko kaikki kunnossa Ödegaardia varten; sitten meni hän ovea kohti.

"Sisään!" vastasi Petra hiljaiseen kolkutukseen ja astui itse pari askelta taaksepäin.

Samana aamuna oli Ödegaard, kun hän soitti sisään kahvia, kuullut että kauppias Yngve Vold jo kahdesti aamulla oli käynyt häntä tapaamassa. Häntä harmitti että hänen täytyi vaihtaa ajatuksia ventovieraan kanssa juuri nyt; mutta sillä, joka häntä niin varhain kysyi, oli kaikesti tärkeätä asiaa. Tuskin olikaan hän ehtinyt pukeutua, kun Yngve Vold tuli uudestaan. "Te olette varmaankin ihmeissänne? Olen itsekkin. Hyvää päivää." — He tervehtivät toinen toistansa ja Yngve laski kädestään valkean hattunsa. "Te makaatte kauan, minä täällä jo olen ollut kahdesti teitä kysymässä; minulla on jotakin tähdellistä sydämelläni, josta täytyy puhua teidän kanssanne." — "Olkaa niin hyvä, käykää istumaan!" hän istui itse nojatuoliin. — "Kiitos, kiitos, minä kävelen mieluummin, en voi istua, olen niin kiihtynyt. Toispäivästä aikain olen järjiltäni, ihan höperö, ei päälle eikä vaille. Ja tähän te olette syypää!" — "Minäkö?" — "Niin juuri te. Tytön te olette auttanut esille, ei kukaan olisi ajatellut häntä, ei kukaan olisi huomannut häntä ilman teitä. Mutta enpä olekaan koskaan nähnyt, en, niin totta kuin elän, koskaan nähnyt mitään niin verratonta, mitään niin — niin, eikö totta? Toden totta, en koko Euroopassa ole nähnyt yhtäkään semmoista kirottua kiharatukkaista kummitusta — vai oletteko te? En saanut rauhaa, olin lumottu, jokapaikassa ja alituisesti oli hän tielläni, matkustin pois, tulinkin takaisin, mahdotonta — eikö totta? En alussa tiennyt, ken hän oli, — kalatyttöksi häntä sanoivat — olisivat sanoneet espanjattareksi, mustalaistytöksi, velhoksi, pelkkää tulta, silmät, rinnat, hiukset, — mitä? — Kipenöitsee, säihkyä, hyppii, hymyilee, rallattaa, punastuu — se on jotain saakelinmoista! — Juoksin hänen jäljissänsä, nähkääs, metsän sisään puiden väliin, ilta oli tyyni — hän seisahtui, minä seisahduin, pari sanaa, laulua, tanssia — ja sitten? — niin, sitten annoin hänelle vitjani, en ollut, niin totta kuin elän, hetkeäkään ennakolta sitä ajatellut! — Toisella kertaa samalla paikalla, samaa hyppyä, hän oli peloissaan ja minä: — niin, voitteko uskoa? — minä en saanut sanotuksi en niin ihmisellistä sanaa, en tohtinut koskea häntä; mutta kun hän taas tuli takaisin — aatelkaapa! — niin kosin minä, en ollut sekuntiakaan ennakolta sitä ajatellut! Nyt koettelin itseäni eilen, koetin olla poissa hänen luotansa, mutta jumal'avita olenkin hullu, niin — en voi, minun täytyy olla hänen luotansa; jos en häntä saa, niin ammun itseni, suoraa päätä, semmoinen se juttu. Äidistä hiisi huolikoon, kaupungista vielä vähemmän, se on hylkykylä, niin, hylkykylä, oikea hylkykylä, — hänen pitää täältä pois, pois ja ylemmäksi tätä kaupunkia, hänen pitää tulla '*comme il faut*', hänen pitää lähteä ulkomaille, Ranskaan, Pariisiin, minä maksan matkan, te teette valmistukset. Saattaisin kyllä itsekkin lähteä mukaan, asettua vieraaseen maahan, päästä koko tästä pesästä; mutta, nähkääs, ne kalat! Tahdon tehdä jotakin tästä kylästä, se on nukuksissa, ei ajattele mitään, ei keinottele, mutta ne kalat! Ei hoidella kaloja; espanjalaiset, ulkomaalaiset valittavat, toisiin keinoihin on ryhtymisen, toisenlaiseen kuivatustapaan, toisenlaiseen hoitamiseen, toisin aivan, kaupungin pitää nousta, kauppa-asiaain päästä vauhtiin, kalain tuottaa miljoonia. — Mutta mihin ma jäinkään? Kalat, kalatyttö — ne sopivat muuten yhteen: kalat, kalatyttö, ha, ha, ha, — siis minä maksan ja te teette valmistukset, minä saan hänet vaimokseni ja sitten —"

Edemmäksi hän ei päässyt; hän ei ollut puhuessaan tarkannut Ödegaardia, joka kalmankarvaisena oli noussut pystyyn ja nyt hyökkäsi hänen päällensä hieno espanjanruoko kädessä. Toisen hämmästystä ei

saata sanoin kuvailla; hän väisti ensi-iskut: "Varokaa, vai lyötte minua!" sanoi hän. — "Niin, minä vain lyön teitä! Nähkääs: espanjalainen ja espanjanruoko, ne sopivat myöskin yhteen" — ja iskut sattuivat hartioihin, käsivarsiin, käsiin, kasvoihin, mihin vaan paraiten sopi; toinen juoksi pitkin huonetta: "Oletteko hullu — oletteko mieletön — minä tahdon naida hänet, kuuletteko, naida hänet." — "Ulos!" kiljahti Ödegaard, ikäänkuin voimansa olisi loppunut, ja valkotukka kiiruhti ulos ovesta alas portaita, pois tuon hurjapäisen luota; — tuokiossa oli hän kadulla, missä huusi valkoista hattuaan. Se heitettiin hänelle ulos ikkunasta; sitten oli kaikki hiljaista.

"Sisään!" vastasi Petra hiljaiseen kolkutukseen illalla ja astui itse pari askelta taaksepäin voidakseen paremmin nähdä armastaan, kun tämä astui sisään. Niinkuin jääkylmä hyökylaine olisi hänet peittänyt, niinkuin maa olisi vierinyt hänen jalkojensa alta, niin hänestä tuntui se katse, joka ovesta häntä kohtasi. Hän horjui taaksepäin ja tarttui kiinni sängyn pylvääseen, mutta syvyydestä syvyyteen syöksyi ajatus; pikemmin kuin sekunnissa oli hän sortunut maailman onnellisimmasta morsiamesta sen suurimmaksi syntiseksi; hän kuuli tuosta katseesta jyrähtävän: Ödegaard ei tässä eikä tulevassa ajassa voinut hänelle anteeksi antaa! —

"Minä näen sen: sinä olet syyllinen!" kuiskasi Ödegaard tuskin kuuluvalla äänellä, nojautuen ovipieleen ja pitäen lukosta, ikäänkuin hän ei olisi voinut muuten pysyä pystyssä. Ääni vapisi, kyyneleet vierivät hänen kasvoilleen, jotka muuten olivat vallan levolliset.

"Tiedätkö myöskin mitä olet tehnyt?" kysyi hän ja hänen silmänsä painoivat Petran maahan. Tämä ei vastannut, — ei edes kyynelillä: hän oli rauennut täydelliseen toivottomuuteen. "Olen kerran ennen antanut sieluni pois, ja hänen, jolle sen annoin, hänen kuolemaansa olin minä syypää. En voinut tointua tästä surusta muuten kuin että joku taipuisi puoleeni ja antaisi minulle sielunsa kokonaisena jälleen. Sen sinä olet tehnyt — mutta oletkin sen tehnyt vilpillä." Hän vaikenä, turhaan koetti hän pari kertaa uudestaan aloittaa, vihdoin hän jatkoi äkillisellä tuskan tempauksella: "Ja sinä saatoit kukistaa kaikki, mitä minä näinä vuosina olin aatos aatokselta rakentanut, kukistaa sen, ikäänkuin se olisi ollut savesta tehty kuva! Lapsi, lapsi, etkö voinut ymmärtää että minä sinussa pyrin itse nousemaan? Nyt se toivo on rauennut!" — Hän koitti hillitä tuskaansa.

"Ei, sinä olet liian nuori sitä käsittämään", lausui hän jälleen, "sinä et tiedä mitä olet tehnyt. — Mutta senhän voinet käsittää, että olet minut *pettänyt*. — Sano, mitä olen sinulle tehnyt, että saatoit noin julmasti menetellä? Lapsi, lapsi, jospa sen toki olisit eilen minulle sanonut! Minkätähden, minkätähden valhettelit noin julmasti?"

Petra kuunteli häntä, ja kaikki, mitä hän sanoi, oli totta. — Ödegaard oli horjahtanut ikkunan ääressä olevalle tuolille nojatakseen päätään läheistä pöytää vastaan. Hän nousi taas, nyhkytti tuskasta, sitten istui hän jälleen ja oli hiljaa. "Ja minä, joka en kykene senkään vertaa, että auttaisin omaa, vanhaa isääni", kuiskasi hän itsekseen, "minä en *taida*, minulla ei ole kutsumusta siihen. Sentähden ei minuakaan kukaan auta, kaikki särkyy minulta palasiksi, kaikki." Hän ei jaksanut enempää, oikea käsi tuki päätä, vasen riippui hervottomana sivulla; näytti siltä kun hän ei enään olisi voinut liikahtakaan, — ja siihen asemaan jäi hän istumaan sanaakaan puhumatta. Nyt tunsu hän alasriippuvaa kättänsä lämmittävän ja hätkähti säikähtyen, se oli Petran henki; hän oli pää kumarruksissa polvillaan Ödegaardin sivulla; nyt pani hän kätensä ristiin ja katsoi Ödegaardiin sanomattoman hartaasti rukoillen armahdusta. Ödegaard katsoi takaisin häneen, eikä kumpikaan kääntänyt pois silmiänsä. Silloin nosti Ödegaard kättänsä torjuen Petraa pois luotansa, ikäänkuin olisi hän tämän silmäyksen nähdessään tuntenut rinnassaan houkuttelevan äänen, jota hän ei tahtonut kuulla, ja kerkeästi, kiivaasti hän tavoitti hattuaan, joka oli pudonnut maahan ja riensi ovea kohden. Mutta vielä kerkeämmin riensi Petra hänen tielleen, heittäytyi maahan, tarttui hänen polviinsa, iski silmänsä hänen silmiinsä, sanaakaan hiiskumatta; Ödegaard vaan sekä näki että tunsu, että Petra taisteli henkensä puolesta. Nyt pääsi Ödegaardin vanha rakkaus voitolle, hän kumartui vielä kerran Petran puoleen, luoden häneen hartaan, mutta tuskaantuneen silmäyksen, ja tarttui molemmin käsin Petran päähän. Mutta hänen rintansa vikisi ja soi niinkuin urut viimeisen poljennon jälkeen, jolloin niissä vielä on ilmaa, mutta ei enään ääntä. Sitten hän veti kätensä takaisin tavalla semmoisella, että Petra tuntisi mitä hän silloin ajatteli: se tapahtui ainaiseksi. "Pois, pois! — sinä voit antautua, mutta rakastaa et voi." Heltyneenä hän lisäsi: "Poloinen lapsi! tulevaisuudellesi en voi mitään; Jumala sinulle anteeksi antakoon, että olet minun tulevaisuuteni hävittänyt!" Hän kulki Petran ohitse, tämä ei liikahtanut paikaltaan; hän avasi oven ja sulki sen jälleen, Petra oli ääneti; — Petra kuuli hänen astuvan portaita alas, kuuli hänen viimeiset askeleensa paasikiveltä ja kylätieltä, hän kiljahti kerran, yhden ainokaisen kerran, mutta heti sen jälkeen tuli äiti sisään.

Kun Petra tointui järjilleen, huomasi hän makaavansa vuoteella riisuttuna ja hyvässä hoidossa, mutta hänen edessään istui äiti, kyynärpäät polvilla, pää molempien käsien varassa, tuliset silmät kiinnitettyinä tyttäreen. "Oletko nyt kylliksi lukenut hänen kanssansa?" kysyi hän. — "Oletko nyt jotakin oppinut? — Miksi sinä nyt aiot tulla?" Tytär vastasi itkuun purskahtamalla. Kauan, hyvin kauan istui äiti ja kuunteli tätä ja lausui sitten omituisella juhlallisuudella: "Herra hänet perinpohjin kirotkoon!" —

Tytär kavahti istualleen: "Äiti, äiti! ei häntä, vaan minua, minua, — ei häntä!" — "Ole vaiti! Minä ne roistot tunnen! Minä kyllä tiedän, kehen se on sattuva." — "Älä, äiti! hän on petetty, minun pettämäni, — minä se olen, joka hänet petin!" — Nyyhkien ja pikaisesti kertoi hän äidille kaikkityyni; Ödegaard ei saisi silmänräpäystääkään olla epäluulon alaisena; hän kertoi Gunnarista, kertoi, mitä tältä oli pyytänyt, sitä oikein käsittämättä, kertoi senjälkeen Yngve Voldin onnettomista kultavitjoista, jotka olivat hänet kietoneet, kertoi Ödegaardista, kuinka hän, hänet nähdessään, oli unhottanut kaikkityyni. Hän ei käsittänyt, kuinka se oli tapahtunut, mutta sen hän käsitti, että se oli suunnaton synty heitä kaikkia ja erittäin häntä vastaan, joka oli hänet turviinsa ottanut ja antanut hänelle kaikki, mitä toinen ihminen toiselle voi antaa. Kauan ääneti istuttuaan vastasi äiti: "Ja *minua* vastaan se eikö ollenkaan syntiä ollut? Missä *minä* koko sen ajan olen ollut, kun et minulle sanaakaan ole asiasta virkkanut?" — "Oi, äiti! auta minua, älä kohtele minua nyt ankarasti; minä tunnen että saan kärsiä siitä koko elinaikani; mutta sentähden tahdonkin Jumalalta rukoilla pikaista kuolemaa! — Hyvä, hyvä Jumala!" alkoi hän oitis, kädet ristissä taivasta kohden, "hyvä Jumala, kuule minua, olen jo menettänyt elämäni; siitä en enään voi mitään toivoa, en ole semmoinen, että taitaisin elää, en ymmärrä elämää, hyvä Jumala, anna minun siis kuolla!" Rukous oli niin liikuttavan harras, että Gunlaug, jonka kielellä jo pyöri tylyjä sanoja, nieli ne ja laski kätensä tyttären käsivarrelle, painaakseen sitä alas tällaisesta rukouksesta: "Malta mielesi, lapseni, älä kiusaa Jumalaa; — elää täytyy, vaikka sydäntä kirveltäkin". Hän nousi eikä sen jälkeen koskaan astunut jalkaansaakaan ullakkohuoneeseen.

Ödegaard oli kääntynyt tautiin, joka näytti vaaralliseksi tulevan. Sen kestäessä muutti hänen vanha isänsä hänen luoksensa, valitsi läheisen huoneen lukuhuoneeksensa ja sanoi kaikille, jotka vaativat häntä säästämään itseänsä, että hän ei sitä voinut tehdä, hänen tehtävänsä oli valvoa poikansa luona aina, kun tämä kadotti jonkun niistä, joita hän rakasti enemmän kuin isäänsä.

Näin oli asiat, ja nyt tuli Gunnar kotiin.

Hän säikäytti pahanpäiväisesti äitinsä, ilmestyen aikoja ennen kuin laiva, jolla hän läksi; äiti hänet luuli poikansa haamuksi ja samaa hänestä tuttavatkin arvelivat. Kaikkiin oudoksuviin kysymyksiin antoi hän vaan mielettömiä vastauksia. Kohtapa kuitenkin saatiin asiasta selvä; vielä samana päivänä, jolloin hän kotiin palasi, ajettiin hänet ulos Gunlaugin talosta, ja sen teki itse Gunlaug. Portailla huusi hän hänen jälkeensä, niin että solatie kajahti: "Älä enään tule tänne; me olemme jo saaneet kylliksi sitä lajia!" Miesparka ei ehtinyt kauas, kun tyttö mytty kädessä juoksi hänen perässensä. Tytöllä oli toinenkin mytty, mutta hän antoi väärän, ja Gunnar huomasi mytysensä suuret kultavitjat; hän seisoi punniten ja katsellen niitä; äsken hän ei käsittänyt syytä Gunlaugin raivoon, mutta vielä vähemmin ymmärsi hän, minkätähden Gunlaug nyt hänelle kultavitjat lähetti. Hän huusi tyttöä palaamaan; tämä oli varmaankin erehtynyt ja antaen anelle toisen mytyn kysyi tyttö, sekö oli se oikea. Mytysnä näkyi olevan Gunnarin lahjat Petralle. Oli, oikea se kyllä oli, — mutta kellen sitten nuo kultavitjat oli tulevat? Kauppias Voldille, vastasi tyttö, lähtien pois myttyineen seisomaan, ajattelemaan: "Kauppias Voldille? Antaako hänkin lahjoja? Se on siis *hän*, joka Petran minulta on ryöstänyt, — Yngve Vold, — no kyllä minä hänet —" hänen jännityksensä, hänen vihansa piti päästä irralleen, jotain piti hänen lyödä rikki, — ja loppu oli se, että Yngve Vold oli rikki lyötävä.

Kauppias raukka joutui vielä kerran äkkiarvaamatta hyökkäyksen alaiseksi, vieläpä omilla portaillaan. Hän pakeni tuon hurjan miehen käsistä konttoriinsa; mutta Gunnar tuli perässä. Täällä kaikki konttoriherrat karkasivat rauhanrikkojan kimppuun, joka potki ja löi joka suunnalle; tuolit, pöydät, ja pulpetit kaatuivat; kirjeitä, paperia, sanomalehtiä pyöri savuna ympäri huonetta; avuksi joutui vihdoin Yngven oluenpanija, ja pitkällisen taistelun perästä viskattiin Gunnar ulos kadulle. Mutta täälläpä vasta tuli täysi tosi. Laiturissa oli kaksi laivaa, toinen koti-, toinen ulkomainen, ja koska parhaillaan oli ruokalevon aika, niin oli merimiehille mieleen tämä lisähuvitus. He rupesivat silmänräpäyksessä nyrkkisille, miehistö miehistöä, kotimaalainen ulkomaalaista vastaan, enemmän miehiä haettiin, jotka riensivät siihen juoksujalassa, työväkeä, ämmiä ja lapsia tunki paikalle, viimein ei kukaan tietänyt, mistä asiasta ja ketä vastaan taisteltiin Turhaan kiroilivat laivurit, turha oli arvokkaiden porvarien käsky lähettää noutamaan kaupungin ainoata poliisimiestä; hän oli parhaillaan vuonolla kalastamassa. Nyt juoksemaan kaupungin vouden luokse, joka myöskin oli. postinhoitaja; mutta hän oli sulkeunut huoneesensa äskettäin tulleen postin kanssa ja vastasi ikkunasta ettei voinut tulla; postimies oli maahanpaniaisissa, heidän tuli odottaa. Mutta koska toisiansa hengiltä lyöminen ei sallinut odottamista siksi kunnes posti oli järjestetty, huusivat useat, hätäntyneet naiset vallankin, että lähetettäisiin Arne-seppää noutamaan Tähän suostuivat arvokkaat porvaritkin, ja nyt lähti hänen oma vaimonsa häntä paikalle tuomaan, "koska poliisi ei ollut kotona". Seppä tulikin kaikkien koulupoikien huviksi, ryntäsi pari kertaa joukkoon, sai sieltä käsiinsä ravakkaan espanjalaisen ja lyödä sivalsi sillä joka haaralle.

Kun kaikki oli suoritettu, tuli kaupunginvouti sauva kädessä. Tappelupaikalla tapasi hän muutamia vanhoja ämmiä ja lapsia juttelemassa. Näitä hän ankaralla äänellä käski menemään kotiin päivälliselle niinkuin hän itsekin teki.

Mutta seuraavana päivänä hän otti asian tutkittavaksi; tutkintoa kesti jonkun ajan, vaikk'ei

kenelläkään ollut hiukkaakaan tietoa siitä, ken siellä oli tapellut. Ainoastaan siitä kaikki olivat yksimieliset että Arne-seppä oli muassa ollut, kun olivat nähneet hänen espanjalaisella toisia lyövän. Tästä käytöksestään sai Arne-seppä maksaa sakkoa 1 hopeataalerin, mutta hänen vaimonsa, joka hänet oli tappeluun vienyt, sai selkäsauvan yhdentenätoista sunnuntaina kolminaisuudesta; sen hän kaiketi vielä muistaa. Tämä oli tappelun ainoa oikeudellinen seuraus.

Mutta sillä oli toisiakin. Tuo pikku kaupunki ei — ollut enään rauhallinen kaupunki, kalatyttö oli siinä herättänyt kapinan henkeä. Kummallisimpia huhuja rupesi siellä leviämään, alussa kateellisen vihan synnyttämiä siitä, että Petra oli voinut puoleensa houkutellessa kaupungin älyniekan ja kaksi sen rikkahinta naimamiestä, ja että vielä oli pitänyt "useita toisiakin" hätävarana; Gunnar näet vähitellen tuli "useaksi nuoreksi mieheksi." Mutta pian nousi yleinen siveellinen myrsky. Häpeä suuresta katutappelusta ja suru kolmessa kaupungin ylhäisemmässä perheessä lykättiin tämän nuoren tytön syyksi, joka vasta puoli vuotta takaperin oli ripille päässyt; kolme kihlausta samaan aikaan ja kolmas niistä opettajansa, elämänsä hyväntekijän kanssa; jopa jotakin! viha kuohui yli laitojensa. Eikö hän ollut lapsuudestaan saakka ollut kaupungin kiusana, eikö hänestä kuitenkin odotettu parempaa, sitten kun Ödegaard oli hänet huomaansa ottanut, ja eikö hän nyt ollut solvaissut heitä kaikkia, musertanut Ödegaardin ja ihan luonteensa pakosta rajusti syösnyt uralle, joka hänet saattaisi yhteiskunnan hylyksi ja vanhoilla päivillään kuritushuoneeseen? Äiti oli varmaankin hänen rikokseensa osallinen, hänen merimieshuoneessaan oli lapsi oppinut kevytmieliseksi. Kauempaa ei aiottu kärsiä sitä iestä, jonka alle Gunlaug oli kaupunkilaiset laskenut, kauempaa ei aiottu kärsiä heitä, ei äitiä eikä tytärtä, keskuudessaan, yksimielisesti päätettiin ajaa heidät kaupungista pois.

Eräänä iltana kokoontui merimiehiä, jotka olivat Gunlaugille rahaa velkaa, päihtyneitä työmiehiä, joille hän ei tahtonut työtä toimittaa, poikanulikoita, joille hän ei velaksi uskonut, tuonne mäelle ja sitä johdattivat paremmat ihmiset. He kirkuivat, ivasivat, huusivat "kalatyttöä", "kala-Gunlaugia"; pian lensi kivi ovea vastaan, pian toinen ullakkoikkunasta sisään. Vasta jälkeen puoliyön he hajosivat. Ikkunain takana oli kaikki pimeää ja hiljaista.

Seuraavana päivänä ei yksikään ihminen mennyt Gunlaugin taloon, ei edes lapsiakaan kulkenut siitä ohitse mäkeen. Mutta ehtoolla taas eilinen väkitunko, nyt vaan olivat kaikki erotuksetta mukana; he tallasivat maat, särkivät kaikki ikkunat, kiskoivat irti puutarhan aidan, taittoivat nuoria hedelmäpuita, ja sitten he lauloivat:

Äiti, ma onkeeni laivurin sain!

"Saitko sa niin?"

Äiti, ma onkeeni kauppiaan sain!

"Saitko, vai niin!"

Äiti, jo pappi tul' onkehen!

"Vedä venheesen!"

Hei rallallaa,

Nenä pitkäks saa!

Ei auta, että isot kalat koukkuun käy,

Kun niitä ei purtehen saavan näy!

Äiti, jo mennyt on laivuri pois!

"Niinköpä niin!"

Äiti, jo mennyt on kauppias pois!

"Niinkö, vai niin!"

Pois se jo pappikin suoriksen!

"Vedä venheesen!"

Hei rallallaa,

Nenä pitkäks saa!

Ei auta, että isot kalat koukkuun käy,

Kun niitä ei purtehen saavan näy.

Erittäinkin huusivat he Gunlaugia ja iloitsivat suuresti kuullakseen vaimoparan voimattomat raivonpurkaukset.

Gunlaug istuikin sisällä ja kuuli joka sanan; mutta hän oli ääneti; sillä pitäähän voida jotakin kärsiä lapsensa tähden.

KUODES LUKU.

Petra oli huoneessansa silloin kun huuto, vihellys ja luikkaaminen ensi-iltana alkoi. Hän kavahti pystyyn, ikäänkuin koko talo olisi ilmitulella ollut, tai ikäänkuin kaikki olisi ollut hänen päällensä kukistumaisillaan; hän juoksi ympäri huonetta niinkuin tulisen vitsan pieksämänä, mieltä kirvelsi ja poltti, ajatukset rajuten tapailivat apukeinoja; — mutta äidin luokse ei hän uskaltanut mennä ja ainoan ikkunan edustalla seisovat nuo! Kivi lensi ikkunasta sisään ja putosi hänen vuoteesensa, kiljahaen juoksi hän soppeen esiripun taakse ja piiloutui sinne vanhojen vaatteittensa joukkoon. Siellä hän nyt istui, häpeästä punehtivana, pelosta vapisevana, oudon kammon herättämiä haamuja liikkui hänen ohitsensa, ilma oli täynnä kasvoja, töllöttäviä, ilkkuvia kasvoja, ne tulivat ihan likelle, tulta sateli niiden ympärillä — voi! se ei ollut tulta, vaan silmiä; silmiä sateli, suuria, mulkoilevia ja pieniä, kuluvia silmiä, liikkumattomia silmiä, ylös ja alas pyöriviä silmiä — Jeesus, Jeesus, auta minua! —

Oi, mikä lievitys, kun viimeiset huudot haihtuivat yön helmaan ja ulkona oli pilkkosen pimeää ja hiljaista! Nyt Petra uskalsi tulla esiin piilostaan, hän heittäytyi vuoteelle, lymyi patjoihin, mutta ajatukset eivät tahtoneet väistyä; äiti niissä ilmautui uhkailevana, kauhistavana, kuin tunturien kohdalle kokoontuvat myrskypilvet; sillä mitä äiti saikaan kärsiä hänen takiansa! Hän ei saanut unta silmiinsä, eikä rauhaa rintaansa, päivä tuli, mutta lievitystä se ei tuonut. Hän kävi edestakaisin, edestakaisin ja ajatteli vain keinoa, miten paeta; mutta äitiä ei hän uskaltanut kohdata, ulos hän ei myöskään uskaltanut mennä päivän valossa, ja illan tullen tuo hurja joukko oli uudestaan palaava! Hänen oli kuitenkin odottaminen, sillä ennen puoliyötä oli vieläkin vaarallisempi paeta. Ja mihin sitten paeta? Hänellä ei ollut mitään, eikä hän tuntenut mitään tietä; mutta lienehän kuitenkin jossakin armahtavia ihmisiä, samoin kuin oli armahtava Jumalakin. Hän tiesi, että Petra, mitä tahansa hän olikin rikkonut, ei ollut sitä pahuudesta tehnyt, hän tunsu hänen katumuksensa, hän tunsu myöskin hänen turvattomuutensa. Petra kuunteli tarkasti kuullakseen äitinsä askelia alikerrasta, mutta niitä ei kuulunut; hän vapisten odotti äidin tulevan ylös portaita, mutta hän ei tullut! Tyttö, joka siellä teki palvelusta, lienee juossut tiehensä, kosk'ei Petralle tuotu ruokaa. Itse hän ei uskaltanut mennä alas, eikä myöskään ikkunaan; ulkona saattoi seisoa joku häntä väijymässä. Särjetystä ruudusta tuli kylmää huoneesen aamulla ja vielä enemmän illan tullen. Hän oli kääriänyt vaatteita kokoon pieneksi mytyksi ja oli hyvin itsensä pukeutunut ollakseen valmiina lähtöön. Mutta hänen piti odottaa tuota hurjaa joukkiota ja kestää vielä mitä kaikkea.

Tuossahan ne taas olivat! Huudot, vihellykset, heitot pahemmat, paljoa pahemmat kuin edellisenä iltana; hän lymyi soppeensa, pani kätensä ristiin ja rukoili rukoilemistaan. Kunhan vaan äiti ei menisi ulos heidän käsiinsä, kunhan eivät vaan murtaisi sisään! Nyt rupesivat he laulamaan, se oli herjauslaulu, ja vaikka joka sana niinkuin veitsi vihiäsi sydäntä, täytyi hänen kuitenkin kuulla ja kuunnella; mutta huomattuaan että äitiäkin oli asiaan sekotettu, että he olivat tehneet itsensä vikapäiksi näin häpeälliseen vääryyteen, silloin nousi hän pystyyn, silloin hyökkäsi hän esiin, hän tahtoi puhutella tuota miehuutonta roistokansaa tahi heittäytyä alas sen niskoille, — mutta kivi, ja toinenkin kivi ja sitten rakeinaan kiviä lensi sisään ikkunasta, lasin palaset helisivät, kivet kiitivät ympäri huonetta, ja hän meni takaisin piiloonsa. Hän hikoili ikäänkuin olisi seisonut palavimmassa päivän paahteessa; mutta hän ei itkenyt enää eikä ollut enää peloissaan.

Vähitellen hiljeni melu; hän uskalsi tulla esiin piilostansa, ja kun ei enää mitään kuulunut, aikoi hän mennä ikkunaan katsomaan; mutta hän astui kiviin ja jäi paikallensa, ettei kolinaa kuuluisi, sillä nythän piti pakoon hiipiä. Odotettuansa vielä runsaan puolen tuntia, veti hän kengät jaloistaan, otti mytyn käteensä ja avasi hiljaa oven. Jälleen odotti, hän noin viisi minuuttia ja kulki sitte hiljaa portaita alas. Hänen sydäntänsä karvasteli, että hänen nyt, tuotettuansa tämän surun äidilleen, täytyi hänestä luopua jäähyväisiä sanomatta; mutta pelko ajoi häntä eteenpäin "Hyvästi äiti! Hyvästi äiti!" kuiskasi hän itsekseen joka askeleella, minkä astui portaita alas "Hyvästi äiti!" Alas tultuaan veti hän pari kertaa raskaasti henkeänsä saadakseen ilmaa, ja sitten ovea kohden! Silloin tarttui joku takaapäin hänen käsivarteensa, Petra huudahti hiukan ja kääntyi päin; se oli äiti. Gunlaug oli, kuullessaan oven aukenevan, heti käsittänyt Petran aikomuksen ja odotti häntä nyt tässä. Petra tunsu ettei hän voinut päästä äidin ohitse ilman taistelua. Selitykset eivät olisi auttaneet; vaikka hän mitä sanoisi, ei häntä kumminkaan uskottaisi. No, hänen tuli siis taistella, maailmassa ei ollut pahempaa kuin pahin ja tätäpä hän vast'ikänsä oli kokenut. Äiti kysyi hiljaisella äänellä: "Minne aiot Petra?" — Petra vastasi samaten hiljaa, sykkivällä sydämellä: "Aion paeta" — "Minne aiot paeta?" — "En tiedä; — mutta täältä tahdon pois!" Hän painoi mytyn lujemmin puoleensa ja lähti liikkeelle. — "Älä! seuraa minua!" vastasi äiti, pitäen kiinni hänen kädestänsä; "minä olen jo pitänyt huolta kaikesta." Petran sydän keventyi ikäänkuin raskaasta kuormasta vapautuneena, hän huokaisi ikäänkuin kovan taistelun perästä ja antautui äidin turviin. Tämä kulki hänen edellensä pieneen, kyökin takana olevaan ikkunattomaan säilytysvuoneeseen, jota kynttilä nyt valaisi; — täällä oli äiti istunut piilossa joukon pauhatessa ulkona. Huone oli niin ahdas, että he tuskin voivat siellä liikkua. Äiti otti esiin mytyn, vähän pienemmän kuin se, jota Petra kantoi, avasi sen ja veti sieltä esiin yhden merimiehen vaatteet. "Pue nämä päällesi!" kuiskasi hän. Petra ymmärsi heti tarkoituksen; mutta oli pahoilla mielin siitä, ettei äiti hänelle syytä ilmoittanut. Hän riisui vaatteensa, pukeutui toisiin, äiti auttoi häntä ja sattui silloin kerran tulemaan niin liki kynttiläpahasta, että Petra voi nähdä hänen kasvonsa ja näki ensikerran, että Gunlaug oli vanha. Oliko hän näinä päivinä

muuttunut vai eikö Petra ennen ollut sitä huomannut? Lapsen kyyneleet vierivät äidin päälle, mutta tämä ei nostanut silmiään, jonka vuoksi ei toinenkaan saanut sanaa suustansa. Merimiehen lakin hän otti viimeiseksi äitinsä kädestä, ja kun hän tämän oli päähänsä pannut, otti äiti häneltä mytyn, puhalsi kynttilän sammuksiin ja kuiskasi: "Tule nyt!"

He menivät jälleen käytävään, mutta katuovesta eivät he nyt ulos menneet. Gunlaug avasi pihanpuoleisen oven ja lukitsi sen jälleen. He kulkivat tallatun puutarhan poikki, kaadettujen puiden, särjetyn aidan yli. "Katso ympärillesi nyt", sanoi äiti, "et luultavasti koskaan enään tänne palaja." — Toinen värisi eikä katsonut ympärillensä. He kulkivat ylätieta, metsän kautta, missä Petra oli viettänyt puolen elämänsä ja tuon illan Gunnarin kanssa, nuo toiset Yngve Voldin ja viimeisen Ödegaardin seurassa. He kulkivat lakastuneissa lehdissä, jotka nyt olivat ruvenneet puista varisemaan; yö oli kylmä ja Petra paleli oudossa puvussa. Äiti kääntyi alaspäin erästä puutarhaa kohden; Petra tunsu sen heti, vaikk'ei ollut sen yläpuolella ollut siinäpäivin kuin lapsena oli siihen rynnistänyt; se oli Pedro Ohlseenin puutarha. Äidillä oli avain ja hän lukitsi portin jälkeensä.

Raskasta oli Gunlaugista ollut aamupuolella käydä Pedron luona, raskasta oli nytkin lähestyä tytärtaukoineen, jolle hän ei kauemmin voinut antaa kodin suojaa. Mutta se oli välttämätöntä, ja mikä välttämätöntä oli, sen voi Gunlaug tehdä. Hän kolkutti porstuan ovelle, ja heti melkein he kuulivat askeleita ja näkivät valkeata. Hetken kuluttua avasi oven Pedro, joka seiso siinä matkasaappaissa ja matkapuvussa, kelmeänä ja peljästyneenä. Hänellä oli talikynttilä kädessä ja hän huokasi nähdessään Petran itkusta turvonneet kasvot; Petra katsoi häneen; mutta koska hän ei uskaltanut tuntea Petraa, niin ei Petrakaan uskaltanut häntä tuntea. "Tämä mies on luvannut auttaa sinua täältä pois", sanoi äiti, katsomatta kumpaankaan heistä, ja astui pari askelta käytävään päin ja antoi toisten tulla jälestä Pedron huoneeseen, joka oli käytävän toisessa päässä. Huone oli vähäinen ja matala, ummehtunut ilma virtasi vastaan ja oli tukehuttaa Petran, hän kun oli jo toista vuorokautta ollut syömättä ja nukkumatta. Keskeltä kattoa riippui häkki, jossa oli kanarilintu; piti kiertämällä kulkea, ettei loukkaisi sitä. Vanhat, raskaat tuolit, musta pöytä, kaksi suurta, kattoon asti ulottuvaa kaappikolhoa painosti kaikkia, niin että huone näytti vieläkin vähäisemmältä. Pöydällä oli nuottia ja niiden päällä huilu. Pedro Ohlseen laahusti suurissa saappaissaan pitkin huonetta, ikäänkuin olisi hänellä ollut jotakin tekemistä, heikko ääni kuului perähuoneesta: "Kuka se on? — Kuka on huoneessa?" — jonka jälkeen Pedro kulki vielä pikaisemmin ympäri, mutisten: "Niin, se on — hm, hm — se on — hm, hm", ja sitten sisään sinne, mistä ääni kuului.

Gunlaug istui ikkunan ääressä, molemmat kyynärpäät polvilla, pää käsien varassa, tuijottaen sanaan, jota oli lattialle sirotettu; hän ei puhunut, vaan huokasi silloin tällöin raskaasti. Petra seiso oven vieressä, jalat yhdessä, molemmat kädet rinnoilla; hän tunsu itsensä kipeäksi. Vanha lyömäkello raksutti ajan kulkua, talikynttilä paloi pöydällä ja valui karsi pitkänä. Mutta äiti tahtoi ilmoittaa syyn heidän viipymiseensä täällä ja sanoi: "Tämän miehen tunsin kerran."

Ei sanaakaan enempää eikä mitään vastausta. Pedro oli yhä poissa, kynttilä valui surkeasti ja kello raksutti. Petraa ellotti yhä enemmän ja hänen korvissaan humisi lakkaamatta äidin sanat: "tämän miehen tunsin kerran." Kello tarttui siihen ja rupesi sen kanssa kilpaa raksuttamaan: "tä-män-mie-hen-tun-sin-ker-ran." Aina kun hän sen jälkeen tuli umpihenkiseen ilmaan, johtui tupa hänen mieleensä, muistuttaen ellotusta ja kellon raksuttamista: "tä-män-mie-hen-tun-sin-ker-ran." Kun hän höyrylaivalla kulkiessaan tunsu öljynhajua tai kajutan permannon alta nousevan mädänneen meriveden löyhkän tai ruuan höyryä, kääntyi hän heti meritautiseksi, näki taudin kestäessä alinomia yöt ja päivät tuvan silmissään ja kuuli kellon raksuttavan: "tä-män-mie-hen-tun-sin-ker-ran."

Kun Pedro taas palasi huoneeseen, oli hänellä villatakki päässä ja vanhanaikainen, korvia peittävä, kankea viitta yllä. "Niin, nyt olen valmis", sanoi hän vetäen tumpit käteensä, ikäänkuin ankarimpaan talvipakkaseen mennäksensä. "Mutta älkäämme unhottako" — hän kääntyi — "viitta ylle — ylle —"; hän katsoi Petraan ja hänestä Gunlaugiin, joka tuolin selkänojalta otti sinisen viitan ja auttoi sitä nyt Petran päälle; mutta kun se tuli Petran nenän alle, tunsu hän siinä tuvan löyhkän niin väkevän, että pyysi päästä raikkaaseen ilmaan. Äiti huomasi hänen voivan pahoin, avasi oven ja talutti hänet joutuin puutarhaan. Täällä viileän yön helmassa veti Petra sisäänsä muutaman syvän ja täyden siemauksen kirkasta syysilmaa. "Mihinkä minun on mentävä?" kysyi hän ruvetessaan tointumaan. "Bergen'iin", vastasi äiti, auttaen häntä panemaan nappiin päällysvaateita; "se on suuri kaupunki, jossa ei kukaan sinua tunne." Kun Petra oli valmis, pysähtyi äiti portilla: "Sinä saat 100 hopeataalerialia mukaasi; jos ei hyvin kävisi, niin on sinulla jotakin hätävaraksi. Tämä lainaa ne sinulle, tämä mies tässä", — "antaa, antaa", kuiskasi Pedro, kulkiessaan heidän ohitsensa kadulle, — "lainaa ne sinulle", kertoi äiti, ikäänkuin ei Pedro mitään olisi sanonutkaan; "minä maksan ne hänelle takaisin." — Hän otti liinan kaulastansa, satoi sen Petran kaulaan ja sanoi: "sinun pitää kirjoittaa heti kun sinun käy hyvin, vaan ei ennen." — "Äiti!" — "Tämä soutaa sinut laivaan, joka on tästä vähän ulompana." — "Herran tähden, äiti!" — "Niin, ei muuta mitään. Edemmäksi minä en seuraa." — "Äiti, äiti!" — "Jumalan haltuun! Voi hyvin!" — "Äiti, anna minulle anteeksi, äiti!" — "Varo, ettet vilustu merellä!" — äiti oli saanut Petran hiljalleen portin ulkopuolelle ja lukitsi sen nyt.

Petra seiso i ulkopuolella ja katsoi lukittuun porttiin. Hän tunsi itsensä niin kurjaksi, niin yksinäiseksi, kuin ihminen suinkin saattaa olla, — mutta juuri silloin kohosi hyljäksestä, vääryydestä ja itkusta joku aavistus, joku luottamus esiin, — ikäänkuin valkean vilahdus, syttyessään sammuvana, suurena ilmaan leimahtavana, ja taasen ihan tyhjäan raukeavana, mutta silmänräpäyksen ihanasti heloittavana, — hän nosti silmänsä ja seiso i jälleen synkässä pimeydessä.

Pikkukaupungin tyhjiä katuja pitkin, suljettujen ja lehdettömien puutarhojen ohitse, lukittujen ja pimeiden asuinhuoneitten sivutse hiipi Petra hiljaksensa ja hitaasti Pedron perässä, joka kyyryksissään käydä jahnusteli suurissa saappaissa ja pään tasalle nostetussa viitassa. He tulivat lehtokujaan, jossa taas kulkivat lakastuneissa lehdissä ja näkivät aaveenkaltaisesti harittavia ja kuroittavia oksia, jotka tavoittelivat heitä. He kömpivät vuoren poikki keltaisen talaan taakse, missä venhe oli, josta Pedro ensityökseen rupesi vettä luomaan; hän souti Petraa pitkin rantaa, joka nyt oli supistunut mustaksi ryhmäksi, jonka yllä taivas lepäsi raskaana. Kaikki oli pois pyyhitty, kedot, huoneet, metsät, tunturit, hän ei nähnyt mitään siitä, jota hän hamasta lapsuudestaan eiliseen päivään asti joka päivä oli nähnyt. Se oli, samaten kuin kaupunki, samaten kuin ihmiset, sulkeunut häneltä sinä yönä, jona hän sysättiin ulos, eikä hän saanut ainoitakaan jäähyväisiä.

Laivalla, joka oli ankkurissa aivan lähellä maata aamutuulta odottamassa, kulki mies edestakaisin. Nähtyänsä heidät looringin kohdalla, laskei hän heti alas tikapuut, auttoi heidät laivaan ja ilmoitti heidän tulonsa katteinille, joka tuossa paikassa ilmestyikin laivan kannelle. Petra tunsi heidät, he tunsivat hänet, vaan kyselemättä, säälimättä, vallan tavallisenä asiana, ilmoitettiin hänelle kaikki, mitä hänen nyt oli tarvis tietää, nimittäin missä hänen tuli maata ja mitä tehdä, jos hän jotain halusi tai tunsi kipua. Kipua hän tunsikin melkein heti kannen alle tultuaan, jonka vuoksi hän, toiset vaatteet muutettuaan, palasi jälleen kannelle. Täällä tunsi hän — ah! suklaan hajua, ja hänen tuli hirveä nälkä, hänen vatsaansa väänsi ja hiukasi, ja silloin tuli sama mies, joka heidät oli vastaan ottanut, laivan keittiöstä, tuoden kokonaisen kupillisen suklaata ja leipäsiä lisäksi; hän sanoi Petran äidin ne lähettäneen. Petran syödessä kertoi mies vielä, että äiti oli laivalle lähettänyt myöskin kirstun, jossa oli hänen parhaat vaatteensa ja liinavaatteita ja villakangasta ja sitä paitse ruokaa ja muuta hyvää. Petran mieleen silloin äkkiä johtui elävä muisto äidistä, suurenmoinen kuva, jota ei hän ollut koskaan ennen huomannut, vaan jonka hän tästälähin koko elinkautensa säilytti. Ja tämän kuvan edessä hän teki lupauksen, vakaasti ja kaihomielin rukoillen, että kerran voisi äidille jollakin ilolla palkita kaiken surun, jota nyt oli hänelle tuottanut.

Kun Petra istui, istui Pedro Ohlsen hänen luonansa, seurasi häntä hänen käydessään, alinomaa väistyen hänen tieltään, mutta siten alinomaa ollen hänen tiellään kapineilla täytetyllä laivankannella. Petra näki hänen kasvoistansa ainoastaan silmät ja suuren nenän, eikä niitäkään selvästi, mutta hän näytti siltä kuin olisi jokin hänen mieltään painanut, jota hän tahtoi, mutta ei voinut ilmoittaa. Hän huokaili, hän istui, hän nousi, hän käveli Petran ympärillä, hän istui uudestaan, mutta ei saanut sanaakaan suustansa, eikä Petrakaan mitään puhunut. Vihdoin täytyi hänen luopua koko yrityksestä, hän veti arkaillen esiin tavattoman suuren nahkalompakon ja kuiskasi että tässä oli ne 100 hopeataaleria — ja vähän päälle. Petra tarjosi kätensä kiitokseksi ja sattui silloin niin likelle hänen kasvojansa, että näki kostean kiillon hänen silmissänsä. Petran kanssa, näet, katosi hänen surkastuneen olentonsa viimeinen elonkipinä. Mielellään olisi hän kuitenkin sanonut jotakin semmoista, joka olisi jättänyt hänestä rakkaan muiston, kun häntä kohta ei enään olisi olemassa; mutta se oli häneltä kielletty, ja vaikka hän siitä huolimatta tahtoi sanoa sen, ei hän kuitenkaan tullut sitä tehneeksi; sillä Petra ei auttanut häntä! Petrahan olikin niin väsyksissä, ja muisto siitä, että tämä mies oli häntä vietellyt ensikerran syntiä tekemään äitiänsä vastaan, ei tahtonut nyt hänen mielestään lähteä. Hän ei enään voinut kärsiä Pedroa; olo ei tullut paremmaksi, vaan pahemmaksi, jota kauemmin Pedro istui; sillä väsyksissä oleva ikävystyy. Miesraukka huomasi sen; hänen oli siis lähteminen, ja vihdoin saikin hän kuiskatuksi jäähyväiset, vetäessään kuivan kätensä ulos kintaasta. Petra laskei siihen lämpömän kätensä, molemmat nousivat. "Kiitoksia, — ja terveisiä minulta!" sanoi Petra. Pedro huokasi eli oikeammin ohkui, kerran, jopa parikin kertaa, päästi irti, kääntyi pois ja astui hiljaksensa takaperin tikapuita myöten alas. Petra kävi laivanlaiteelle, Pedro katsahti vielä kerran ylös, tervehti, istuutui ja souti vitkalleen pois. Petra seiso i paikallansa siksi, kunnes Pedro oli pimeyteen kadonnut. Mutta silloin meni hänkin kannen alle, hän jaksoi väsymykseltään tuskin seisoa, ja vaikka hän heti alas tultuaan tunsi pahoin voivansa, oli hän tuskin ehtinyt päänsä laskea päänalukselle ja lukea pari kolme ensimmäistä rukousta Isämeitä, kun hän jo nukkui.

* * * * *

Keltaisen talaan luona istui samaan aikaan äiti; hän oli verkalleen seurannut heitä koko tien ja istuutunut talaan taakse, juuri kun he lähtivät rannasta. Samasta paikasta oli muinoin Pedro Ohlsenkin laskenut hänen kanssansa ulapalle; siitä oli jo kauan, kauan aikaa; mutta se johtui äidin mieleen nyt, kun sama mies souti pois tyttärtä.

Heti kun hän näki Pedron yksinänsä palajavan, nousi hän ja läksi; sillä hän tiesi nyt että tytär oli

onnellisesti laivaan tullut. Hän ei kulkenut kotitietä, vaan poikkesi syrjään; siellä hän pimeässä löysi polun, joka vei tunturien yli, ja rupesi sitä kulkemaan. Hänen talonsa kaupungissa oli tyhjänä ja särjettynä toista kuukautta; hänen ei tehnyt mielensä palata sinne, ennenkuin oli saanut hyviä sanomia tyttäreltensä.

Mutta samaan aikaan oli myöskin jo mieliala häntä kohtaan kaupungissa muuttunut. Kaikilla halvoilla luonteilla on hillitön halu ruveta yhteen liittoon väkevämpiä vainotaksensa, mutta vain niin kauan, kuin nämä voivat vastusta tehdä; nähdessään, että nämä tyyneesti kestävät pahoinpitelyä, valtaa heidät häpeäntunne, ja sille tiuskotaan, joka vielä kiven heittää. Niin olivat nytkin luulleet että saisivat huvikseen kuulla Gunlaugin mahtavan äänen solatiessa pauhaavan, olivat luulleet että hän pyytäisi merimiehiä avuksensa ja nostaisi katumetelin. Kun häntä ei näkynyt, ei kuulunut, oli kolmantena iltana melkein mahdotonta joukkoa hillitä; he tahtoivat mennä sisään häntä etsimään, he tahtoivat heittää molemmat naiset ulos kadulle, ajaa heidät pois kaupungista, vainota heitä! Ikkunat olivat vielä rikki menneen yön melskeestä, kaksi miestä ryömi kansan hurratessa niistä sisään ovea avaamaan — ja nyt ryntäsi koko joukko huoneeseen! He hakivat kaikki huoneet, ylä- ja alikerrat, särkivät ovet, löivät kappaleiksi kaikki mikä tielle sattui, etsivät joka nurkasta, vihdoinkin kellaristakin, äitiä tai tytärtä, mutta yhtäkään ihmistä eivät löytäneet. Hetken äänettömyys valtasi heidät, kun tämän havaitsivat. Sisällä olijat tulivat yksi erältänsä ulos ja piilivät toinen toisensa selän taakse. Hetkisen kuluttua oli paikka tyhjänä.

Pian oli kaupungissa niitä, jotka sanoivat kunnottomaksi tämmöistä menettelyä kahta turvatonta naisihmistä kohtaan.

Näitä tapahtumia pohdittiin nyt siksi, kunnes sovittiin siitä, että mitä hyvänsä *Kalatyttö* olikin rikkonut, niin ei Gunlaugin siihen ollut mitään syytä, jonka vuoksi hänelle siis oli suurta vääryyttä tehty. Kaupunkilaiset kaipasivat häntä kovin, päihtymisen synnyttämät tappelut ja hullutukset tulivat jokapäiväisiksi; sillä kaupunki oli kadottanut järjestyksen pitäjänsä. Ohitsekulkijat ikävöitsivät nähdä hänen valtavaa muotoansa ovella; vallankin kaipasivat merimiehet häntä. Missään ei ollut niin hyvä olla kuin hänen tykönänsä, arvelivat he; siellä kohdeltiin jokaista ansion mukaan, siellä sai jokainen oman arvosijansa Gunlaugin luottamuksessa ja apuakin häneltä, jos siksi tuli. Ei merimiehet eikä laivurit, ei työnantajat eikä talonemännät olleet hänen arvoansa käsittäneet ennen kuin nyt, kun hän oli poissa.

Senvuoksi kulki yksimielinen ilosanoma kautta kaupungin, kun joku oli nähnyt Gunlaugin istuvan huoneessansa paistamassa ja keittämässä niinkuin ennenkin. Jokaisen täytyi mennä omin silmin näkemään, olivatko ikkunanruudut kunnossa, oliko ovi eheänä, tuprusiko savu kattotorvesta. Oli, totta se oli! Siellä Gunlaug taasen istui! — He kiipesivät solatien toiselle puolelle paremmin nähdäkseen; hän istui takan ääressä, katsomatta ylös taikka ulos, silmä noudatti kättä ja käsi teki työtä, sillä hän oli palannut ansaitaksensa takaisin sen, minkä oli hävittänyt, ja etenkin ne 100 hopeataalera, jotka hän oli velkaa Pedro Ohlsenille. Alussa pelkkä tämä ulkoa katsominen tyydytti mieliä; pitkään aikaan ei kukaan pahalta omaltatunoltaan uskaltanut astua sisään huoneeseen. Mutta vähitellen he tulivat — ensiksi talonemännät, nuo ystävälliset ja hyvänluontoiset; he eivät kuitenkaan saaneet tilaisuutta jutella hänen kanssansa muusta kuin taloustoimista; sillä Gunlaug ei kuunnellut muita asioita. Sen jälkeen tulivat kalastajat, sitten kauppiaat ja laivurit pestatakseen väkeä ja saadakseen asianomaisten päästökirjat — ja vihdoinkin ensimmäisenä sunnuntaina myöskin merimiehet. Tämä oli ehkä sopimuksesta tapahtunut; sillä ehtoommalla oli talo yht'äkkiä niin täpötäynnä väkeä, etteivät enää riittäneet molemmat tupahuoneet, vaan oli lisäksi tarvis ottaa esiin pöydät ja tuolit, jotka suviaikana olivat puutarhassa olleet, ja asettaa niitä käytävään, kyökkiin ja perähuoneeseen. Ei kukaan, tätä seuraa nähdessään, olisi voinut aavistaa mitä tunteita näissä ihmisissä liikkui; sillä Gunlaug oli heidät laskenut äänettömän komentonsa alaisiksi heti heidän astuttuaan hänen kynnyksensä yli, ja se rohkea varmuus, millä hän antoi kullekin omansa, ehkäisi kaikki tervetuliaiset, kaikki tiedustelemiset. Hän oli yhtäläinen kuin ennenkin, hiukset vain eivät enää olleet mustat, ja käynti oli entistään hieman hitaampi. Mutta kun merimiehet alkoivat vähän ilostua, eivät he kauemmin voineet hillitä itseään, vaan rupesivat, joka kerta kun Gunlaug ja piika olivat poissa, huutamalla pyytämään laivamies Knuutia, joka aina oli ollut eukon suosikkina, muijan palatessa juomaan maljan hänen muistoksensa. Mutta hänkään ei rohjennut tähän, ennenkuin pää vähän kuumeni; sitten hän vihdoinkin viimeinkin, kun eukko uudestaan tuli sisään kokoamaan tyhjiä pulloja ja laseja, nousi istualtaan ja lausui: "että siinä hän teki hyvin, kun tuli takaisin. Sillä ihkasten totta oli, että — että siinä hän teki hyvin, kun tuli takaisin." Tämä oli heistä hyvin puhuttu; he nousivat kaikki ja huusivat: "Niin, siinä teitte hyvin!" ja käytävässä, kyökissä ja muissa huoneissa olijat nousivat hekin, hyökkäsivät sisään ja yhtyivät huutoon; mutta laivamies tarjosi Gunlaugille lasin ja huusi "eläköön!" ja sitten huusivat kaikki muutaman eläköönhuudon, niin että katto oli kohota ja lentää ilmaan. Sitten ilmoitti toinen, että he olivat Gunlaugille tehneet hävytöntä vääryyttä, sitten toinen kirosi samaa asiaa, ja pian kirosi ja nuhteli koko seura itseänsä siitä, että olivat Gunlaugille tehneet hävyttömintä vääryyttä. Kun he vihdoinkin hiljenivät, haluten kuulia hänenkin suustaan jonkun sanan, niin sanoi Gunlaug heille paljon kiitoksia; "mutta", lisäsi hän, yhä keräten kokoon tyhjiä laseja ja pulloja, "niinkauan kun *minä* en asiasta mitään puhu, niin ei teidänkään liene tarvis sitä tehdä." Koottuansa

yhden kantamuksen meni hän ulos ja tuli jälleen takaisin loppuja noutamaan. Mutta tästä hetkestä saakka oli hänen valtansa kukistumaton.

SEITSEMÄS LUKU.

Illalla pimeässä ankkuroi laiva Bergenin satamassa. Meritaudista puolipyörriksissä saatettiin Petra katteinin venheessä monenlaatuisten, suurten ja pienten laivojen välitse lautturien vilinään laiturille ja siitä kapeita kujasia myöten hyörievien talonpoikien ja katupoikien ohitse. He pysähtyivät pienen, kauniin talon eteen, jossa vanha vaimo katteinin pyynnöstä otti Petran sydämelliseen huostaansa. Tyttö tarvitsi ruokaa ja unta ja sai kummankin vaatimuksensa täytetyksi. Seuraavana päivänä heräsi hän puolipäivän aikaan, virkkuna ja iloisenä, kuulemaan uusia ääniä ja uutta puheenpartta, ja, akkunaverhon noustua, näkemään uuden luonnon ympärillään, uusia ihmisiä ja uuden kaupungin. Hän oli, peilin eteen pysähtyessään, omissa silmissään itsekä uudistunut, — nämä kasvat eivät olleet entisen kaltaiset. Syytä hän ei tosin voinut itselleen selvittää eikä ymmärtänyt, että suru ja mielenliikutus hienontaa ja tekee henkisemmäksi hänen ikäisensä; mutta nähdessään kuvansa peilissä johtui ehdottomasti hänen mieleensä edelliset yöt, ja niitä muistellessaan hän vapisi. Sentähden valmistautui hän kiireesti mennäksensä tutustumaan kaikkeen siihen uuteen, mikä häntä odotti. Hän kohtasi emäntänsä ja useita vallasnaisia, jotka ensin tyystin tarkastelivat häntä ja sitten lupasivat hänestä huolta pitää; aluksi tarjousivat he seuraamaan häntä ympäri kaupunkia. Yhtä ja toista voisi hän samassa ostaa, ja hän juoksi sen vuoksi huoneesensa noutamaan lompakkoansa; mutta kun hän ei kehdannut mukaansa ottaa tuota suurta muodotonta povikirjaa, avasi hän sen, ottaaksensa rahat siitä. Siinä ei ollutkaan 100 hopeataalerialia, vaan 300. Pedro Ohlsen siis taaskin antoi hänelle rahaa, vastoin äidin tietoa ja tahtoa! Niin vähän käsitti Petra niiden arvoa, ettei hän laisinkaan pannut ihmeeksi summan suuruutta; sentähden ei myöskään hänen mieleensä juolahtanut pitemmälle ruveta tuumimaan syitä näin suureen anteliaisuuteen. Ilomielisen, aavistavia arveluita sisältävän kiitoskirjeen sijaan tuotiin Pedro Ohlsenille Gunlaugin lähettämä kirje, joka oli itse äidille kirjoitettu ja jossa tytär huonosti salatulla vihalla ilmoittaa hyväntekijänsä ja kysyy mitä hänen tulisi tehdä tuolla salaisella lahjalla.

Ensimmäinen vaikutus, minkä kaupunki häneen teki, oli valtava luonnon vaikutus. Hän ei voinut päästä siitä tunteesta, että tunturit olivat niin lähellä pudota hänen päällensä, että hänen tuli niitä varoa. Hän tunsu ahdistusta joka kerta kun hän nosti silmänsä, ja sitten taas halua ojentaa kättänsä ja kolkuttaa vuotta. Väliin taas tuntui siltä kuin ei mitään ulospääsyä olisi olemassa. Pimeänä ja auringon hylkäämänä seisoivat tunturi siinä, pilvet roikkuivat ihan sen laella tai ajelehtivat sen ylitse; tuulta ja sadetta vuorotellen ja lakkaamatta; tunturi ne synnytti, tunturista ne levisivät yli kaupungin. Mutta ihmisjoukko hänen ympärillään ei ollenkaan tuntenut ahdistusta. Petra ilostui pian heidän joukossansa; heidän liikkeissään oli hilpeyttä, luontevuutta ja iloisuutta, joka Petralle oli outoa ja joka, hänen edellisiin kokemuksiinsa verrattuna, tuntui hymyilyltä ja tulotervehdykseltä. Kun hän seuraavana päivänä päivällispöydässä sanoi että hän mielellään olisi missä on paljon ihmisiä, neuvottiin häntä menemään teateriin; siellä hän muka tapaisi monta sataa henkeä samassa huoneessa. Niin, sinne hän tahtoi; pääsykortti ostettiin, teateri oli aivan lähellä, määrättyllä hetkellä saatettiin hänet sinne, ja siellä osoitettiin hänelle paikka balkongin ensimmäisellä rivillä. Hän istui suuressa heloittavassa valossa monen sadan iloisen ihmisen seurassa; hilpeitä värejä kaikkialla ja joka taholla keskustelua, joka pauhasi ja kuohui kuin valtamerellä aallot.

Mitä hän täällä saisi nähdä, sitä ei hän ollenkaan voinut aavistaakaan. Hän tiesi ainoastaan mitä Ödegaard hänelle oli kertonut ja mitä hän itse tilapäisissä seuroissa oli oppinut. Mutta teaterista Ödegaard ei ollut sanaakaan puhunut; merimiehet olivat jutelleet eräästä teaterista, jossa metsän eläviä ja ratsuniekkoja oli nähtävänä, eikä poikien päähän pistänyt puhua näytelmästä, vaikka koulussa olisivatkin saaneet siitä vähän tietoa; sillä hänen kotikaupungissaan ei ollut teateria, ei edes sennimistä rakennusta; matkustelevat eläintenkesyttäjät, nuorantanssijat ja ilvehtijät käyttivät joko jotakin ranta-aittaa tai lakeata ketoa. Petra oli niin tietämätön, ettei hän ymmärtänyt tiedustellakaan; hän istui rohkeamielisenä odottaen nähdäkseen jotakin kummallista, esim. kameeleita tahi apinoita. Vähitellen täytti tämä ajatus niin hänen mieltänsä, että hän suureksi ilokseen luuli kaikki ihmiset ympärillään eläviksi, hevoisiksi, koiriksi, ketuiksi, kissoiksi, hiiriksi. Senvuoksi järjestyikin soittokunta hänen huomaamattansa. Peljästyneenä kavahti hän pystyyn, sillä kimeähkä tärähdys rummuista ja torvista aloitti johtosoiton; Petra ei eläissään ollut kuullut yhtä haavaa soitettavan enempiä kuin paria viulua ja ehkä siihen lisäksi huiluakin. Tämä ihana humina saattoi hänet kalpenemaan; siinä oli jotakin kylmän, mustan hyökävyyden kaltaista; tuskaantuneena odotti hän pahempaa vielä tulevan eikä kuitenkaan olisi suonut tämän loppuvan. Kohta vienommat soinnut loivat valoa, ja kohta aukeni näköaloja semmoisia, joita hän ei koskaan ollut unissaankaan nähnyt; sävelet soutivat häntä niitä kohti, hilpeys ja leikkisyys

täyttivät ilman, koko sävelsaatto nousi hiljaksensa lentoon, väsähtyi vähitellen, yhtyi voimakkaaksi, hajaantui hurjana, tulisena — kunnes synkkä pimeys levitti peitteensä ja kattoi kaikki; näytti ikäänkuin ryskyvä koski olisi sen kiehtonut pyörteensä. Sitten taas sävel yksinäinen kuin lintu marjalla oksalla syvyyden partaalla arkana ja surumielisenä se alkoi, mutta ilma ylhäällä selkeni sen laulaessa, päivää hiukan pilkoitti — ja taas olivat nuo kaukaiset, siintävät näköalat täynnä tuota kummallista keijumista ja leijumista auringon säteiden takana. Kun sitä oli hetken kestänyt, niin katso! se raukesi hiljaiseen rauhaan; nuo riemuilevat joukot etenivät yhä kauemmaksi, ei muuta ollut näkyvissä, kuin auringon säteet, jotka sulaen tihkuivat läpi ilman; koko tällä äärettömällä alalla pelkkää päivänpaistetta, kaikki valoon kudottua ja hiljaista, — ja tähän onnellisuuteen raukesi soitto. Kun kaikki oli valmista, tuli Petran välttämättä nousta istualtaan, sillä hänkin oli valmis! Oi ihmettä, tuolla nousi tuo kaunis, maalattu seinä hänen vastapäätänsä ihan katon lähelle! Hän oli kirkossa, kirkossa, jota pylväät ja holvikaaret kannattivat, kirkossa, jossa urut soivat ja juhlallinen kirkkaus loisti, ja kansaa kulki häntä vastaan oudossa vaateasussa, he puhuivat — niin oikein, kirkossa he puhuivat kieltä, jota hän ei ymmärtänyt. Mitä? puhuttiinhan hänen takanansakin. "Istukaa!" sanottiin sieltä, mutta eihän siellä ollut paikkaa, mihin istua, molemmat kirkossa olivat jäivätkin seisomaan, ja jota kauemmin Petra heitä katsoi, sitä selvemmäksi tuli hänelle se ajatus, että hän oli nähnyt tuonkaltaisia pukuja muutamassa Olavi Pyhän kuvassa — ja tuossa, tuossahan he juuri mainitsivatkin Pyhän Olavin nimen! — "Istukaa!" kuului uudestaan hänen takanaan; "Istukaa!" huusivat yhä useammat, — siellä mahtaa olla jotakin siellä takanakin, ajatteli Petra ja kääntyi kerkeästi ympäri. Julmistuneita, suorastansa uhkaaviakin kasvoja kohtasi häntä, — ei, tämä ei ole enää laita, ajatteli Petra ja yritti lähteä; silloin vanha vaimo, joka istui hänen vieressään, veti häntä hiljaa hameesta: "Mutta istuhan toki, lapseni", kuiskasi hän, "eiväthän tuolta takaa voi nähdä". Tuokiossa oli Petra paikallansa; sillä tietystihän: teateri on tuolla ja me olemme katsojia, — aivan oikein, "teateri!" hän toisti sen sanan ikäänkuin johdattaakseen mieleensä missä oli. Hän katsoi sitten uudestaan sisään kirkkoon, mutta sen puhetta, joka siellä puhui, ei hän suurimmallakaan vaivalla voinut käsittää; vasta oikein tarkoin oivallettuaan että se oli nuori, kaunis mies, käsitti hän jo jonkun sanan hänen puheestansa, ja kuullessaan että hän mainitsi rakkautta ja oli rakastunut, käsitti hän suurimman osan. Tuossa tuli kolmas sisään, joka silmänräpäyksessä veti Petran huomion puoleensa; piirustuksista hän tiesi että se oli munkki, ja munkkia oli hän halunnut nähdä. Munkki käveli niin verkkaan, oli niin hiljaa, niin, hänen olentonsa oli oikein jumalinen, hän puhui selvästi, hitaasti. Petra seurasi joka sanaa. Mutta yht'äkkiä kääntyy munkki ja puhuu ihan päinvastoin äskeistä puhettaan. Herra Jumala! se onkin konna! kuulkaa, hän on konna, siltä hän ihan näyttääkin! Ettei tuo nuori, kaunis mies voi sitä huomata! mutta ainakin hän voi sen kuulla! "Hän pettää teitä!" kuiskasi Petra puoliääneen. "Hiljaa", sanoi vanha vaimo hänen rinnallansa. Ei, nuori mies ei kuullut häntä, hän meni pois vaarallisella luottamuksella, kaikki menivät pois, — ainoastaan eräs vanhus tulee sisään. Mitä? Kun vanhus puhuu, on niinkuin äskeinen nuori mies puhuisi, ja kuitenkin se on vanhus, joka puhuu ... oi, kas tuolla! tuolla! Loistava joukko valkoisiin puettuja tyttöjä kulkee vitkaan ja äänetönnä, kaksi erältään, kirkon poikki; Petra katsoi kauas heidän jälkeensä vakautuakseen, että he olivat poissa — ja hänen mielessään liikkui samanlainen näky hänen lapsuutensa ajoilta. Hän oli eräänä talvena kulkenut äitinsä kanssa tunturien yli; kaalatessaan nuorena lumessa säikäyttivät he huomaamattaan metsäkanaparven lentoon, joka tuokiossa täytti ilman heidän edessään; valkoisia ne olivat, valkoista oli lumi, valkoinen metsä, — kauan aikaa sen jälkeen liehuivat kaikki ajatukset valkoisina ohitse, ja samoin kävi hetkeksi nytkin.

Mutta yksi näistä valkoisiin puetuista naisista kulkee yksin, seppele kädessä, esiin ja laskee polvillensa, vanhus on myöskin laskenut polvillensa ja nainen puhuu hänelle. Vanhuksella on sanomia ja kirje hänelle kaukaisilta mailta, hän ottaa kirjeen esiin, naisen kasvoista näkee että se on rakkaalta henkilöltä, oi, kuinka suloista, kaikkihan täällä rakastavat! Hän avaa sen, — se ei olekaan mikään kirje, sehän on täynnä soittoa — niin, katso vain! miehän itse onkin se kirje, vanhus on sama äskeinen nuori mies ja hän se tuon naisen lemmittykin on! He syleilevät toisiaan, toden totta suutelevatkin toisiaan, — Petra tunsu kasvonsa tulena punoittavan ja peitti ne käsillään, yhä edelleen seuraten tapauksen juoksua; — kuule, mies kertoo naiselle että he kohta menevät naimisiin, nainen häntä hymysuin nykäisee parrasta ja sanoo että hän on tullut raakalaiseksi, ja mies sanoo että nainen on tullut niin kauniiksi ja antaa hänelle sormuksen ja lupaa hänelle purppuraa ja samettia, kultaiset kengät ja kultaisen vyön; ilomielin jättää hän sitten naisen hyvästi ja lähtee kuninkaan luokse puhumaan heidän häistänsä. Morsian katsoo hänen jälkeensä, niin että valo säihkyi, — mutta kun hän sitten kääntyy päin ilman häntä, näyttää kaikki niin tyhjältä.

Nyt seinä taas liukuu äkkiä alas. Loppuiko se nyt jo, ihan vasta aljettuaan? Hehkuvana kääntyi Petra tuon vanhan vaimon puoleen: "Loppuiko jo?" — "Ei, lapseni, ei, tämä oli ensimmäinen näytös. Niitä on viisi semmoista, niin, viisi", jatkoi hän huoaten, "niitä on viisi semmoista." — "Samastako asiasta?" kysyi Petra. — "Mitä sillä tarkoitatte?" — "Että nuo samat tulevat uudestaan sisään ja koko tapaus juoksee eteenpäin?" — "Te ette varmaankaan ole koskaan ollut teaterissa?" — "En." — "Sen arvaan; eihän sitä teateria useassa paikassa ole; se on niin kallista." — "Mutta mitä se sitten on?" kysyi Petra jännitettynä tuijottaen eteensä, ikäänkuin hänellä ei olisi malttia ollut vastausta odottaa; "keitä ovat nuo ihmiset?" — "Se on se tirehtööri Nason seura, oivallinen seura; hän on niin näppärä." — "Hätkö se tuon kaiken

keksii? Vai mitä se on? — Herran tähden, vastatkaa toki?" — "Rakas lapseni, ettekö tiedä mitä näytelmä on? Mistä te olette kotoisin?" — Mutta kun Petra muisti syntymäpaikkansa, muisti hän myöskin häpeänsä ja pakonsa; hän oli vaiti eikä uskaltanut sen enempää tiedustella.

Toinen näytös alkoi, ja kuningas tuli sisään, niin, se oli kuningas, nyt sai hän nähdä kuninkaankin! Hän ei kuullut mitä kuningas sanoi, ei nähnyt kenen kanssa hän puhui, katseli vain kuninkaan vaatteita, kuninkaan tapoja, kuninkaan kasvojen ilmettä; hän heräsi vasta kun se nuori mies tuli sisään, ja nyt he menivät kaikki pois morsianta noutamaan. — Sitte täytyi hänen jälleen odottaa.

Näytöksen loma-aikana kumartui tuo vanha vaimo hänen puoleensa: "Eivätkö he näyttele oivallisesti?" kysyi hän. Petra katsoo kummastuen häneen: "Näyttele — mitä se on?" — Hän ei huomannut, että kaikki hänen ympärillään katselivat häntä, että vanha vaimo oli pantu tiedustelevaan; hän ei kuullut että hänelle naurettiin. — "Mutta eiväthän he puhu niinkuin me?" — sanoi hän, kun ei saanut mitään vastausta. — "Nehän ovat tanskalaisia", vastasi vaimo ja rupesi hänkin nauramaan. Nyt huomasi Petra, että tuo hyvä vaimo nauroi hänen monia kysymyksiänsä; hän vaikenä ja katsoi herkeämättä esirippuun.

Sen jälleen kohotessa sai hän suureksi huvikseen nähdä arkkipiispan. Nyt kävi samoin kuin äskenkin, hänen huomionsa kiintyi niin piispaan, ettei hän kuullut sanaakaan hänen puheestansa. Mutta nyt kuului soittoa, oi, niin vienoa, niin kaukaa, mutta se lähenei; se oli naisten laulua, huilujen ja viulujen soittoa ja jonkin soittimen, joka ei ollut kitara ja kuitenkin niinkuin monta kitaraa, säveleet vain vienompia, täyteläisempiä, kantavampia, koko tuo yhtynyt sävelsointu vyöryi sisään pitkinä aaltona — ja kun kaikki oli väräjäväänä värinvälkkeenä, tuli kulkue, sotamiehet keihäät kädessä, kuoripojat suitsutusastioilleen, munkit kynttilät kädessä ja kuningas kruunu päässä ja hänen rinnallansa sulhanen valkoisissa vaatteissa — sitten taas nuo äskeiset valkovaatteiset naiset kylväen kukkia ja säveleitä morsiamen eteen, joka oli valkeassa silkkipuvussa, punainen seppele päässä; hänen rinnallansa kulki ylevä naisihminen kultakruunuilla koristetussa purppuralaahuksessa, pieni, loistava kruunu päässä; se oli varmaan kuningatar! Koko kirkon täytti heidän laulunsa ja värinsä, ja kaikki, mikä nyt tapahtui, siitä alkaen kuin sulhanen saattoi morsiamen vihkituolin ääreen, jossa he polvistuivat, koko joukon ympärillä myöskin polvistuessa, aina siihen asti kuin arkkipiispa kuoriveljineen tuli sisään juhlahulussa, oli ainoastaan uusia renkaita siinä monivärisessä soittosarjassa.

Mutta nyt kun vihkiminen juuri oli toimitettava, nosti arkkipiispa sauvansa ilmaan ja kielsi sen tapahtumasta; heidän vihkimisensä oli vastoin pyhiä sääntöjä; he eivät voisi sinä ilmoisna ikänä saada toistansa — oi, taivahan Jumala armahtakoon! morsian meni tainnoksiin ja Petrakin kaatui vihlaisevalla huudolla: sillä hän oli noussut seisalleen.

"Tuokaa vettä, tuokaa vettä", huudettiin hänen ympärillään. — "Ei ole tarvis", vastasi tuo vanha vaimo, "hän ei ole pyörtnyt, ei ole tarvis." — "Ei ole tarvis", toistettiin, "hiljaa!" — "Hiljaa!" huudettiin alhaalta parketilta, "hiljaa siellä balkongilla!" — "Hiljaa!" vastattiin balkongilta. — "Älkäähän tuota niin sydämellenne panko; se on pelkkää leikkiä ja lorua kaikkityyni", kuiskasi vanha vaimo, "mutta rouva Naso näyttelee oivallisesti."

"Hiljaa!" huusi nyt Petrakin; hän oli jo syvältä kiintynyt toimintaan; tuo pirullinen munkki oli, näet, tullut sisään miekka kädessä; lempiväisten täytyi ottaa vaate, jonka munkki viilsi kahtia heidän välillensä, niinkuin kirkko viilsi, niinkuin tuska viilsi, niinkuin miekka paratiisin portilla viilsi ihmiskunnan alkuaikoina. Itkevät naiset ottivat morsiamen punaisen seppeleen ja antoivat hänelle sen siaan valkoisen; tämä hänet kiinnitti luostariin ikipäiviksi. Se, jonka oma hän oli ajassa ja ijankaikkisuudessa, tietäisi hänen olevan elossa, vaan ei saisi häntä omakseen, tietäisi hänen olevan tuolla sisällä, vaan ei koskaan näkisi häntä; — kuinka sydäntä viiltävää oli heidän jäähyväisensä, oi, ei tuskaa maan päällä ollut heidän tuskaansa suurempaa!

"Herran tähden!" kuiskasi esiripun laskettua vanha vaimo: "älkää toki hupsu olko, sehän vaan on rouva Naso, tirehtöörin rouva." Petra katsoi katsomistansa silmät seljällään tuohon hyvään vaimoon, hän luuli hänet hulluksi, ja kun vaimo oli kauan luullut samaa Petrasta, katsoivat he yhä edelleen toisiaan vähän arkailleen, vaan eivät haastelleet sen enempää.

Kun esirippu taas kohosi, ei Petra voinut seurata tapauksen kulkua; hän näki ainoastaan morsiamen luostarin muurien sisässä ja sulhasen tuskissansa yöt ja päivät niiden ulkopuolella; hän kärsi heidän tuskaansa, hän rukoili heidän rukouksiensa; mutta mikä hänen silmänsä edessä tapahtui, meni värittömänä ohitse. Hän havahtui siitä että syntyi äkillinen hiljaisuus; tyhjä kirkko suureni; kellon kahdentoista lyönti kumahti yksinänsä sen halki. Holvit jylisevät, muurit vapisevat, Pyhä Olavi on nousnut kirstustansa ruumisvaatteissaan ylhäisenä ja kauhistavana, keihäs kädessä astuu hän verkalleen, vahdit pakenevat, ukkonen käy ja ojennettu keihäs lävistää munkin, jonka jälkeen kaikki pimenee, ja haamu on vajonnut. Mutta munkki jää makaamaan maahan, niinkuin tuhkaläjä siihen paikkaan mihin ukonnuoli iski.

Petra oli tietämättänsä tarttunut kiinni vanhaan vaimoon, joka kovin säikähtyi tuosta kouristavasta iskusta ja nyt, nähdessään Petran yhä enemmän kalpenevan, kiiruhti hänelle lausumaan: "Herra siunatkoon teitä, lapseni, sehän vaan on Knutson; — tuo on ainoa osa, jota hän voi toimittaa, sillä hänellä on niin kankea kieli." — "Ei, ei, ei, ei, minä näin tulenliekkiä hänen ympärillään", sanoi Petra, "ja koko kirkko tärisi hänen astuessaan." — "No mutta hiljaa siellä!" huudettiin usealta taholta, "ulos se, joka ei voi olla hiljaa!" — "Hiljaa siellä balkongilla!" huudettiin parketilta; "hiljaa", vastattiin balkongilta. — Petra oli kyyristynyt ikäänkuin piileytyäksensä, mutta unhotti pian kaikkityyni; sillä kas! tuossa ne rakastavaiset ovat taasen, ukontuli on heille tien auaissut, he aikovat paeta! He ovat saaneet toisensa, he syleilevät toisiaan, varjele nyt heitä, taivaan Jumala!

Silloin nousee huutojen ja torvien pauhina, sulhanen riistetään morsiamen rinnalta, siinä taistellaan isänmaan edestä, sulhanen haavoitetaan, kuolevana lausuu hän terveisiä morsiamellensa... Mitä tässä on tapahtunut, käsittää Petra vasta, kun morsian astuu hiljaa sisään — ja näkee sulhasen ruumiin! Nyt näyttää siltä kuin kaikki tuskan pilvet kokoontuisivat yhden ainoan paikan kohdalle, — mutta ainoa silmäys ne hajoittaa: morsian nostaa silmänsä kuolleen rinnoilta taivasta kohden ja rukoilee saadaksensa itsekin kuolla! Taivas aukenee hänen silmänsä edessä, hänen muotonsa kirkastuu, häätupa on tuolla ylhäällä, päästä morsian sisään! Niin totta, hän voi jo katsoa sinne sisään; sillä hänen silmistänsä säteilee rauha senkaltainen, joka korkeilla tuntureilla vallitsee. Silloin painuvat silmäluomet: taistelu sai jalomman päätöksen, heidän uskollisuutensa kauniimman lopun; morsian on nyt sulhasensa tykönä.

Petra istui kauan liikahtamatta; usko ylensi hänen mielensä, jalouden voima täytti hänen sydämensä. — Hän nousi kaikesta, mikä oli vähäpätöistä, hän nousi pelkoa ja tuskaa korkeammalle; hän nousi hymyillen kaikille, he olivat hänen veljiänsä ja sisariansa; pahuutta, joka ihmiset erottaa, ei ollut olemassa, ukontuli oli sortanut sen. Hänelle hymyiltiin takaisin; hänhän se näyttelemisen aikana oli puolihupsuna ollut, — mutta hän ei nähnyt heidän hymyssään muuta kuin oman voittonsa heijastusta. Luullen heidän hymyilevän yhdessä hänen kanssansa, hymyili hän niin kirkkaasti vastaan, että heidän täytyi hymyillä hänen tavallansa; hän astui alas leveitä portaita myöten kahden väistyvän rivin välitse, joissa kuvastui hänen ilonsa ja se ihanuus, mikä hänet kirkasti. — Oman sielumme säteet saattavat välistä tulla niin voimakkaiksi, että kirkastavat koko ympäristömme, vaikk'emme itse sitä huomaa. Se on maailman suurin voittokulku, kun omat valoisat ajatuksemme ilmisaattavat, kantavat ja seuraavat meitä.

Kun Petra tietämättänsä oli tullut kotiin, kyseli hän mitä tuo hänen näkemänsä oli ollut. Siellä oli useita saapuvilla, jotka häntä ymmärsivät ja voivat antaa auttavan vastauksen. Ja kun hän oli saanut täyden selvän siitä mitä näytelmä oli ja mihin suuret näyttelijät kykenivät, silloin nousi hän ja sanoi: "se on suurinta maailmassa, semmoiseksi minä tahdon tulla."

Heidän suureksi ihmeeksensä puki hän yllensä ja meni jälleen ulos; hänen täytyi olla yksin vapaassa luonnossa. Hän meni kaupungista ulos ja kulki ankarassa tuulessa lähellä olevaan niemeen. Aallot pauhasivat hänen jalkainsa juuressa, mutta lahden molemmin puolin oli kaupunki käärittynä vaaleaan sumuverhoon, jonka takana lukemattomat eri valot ponnistelivat yhdessä, voimatta kuitenkaan muuta kuin kuulua sen harson läpi, jota eivät kyenneet nostamaan. Tämä oli hänen sielunsa kuva. — Tuo synkeä avaruus, joka kohisten pauhasi hänen jalkojensa juuressa, oli varotus pohjattomasta syvyydestä; tuli joko vajota tuohon tai koettaa loistaa yhdessä toisten kanssa. Hän kysyi itseltänsä, miks'ei nämä ajatukset koskaan ennen olleet hänen mieleensä johtuneet, ja hän vastasi itselleen että syy oli se, että ainoastaan hetken tunteet saivat vallan hänestä; mutta nyt hän tunsu että hänkin sai vallan näistä. Hän näki sen nyt: yhtä monta hetkeä oli hänelle suotu, kuin tuolla etäällä oli tuikkivaa tulta, ja hän rukoili Jumalaa saadaksen niissä kaikissa täyden tehdä, niin ettei Hän olisi mitään sytyttänyt turhaan. Hän nousi, sillä jääkylmä tuuli puhalsi; hän ei ollut kauan poissa, mutta kun hän jälleen meni kotiin, tiesi hän minne meni.

* * * * *

Seuraavana päivänä seiso i hän teaterinjohtajan oven ulkopuolella. Äkeä jupakka kuului huoneesta; toisen ääni oli hänestä eilisen rakastajattaren äänen kaltainen, siinä oli nyt tosin toinen sävel, mutta se pani kuitenkin Petran vapisemaan. Hän odotti kauan; mutta, kun ei tora näyttänyt lakkaavan, kolkutti hän ovea. "Käykää sisään!" kiljaisi äkeä miehen ääni, — "aa!" vingahti naisen ääni, ja Petra näki, avatessaan oven, peljästyneen pakenijan yöpuvussa ja hiukset hajallansa liepsahtavan näkyvistä erään sivuoven kautta. Johtaja, pitkä, hätäräsilmainen mies, pani kiireesti kultasankaiset lasit nenälleen ja käveli kiihtyneenä edestakaisin. Hänen pitkä nenänsä hallitsi niin hänen kasvojansa, että kaikki muut osat olivat sen takia olemassa; silmät pistivät esiin kuin kaksi pyssynpiippua tämän vallin takaa, suu oli hautana sen edessä ja otsa keveänä siltana, joka johti vallilta metsään eli "etumurrokseen". — "Mitä tahdotte?" mies pysähtyi äkkiä: "tekö aiotte kuorilaulajaksi?" kysyi hän hätäisesti. "Kuorilaulaja, — mitä se on?" — "Vai ette sitä tiedä, vai niin; mitä te sitte tahdotte?" — "Tahdon tulla näyttelijäksi." — "Vai näyttelijäksi — ettekä tiedä mitä kuorilaulaja on, vai niin. Mutta tähän puhutte murretta?" — "Murretta,

mitä se on?" — "Vai ette sitäkään tiedä ja tahdotte kuitenkin tulla näyttelijäksi, vai niin; se on norjalaisten tapaista. Murre s.o. ettette puhu niinkuin me." — "Mutta minä olen sitä koko pitkän aamun harjoitellut." — "Vai olette harjoitellut; kas vaan! Antakaapas kuulla!" — Petra asettui ja lausui eilisen rakastajattaren tapaan: "Oi, therve, armahani, hyvee peivee!" — "Lempoko teitä riivaa, oletteko tänne tulleet vaimoani pilkkaamaan?" Naurun hahatus kuului läheisestä huoneesta, teaterinjohtaja avasi oven ja sanoi, sisään katsoen ja vähääkään muistamatta että he tuokion aikaa sitten olivat kiistelleet henkensä kaupalla: "Täällä on norjalaistyttö, joka tahtoo tehdä sinusta pilkkaa, tulehan katsomaan!" Mustasilmäinen, leveäsuinen vaimoihmisen pää, hiukset hajalla ja pörrössä, katsoi todellakin ovesta ja naurahti. Ja kuitenkin juoksi Petra häntä kohti; sillä se oli varmaankin se rakastajatar — ei, vaan hänen äitinsä, ajatteli hän likemmäksi tultuansa. Hän katsoi naiseen ja sanoi: "En varmaan tiedä — tekö se olette, vai teidän äitinne." Nyt nauroi teaterinjohtajakin; vaimon pää oli vetäytynyt takaisin, mutta nauroi sivuhuoneessa, Petran hämmästys kuvautui niin hilpeästi hänen muodossansa, hänen olennossaan, hänen kasvojensa ilmeissä, että se veti johtajan huomion puoleensa; hän tarkasteli Petraa hetken aikaa, otti kirjan ja sanoi, ikäänkuin ei mitään olisi ensinkään tapahtunut: "Ottakaa ja lukekaa tästä, tyttöseni, mutta lukekaa niinkuin itse puhutte." Sen teki Petra viipymättä. "Ei, ei, se on väärin — kuulkaa minua!" — johtaja luki edellä ja Petra perässä, ihan hänen tavallansa: "ei, ei, se on väärin — lukekaa Norjan kielellä — kaikella muotoa, Norjan kielellä!" — ja Petra luki jälleen entisellä tavallansa. "Ei, sanon minä, se on vallan päin mäntyä. Ettekö käsität, mitä tarkoitan? Oletteko tyhmä?" Hän koetteli Petraa usean kerran uudestaan, antoi hänelle toisen kirjan: "Kas, tämä on perin vastaista laatua, tämä on koomillista, lukekaa tästä!" — No, Petra luki, mutta se kävi yhtä hullusti, kunnes teaterinjohtaja suuttui ja huusi: "Ei, ei, ei! Heretkää jo hiidessä! — Mitä te teaterista tahdotte, mitä riivattua te aiotte näytellä?" — "Aion näytellä mitä eilen näin." — "Vai niin! Tietysti niin! No, entä sitten?" — "Niin", sanoi Petra ja tuli hämilleen: "minusta oli niin ihanaa eilen, mutta tänään olen ajatellut että tulisi vieläkin ihanampaa, jos se saisi hyvän lopun — ja sen minä tahtoisin sille antaa." — "Vai niin, vai sitä te tahdotte! Sepä se. Ei ole mitään estettä, runoilija on kuollut. Tietysti ei hän enää ole virheetön, ja te, joka ette osaa puhua ettekä lukea, tahdotte runoilla hänen teoksensa uudestaan, — se on norjalaisen tapaista." Petra ei ymmärtänyt sanaakaan; sen hän vain huomasi että kaikki meni vastahakaan ja hän alkoi tulla pelkoihinsa. — "Ettekö sallit?" kysyi hän hiljaisella äänellä. — "Kyllä, aivan kernaasti, estettä ei ole mitään, tehkää niin hyvin!" — "Kuulkaa!" lausui hän muuttuneella äänellä, menen ihan Petran lähelle: "Te ette käsität näytelmää enemmän kuin kissa. Eikä teillä ole taipumusta, ei traagillisuuteen eikä koomillisuuteen; olen kummassakin teitä koetellut. Sentähden että teillä on kauniit kasvot ja kaunis vartalo, ovat ihmiset teille uskotelleet että voitte muka näytellä paljoo paremmin kuin minun vaimoni, se on tiettyä, ja sitten tahdotte näytellä etevintä osaa ohjelmistossa ja samassa sepittää sen uudestaan — niin, semmoisia ne norjalaiset ovat, ne ihmiset siihen kykenevät!" — Petra rupesi yhä lyhyemmin hengittämään ja ponnisteli ponnistelemistaan; vihdoin uskalsi hän kuiskata: "Ettekö todellakaan sallit?" Johtaja seisoi ja katsoi ulos ikkunasta ja luuli Petran jo lähteneen; kummastellen kääntyy hän päin; mutta huomattessaan Petran mielenliikutuksen, kuinka ihmeellisellä voimalla se vaikutti koko hänen olentoonsa, seisoo hän hetken ääneti, sieppaa äkkiä kirjan ja lausuu jälleen äänellä ja katsannolla, joissa ei äskeitä äreyttä huomattu: "Ottakaa tämä, tämä kappale tässä ja lukekaa hitaasti, että vain saan kuulla äänenne. — No, antakaapa kuulua!" Mutta Petra ei osannut lukea; sillä hän ei voinut nähdä kirjaimia. "Älkää hämmentykö, no!" Petra luki vihdoin, innotta ja yksitoikkoisesti; johtaja käski häntä lukemaan toistamiseen, "tunteellisemmasti"; mutta se kävi vieläkin huonommin. Silloin otti hän tyyneästi kirjan tytön kädestä ja sanoi: "Nyt olen teitä koetellut kaikin tavoin, minulla ei ole siis mitään edesvastausta. Vakuutan teille, neitsykäiseni, että jos saappaani työnnän näyttämölle tahi lähetän teidät sinne, niin on vaikutus sama, nimittäin sangen merkillinen. — Ja tämä nyt jo riittääköön!" — Mutta vielä viimeisen kerran, kaiken väkensä ponnistain, uskalsi Petra rukoilevalla äänellä lausua: "Luulen kuitenkin sen käsittäväni, kun vaan saan —". — "Niin, tietysti, — jokainen kalatyttö sen käsittää monta vertaa paremmin kuin me; norjalaiset ovat maailman valistuneinta kansaa. — — — Niin, jos ette te nyt mieli lähteä, niin lähden minä!" Petra kääntyi oveen päin ja purskahti itkuun. "Kuulkaa", sanoi johtaja, sillä tämä kiihkeä mielenliikutus selitti hänelle kaikki: "tehän kai se olettekin, joka eilen aikaansaitte häiriötä teaterissa?" Petra kääntyi tulipunaisena päin ja katsoi häneen. "Olette oikein, nyt teidät tunnen, 'Kalatyttö!' Olin näytelmän jälkeen erään herran seurassa, joka oli kotoisin teidän syntymäkaupungistanne; hän teidät hyvin tunsu. — Vai niin, se siis syynä, minkätähden niin haluatte teateriin; aiotte sielläkin juonianne koetella — mokomakin! — Kuulkaa: minun teaterini on siivo paikka, pyydän päästä kaikista kokeista, jotka tarkoittavat sen uudistamista. — Tiehenne! — Menkää, sanon minä!" — ja Petra ulos ovesta, ulisten alas portaita ja ulos kadulle. Itkien juoksi hän väkijoukon lävitse, mutta naisihminen, joka keskellä päivää itkien juoksi kadulla, herätti tietysti suurta huomiota. Väkeä seisahtui, poikanulikoita juoksi jäljestä ja pian karttui niiden luku; Petrasta oli tämä humina maininkia noista öisistä meteleistä hänen ullakkohuoneensa ulkopuolella, hän muisti kasvot ilmassa ja juoksi. Mutta muisto tuli joka askeleelta elävämmäksi samoin kuin hälinäkin hänen takanansa, ja kun hän oli taloon päässyt ja katuoven sulkenut ja huoneeseensa tullut ja oven lukinnut jälkeensä, täytyi hänen syöksyä nurkkaan ja torjua nuo kasvot luotansa; hän työnsi niitä pois käsin ja uhkauksin, vaipui sitten uupuneena kokoon ja itki hiljemmin — ja oli pelastettu.

Saman päivän iltapuolella matkusti hän Bergenistä sisämaahan päin. Hän ei itsekään tietänyt mihinkä, mutta hän tahtoi sinne, missä ei häntä tunnettaisi. Hän istui yhdenistuttavissa kääseissä, joiden takana hänen kirstunsa oli ja kirstulla kyytipoika; vettä satoi kaatamalla, Petra istui kyyryksissä suuren sadevarjon alla ja loi sen piilosta arkailevia silmäyksiä ylös tunturiin, sitten taas alas hänen sivullansa kuohuvaan hyökylvirtaan. Metsä hänen edesssä oli huuruavana sumukehänä, jossa kummitteli; tuokion kuluttua oli hänen siihen mentävä, mutta sumu pakeni sitä mukaa kuin hän sitä lähestyi. Ankara pauhina, joka paisumistaan paisui, lisäsi vielä sitä tunnetta, että hän vaelsi salamyhkäisessä piirissä, jossa kaikki oli omalla tavallansa ymmärrettävä ja hämärässä yhteydessä keskenänsä ja jossa ihminen oli ainoastaan arka matkustelija, jonka tuli katsoa miten pääsisi eteenpäin. Pauhina syntyi useista koskista, jotka sateesta olivat paisuneet jättiläisiksi ja nyt hirmuisella jylinällä puski syöksyivät putouksesta putoukseen. Missä tie kulki ylitse, oli kapeita siltoja rakennettu; hän näki veden kiehuvan allansa syvyydessä. Väliin kulki tie, mutkiellen ja kierrellen alaspäin; siellä täällä oli yksityinen pelloksi raivattu maatilkkku, muutamia turvekattoisia asumuksia seiso ryhmässä; sitten taas ylöspäin metsää ja pauhua kohden. Hän oli sateesta märkänä ja paleli, mutta edemmäksi pyrki hän niinkauan kuin päivää oli, edemmäksi seuraavanakin päivänä, yhä syvemmälle sisämaahan, kunnes löytäisi paikan, johon uskaltaisi turvautua. Siihen häntä auttaisi se kaikkivaltias Jumala, joka nytkin häntä johdatti pimeydessä ja rajuilmassa.

KAHDEKSAS LUKU.

Kun loppukesä on lauhkea, saattavat usein Bergenin läänin tyvenissä ja hedelmällisissä tunturilaaksoissa päivät olla puoliksi suvisia aina myöhään syksyyn asti. Silloin lasketaan taasen karja päiväsydännä vähäksi aikaa laitumelle, jos kohta se jo onkin talviruokolle otettu; elukat ovat silloin lihavia ja vallattomia, ja vilkasta on kartanolla, kun ne iltapuolella jälleen otetaan sisään.

Niin nytkin tuli karjakuja pitkin lehmiä, lampaita ja vuohtia ammoen, määkyen, hyppien kellojen kalkatessa, suureen taloon, juuri kun Petra oli ohitse ajamaisillaan. Ilma oli kaunis; pitkä valkea puurakennus korkeine ikkunaruuuineen välkkyi auringon valossa, ja huoneiden yläpuolella oli tunturi niin täyteen ahdettuna honkaa, koivua, tuomea, pihlajaa ja villedä orjanruusuja kallonkielekkäillä, että huoneet näyttivät oikein suojakkailta. Päärakennuksen edustalla tien korvassa oli puutarha; siinä rehoitti omena-, kirsi- ja morellipuita, sekä aitauksien ja käytävien varsilla karviais-, siestar- ja viinamarjapensaita; mutta ylemmäksi kaikkia näitä kohosivat muutamat suuret, vanhat, lakkapäiset saarnipuut. Rakennus oli niinkuin oksien väliin lymyvä linnun pesä, johon ei mikään muu päässyt kuin aurinko. Mutta tämä lymys Petraa viehätti, ja kun aurinko paistoi ikkunanruutuihin ja kellot iloisesti houkuttelivat ja kun hän kuuli että se oli pappila, tarttui hän äkkiä ohjiin: "Ei, tänne minun pitää!" ja poikkesi tieltä syrjään puutarhan sivua pitkin.

Kaksi lappalaiskoiraa kiiti raivoissaan häntä vastaan, kun hän ajoi pihamaalle. Tämä oli avara, umpeen rakennettu nelikulma, jossa navetta oli vastapäätä päärakennusta, tämän toinen sivusta oikealla kädellä ja vasemmalla keittokota ja perheentupa. Pihamaa oli nyt täynnä karjaa; mutta näiden keskellä seiso jokseenkin kookas ja sangen somavartaloineen naisihminen; hän oli puettuna ruumiinmukaiseen vaatteukseen, pienoinen silkkihuivi päässä; ympärillä ja yläpuolella oli vuohtia, valkoisia, mustia, ruskeita, kirjavia vuohtia, jokaisella pieni tiuku kaulassa, joiden äänet yhtyivät kolmisointuun; hän puhutteli nimeltä kaikkia vuohtia ja syötteli niille jotakin hyvää kulhosta, jonka karjapiika ehtimiseen täytti. — Mutta matalilla portailla, jotka päärakennuksesta johtivat pihamaalle, seiso provasti suola-astia kädessä, ja portaiden edustalla talon lehmät nuolemassa suolaa hänen kädestänsä ja kivipaadelta, johon hän sitä riputteli. Provasti ei ollut mikään kookas, mutta roteva mies, lyhytkaulainen ja matalaotsainen; tuuheat kulmakarvat varjostivat silmiä, jotka harvoin katsoivat suoraan päin, vaan loivat silloin tällöin kirkkaasti välkähtäviä katseita sivullensa. Hänen lyhyt, sateen tukkansa oli harmaa ja pystyssä joka taholle, niskassa melkein yhtä taajana kuin päässä; hänellä ei ollut kaulahuivia, vaan ainoastaan paitasolki; paidan etumusta oli avoinna, niin että karvainen rinta tuli näkyviin; paita ei ollut kalvoimienkaan kohdalta kiini, vaan hihanreunukset ulottuivat pitkälle hänen pienien, jäntevien ja tätä nykyä niljaisien käsiansä yli, joilla hän antoi suolaa; kädet ja käsivarret olivat ylös asti aivan karvaiset. Hän loi tuiman syrjäsilmyksen vieraaseen, joka oli astunut kääseistä maahan ja tunkeunut vuohtikarjan läpi kunnes saapui hänen tyttärensä luokse. Mitä nämä kahden kesken juttelivat oli mahdotonta kuulla elukoiden mylvinältä, koirien haukunnilta ja kellojen tiukunnilta; mutta nyt katsahivat molemmat naiset provastin puoleen ja lähestyivät, vuohtet ympärillensä, portaita. Paimenpoika ajoi provastin käskystä lehmät portaiden edustalta. Signe, provastin tytär, huusi: — ja Petraa viehätti hänen äänensä sointu —: "Isä, tässä on matkustava nainen, joka pyytää saada levätä meillä yhden päivän." — "Olkoon tervetullut!" huusi provasti vastaukseksi, antoi astian pois ja läksi

oikealle kansliahuoneeseen, arvattavasti pesemään ja siivoamaan itseänsä. Petra kulki niiden jäljissä käytävään, joka oikeastansa oli etehiseksi nimitettävä, niin avara ja valoisa se oli; pojalle suoritettiin kyytirahat, Petran kapineet kannettiin sisään, itse hän kanslian vastapäätä olevassa sivuhuoneessa muutti vähän vaatteita ja meni sitten jälleen käytävään, josta hänet saatettiin arkihuoneeseen. Mikä avara ja valoisa huone! Melkein koko puutarhan puolinen seinä oli ikkunoina, joista keskimäiset samassa olivat puutarhan ovena. Ikkunat olivat leveät ja korkeat ja ulottuivat melkein lattiaan; mutta ne olivat täynnä kukkia; kukkia oli telineillä keskilattialle asti, kukkia oli myöskin ikkunoissa ja ikkunaverhojen asemesta kierteli muratteja kahdesta pienestä kukkalavasta korkealle ikkunanpuitteita pitkin. Kun nyt ulkopuolellakin oli pensaita ja kukkasia sekä seinustalla että sivuilla, vieläpä edustallakin ja kauempana kentällä, niin oli kuin olisi astunut puutarhan keskelle rakennettuun kasvihuoneeseen. Ja kuitenkin, kun olit hetken tässä huoneessa ollut, et nähnyt kukkia; kirkon vain näit, joka seiso i oikealla kädellä erillään kukkulalla, ja sinertävän veden, johon se kuvastui ja joka virtasi kimeltäen niin kaukana tunturien välissä, että et tietänyt, oliko se järvi vai meren lahti, joka tänne pistäytyi. Ja nuo tunturit sitten! Ei yksinäisiä tuntuireita, vaan tunturien jaksoja, toinen mahtava harjanne yhä vain toisen takana, ikäänkuin olisi tässä asutun maailman ääri.

Kun Petra jälleen käänsi silmänsä, niin kaikki huoneessa oli tuon ulkonaisen näyn pyhittämää; kaikki oli puhdasta ja keveätä ikäänkuin kukkakehyksenä suurenmoisen kuvan ympärillä. Petra tuns i olevansa jonkin näkymättömän keskuudessa, joka tarkasti hänen käytöstänsä, vieläpä hänen ajatuksiansakin, hän kulki tietämättänsä tutkistellen ympäri ja kosketteli esineitä. Silloin näki hän ikkunan vastapäätä olevalla seinällä sohv an yläpuolella ruumiinkokoisen naisen kuvan, joka hymyillen katsoi häneen. Kuva istui, pää vähän kallellansa ja kädet ristissä, nojaten oikeata käsivarttansa erääsen kirjaan, jonka selässä seiso i selvillä kirjaimilla: "Sunnuntaikirja." Vaaleatukkaisena, heleäihoisena säteili se siinä ja loi sunnuntairauhaa kaikkeen, mihin säteili. Hymy oli vakavaa, mutta vakavuus oli mielihartautta. Hän näytti voivan rakkaudella vetää kaikki puoleensa; sillä hän näytti ymmärtävän kaikki, siksi että kaikessa näki sulaa hyvyyttä. Hänen kasvonsa piirteet osottivat heikkoutta, mutta tämä heikkous juuri hänet voimakkaaksi teki; sillä varmaankaan ei sitä ihmistä ollut, joka olisi rohjennut sitä loukata. Ijäisyysseppele ympäröi kehystä; hän oli kuollut.

"Se oli minun äitini", lausui vieno ääni hänen takanaan, ja kääntyen päin huomasi hän talon tyttären, joka oli käynyt ulkona ja nyt oli palannut sisään. Mutta tästä lähtien näytti kuva täyttävän koko huoneen, kaikki johti siihen, kaikki sai siitä valonsa, kaikki oli sitä varten olemassa, ja tytär oli sen tyyni heijastus. Hiukan hiljaisemmalta näytti tytär, hiukan umpimielisemmältä. Äiti otti vastaan kaikkein katseen ja loi takaisin täyteläisen silmäyksen, tytär loi silmänsä maahan. Mutta sama kirkkaus ja lempeys. Hänellä oli äidin ruumiinmuoto, mutta heikkoutta ei nimeksikään; nuo hilpeät värit hänen ruumiinmukaisessa puvussa an, hänen esiliinassaan, hänen pienessä kaulahuivissa an, joka oli roomalaisella neulalla kaulaan kiinitettyinä, ne päinvastoin loivat hänen kasvoihinsa jotakin raitista ja antoivat arvata, että hänessä asui sitä suloutta ja sulouden aistia, jotka tekivät hänet muotokuvan tyttäreksi ja talon hyväksi hengeksi.

Kun hän tuossa kulki äitinsä kukkasien keskellä, tuns i Petra suurta mieltymystä häneen; tämän naisen seurassa ja tällä paikalla varmaankin viihtyi kaikki, mikä oli hyvää — jospa hän vain pääsisi sisäpuolelle! Hän tuns i kaksin kerroin avuttomuutensa, hän seurasi herkeämättä Signeä, minne tämä kulki, missä tämä seiso i; Signe huomasi sen ja karttoi häntä, mutta kun se ei auttanut, kävi hän ujoksi ja kumartui kukkasien puoleen. Vihdoin käsitti Petra itsekin tungettelevaisuutensa, tuli hämilleen ja tahtoi anoa anteeksi käytöstänsä, mutta siinä oli jotakin varoittavaa tuossa huolellisesti asetetussa tukassa, hienossa otsassa ja ruumiinmukaisessa pukimessa. Petra katsoi ylös äitiin: oi! häntä hän jo olisi saattanut syleillääkin! Eikö näyttänyt siltä kuin äiti sanoisi häntä tervetulleeksi! Niin, voiko hän sitä uskoa? Noin ei vielä kukaan ollut häneen katsonut; tuo silmäys osoitti että hän tiesi kaikki, mitä matkustajalle oli tapahtunut, ja tahtoi kuitenkin hänelle anteeksi antaa. Sääliväisyyttä Petra kaipasi, hän ei voinut lakata katsomasta noihin lempeihin silmiin, hänen päänsä kääntyi muotokuvan tapaan kallelle, hän pani kätensä ristiin samoin kuin se ja kääntyi sitten melkein tietämättänsä; "Suokaa minun olla täällä!" sanoi hän. Signe kohosi kumarruksista an ja kääntyi päin, hän ei hämmästykseltään voinut vastata. "Suokaa minun olla täällä!" rukoili Petra toistamiseen, astuen häntä kohden; "täällä on ihanaa!" hänen silmänsä vettyivät.

"Minä kutsun isän tänne", sanoi nuori nainen. — Petra seurasi häntä silmillään, kunnes hän oli kamarin ovesta sisään astunut, mutta yksin jäätyänsä rupesi hän katumaan tekoansa ja vapisi nähdessään provastin hämmästyneet kasvot ovesta. Provasti tuli vähän paremmin puettuna kuin äsken ja piippu suussa. Hän piti tukevasti kiini varresta, päästi hammasluun suustansa aina kun oli siitä savun imaissut, ja puhalsi tämän ulos kolmessa jaksossa, joka kerta pienellä maiskinalla. Hän uudisti tätä muutaman kerran, seisoen keskellä laattiaa aivan Petran edessä, kuitenkin häneen katsomatta, mutta näyttäen odottavan että Petra puhuisi. Mutta Petra ei uskaltanut toistaa pyyntöänsä tämän miehen edessä, sillä hän näytti niin ankaralta. "Te haluatte jäädä tänne?" kysäsi provasti ja loi Petraan suuren, kirkkaan syrjäsilmyksen. Peljästy s saattoi Petran äänen hieman vapisemaan: "Minulla ei ole paikkaa,

minne mennä." — "Mistä olette kotosin?" Petra mainitsi hiljaa kaupungin sekä oman nimensä. — "Kuinka olette tänne tullut?" — "En tiedä ... minä etsin ... minä maksan puolestani ... minä ... niin, minä en tiedä"; hän kääntyi pois eikä voinut hetkeen puhua sen enempää, mutta rohkaisi uudestaan mieltänsä ja lausui: "Teen kaikki, mitä kaskette, jos vaan saan täällä olla ja päästä kauemmaksi matkustamasta — ja päästä toista kertaa rukoilemasta." Tytär oli seurannut isäänsä huoneeseen, mutta oli pysähtynyt uunin ääreen, jossa hän nyt silmiänsä nostamatta seisoi hypistellen siinä olevia kuihtuneita ruusunkukkia. Provasti ei vastannut, huulten maiskina ainoastaan kuului, hänen katsoessaan vuorotellen Petraan, tyttärensä ja muotokuvaan. Sama esine saattaa usein vaikuttaa eri tavalla; sillä Petran rukoillessa että muotokuva neuvoisi provastia sääliväisyyteen, näytti se provastista kuiskaavan: "Varjele lastamme, älä ketäkään outoa ota hänen seuraansa!" — Provasti kääntyi ja sanoi, luoden tuiman syrjäsilmyksen Petraan: "Ei, — te ette voi jäädä tänne!"

Petra kalpeni, huoahhti äkisti ja syvään, katsoi epävakaisesti ympärilleen — ja karkasi erääseen sivuhuoneeseen, jonka ovi oli puoleksi auki, heittäytyi suullensa pöydälle ja antautui kokonaan tuskansa ja pettymyksensä valtaan. — Isä ja tytär katsoivat toisiinsa; tuommainen säädytön käytös, noin suorastaan syöstä toiseen huoneeseen ja jäädä sinne itseksensä istumaan, vastasi aivan tuota menettelytapaa tulla maantieltä taloon, pyytää saada sinne jäädä ja ruveta itkeä kollottamaan, kun sitä kielletään. Provasti meni hänen perässänsä, ei kuitenkaan häntä puhuttelemaan, vaan päinvastoin sulkemaan oven hänen jälkeensä. Tulipunainaisena kääntyi hän takaisin ja sanoi hiljaa tyttärelleen, joka yhä vielä seisoi uunin ääressä: "Oletko mokomaa naista nähnyt? Ken on hän? Mitä hän tahtoo?" — Tytär ei vastannut heti; mutta tehdessään sen, lausui hän vielä matalammalla äänellä kuin isä: "Hän menettelee typerästi; mutta jotakin erinomaista on hänessä." — Provasti astui edes takaisin, luoden silmänsä oveen päin; vihdoinkin seisahtui hän ja kuiskasi: "Hän ei varmaankaan ole täysimielinen?" — ja kun Signe ei vastannut, tuli hän likemmäksi ja sanoi toistamiseen vakavammalla äänellä: "Kuule, Signe, hän on hupsu, hupelo; se hänessä erinomaista on." — Hän rupesi uudestaan kävelemään, hän johtui toisiin ajatuksiin; hän oli miltei unhottanut mitä äsken sanoi, kun tytär kuiskaten vastasi: "Sitä en toki luule; mutta varmaankin on hän hyvin onneton", hän kumarsi päänsä kuivuneiden ruusunkukkain puoleen, joita yhä vielä hypisteli. Vieras ei olisi mitään erinomaista havainnut hänen käytöksessään, mutta isä muuttui heti, käveli muutaman kerran edes takaisin luoden silmänsä muotokuvaan ja lausui viimein, mutta hyvin hiljaa: "Luuletko että siksi että hän näyttää niin onnettomalta — äiti olisi käskenyt häntä jäämään?" — "Äiti ei olisi vastannut ennenkuin muutaman päivän kuluttua", kuiskasi tytär ja kumartui vielä syvemmälle ruusujen puoleen. Pieninkin muistutus hänestä tuolla ylhäällä saattoi, kun tytär sen tällä tavalla selitti, tehdä tuon karvaisen jalopeuranpään hienoksi kuin lampaan. Hän huomasi heti totuuden, hän seisoi niinkuin petoksesta tavattu koulupoika, hän unhotti polttamisen ja kävelemisen, ja vihdoinkin lausui hän kuiskaamalla: "Käskenkö hänen jäämään muutamaksi päiväksi?" — "Olethan jo vastannut." — "Niin, mutta toista on ottaa hänet perheeseen ja toista suoda hänen olla täällä muutaman päivän." — Signe näytti myöskin asiaa miettivän ja sanoi vihdoinkin: "Tee niin kuin itse katsot hyväksi."

Provasti halusi kuitenkin ehdoitusta harkita vielä tyystemmin, kävellen uudestaan edes takaisin laattialla ja tupakoiden ahkerasti. Vihdoinkin seisahtui hän: "Tahdotko sinä mennä sisään vai menenkö minä?" — "Varmaankin on vaikutus parempi, jos sinä menet", sanoi tytär ja nosti lempeät silmänsä isän puoleen.

Provasti oli juuri lukkoon koskemaisillaan, kun hekottavaa naurua kuului huoneesta — taasen hiljaista, ja sitten taas kokonainen naurun räjähdys. — Provasti, joka oli kavahtanut takasin, riensi uudestaan ovea kohden ja tytär hänen jäljessänsä; sillä hän siellä sisällä oli varmaankin sairastunut.

Oven avattuaan näkivät he Petran istumassa samalla paikalla, mihin hän oli istunut, ja hänen edessänsä avoimen kirjan, jonka yli hän oli heittänyt kasvoilensa itse siitä tietämättään. Hänen kyöneleensä olivat kirjan lehdille vierineet; ja kun hän sen huomattuaan rupesi pyyhkimään niitä pois, sattui hänen silmiinsä eräs niitä mehukkaita lauseita, joita hän muisteli kalatyttönä kuulleen, mutta joita hän koskaan olisi luullut kirjaan pantavan. Aivan kauhistuneena unhotti hän itkunsa; hän tuijotti kirjaan — mitä hullutusta tuo oli! — hän luki avosuvin, sitä seurasi vain hullumpaa, niin törkeää, mutta kuitenkin niin vastustamattoman hauskaa, että hänen täytyi lukea eteenpäin; hän luki, kunnes hän ei enään mitään muuta huomannut, hän luki itsensä murheesta ja vaivasta, ajasta ja paikasta vapaaksi vanhan Holberg ukon luona; sillä hänen teoksiansa tämä oli! Hän nauroi, nauroi isoon ääneen — eikä vielä nytkään, kun provasti tyttärineen seisoi hänen vieressään, hän huomannut heidän totisuuttansa, ei muistanut asiaansa, vaan nauroi ja kysäsi: "mitä tämä on, mitä ihmettä tämä on?" ja avasi itse nimilehden.

Silloin vaaleni hän, katsoi ylös tulleisiin ja sitten jälleen alas kirjaan, katsoi noita tuttuja kynänpyörähdyksiä; — niitä on asioita, jotka sattuvat sydämeen kuin nuoli, asioita, joiden luulemme olevan satojen peninkulmien päässä, mutta jotka näemme aivan silmäimme edessä; — kirjan ensimmäisellä lehdellä oli kirjoitettuna: "Hannu Ödegaard." Veripunaisena huudahti Petra: "Onko kirja hänen? — Tuleeko hän tänne?" ja nousi pystyyn. — "Hän on luvannut tulla", vastasi Signe, — ja nyt

muisti Petra, että Bergenin läänissä asui papinperhe, jonka seurassa Ödegaard oli ulkomailla ollut; Petra oli vain tehnyt kierron, hän oli kulkenut suoraan Ödegaardia kohti. "Tuleeko hän piankin? Ehkä hän jo onkin täällä?" Hän aikoi heti paeta edemmäksi. — "Ei, hän on sairaana", sanoi Signe. — "Niin, oikein, hän on sairaana", lausui Petra tuskaisesti ja vaipui kokoon.

"Mutta sanokaa", ratkesi Signe puhumaan, "ettehän vain liene —" — "Kalatyttö?" jatkoi provasti. Petra katsoi rukoilevana heihin. "Olen, Kalatyttö olen", sanoi hän.

Mutta hänenpä he hyvin tunsivat; sillä Ödegaard ei ollut muusta puhunutkaan. — "Se on toista", sanoi provasti, — hän huomasi että tässä oli jotakin särkynyttä, joka kaipasi ystävien apua, — "jääkää tänne siksi aikaa!" Petra nosti silmänsä ja näki katseen, jolla Signe kiitti isäänsä; se teki häneen niin hyvää, että hän meni ja tarttui Signen molempiin käsiin (enempää hän ei rohjennut) ja sanoi, vaikka hiukan ujustellen: "Kerron teille kaikki, heti kun jäämme kahden kesken."

Tunnin kuluttua tunsu Signe Petran koko elämäkerran, jonka hän heti kertoi isälleen. Tämän neuvosta kirjoitti Signe vielä samana päivänä Ödegaardille ja sitä hän pitkitti niin kauan kuin Petra oli heidän perheesssänsä.

Mutta kun Petra ehtoolla laski levolle suureen höyhenvuoteeseen rauhalliseen huoneeseen, jonka uunissa palavat koivupuut ratisivat ja jossa Uusi Testamentti oli yöpöydällä kahden kynttilän keskellä, — niin kiitti hän, tarttuessaan kirjaan, Jumalaansa kaikesta, sekä pahasta että hyvästä.

* * * * *

Provasti oli nuorella ijällään halunnut tulla papiksi, hänellä kun oli palava henki ja taipumus kaunopuheliaisuuteen; hänen varakkaat vanhempansa olivat sitä vastaan; he mieluummin tahtoivat että hän valitsisi semmoisen elämäntoimen, minkä he nimittivät *itsenäiseksi*. Mutta heidän vastuksensa vain lisäsi hänen intoaan, ja tutkinnon suorittettuaan läksi hän ulkomaille jatkamaan opintojaan. Ohimennen Tanskanmaalla käydessään oli hän sattunut yhteen erään naisen kanssa, joka kuului semmoiseen uskonsuuntaan, mikä hänestä ei ollut kyllin ankara ja jota hän senvuoksi lujasti vastusti; hän koetti alinomaa vaikuttaa tähän naiseen, mutta sitä katsetta, jonka tämä silloin loi häneen ja jolla sai hänet vaikenemaan, ei hän ulkomailla ollessaan voinut sittemmin koskaan unhottaa. Sieltä palatessansa etsi hän heti tämän naisen. He seurustelivat ja suostuivat yhä enemmän toisiinsa, kunnes joutuivat kihloihin ja kohta sen jälkeen naimisiin. Nyt tuli kuitenkin ilmi, että kumpaisellakin oli ollut oma syrjäajatuksensa; mies oli päättänyt taivuttaa vaimonsa kaikkine hänen suloineen omaan synkkään oppiinsa, ja vaimo puolestansa oli ollut kyllin lapsekas luulemaan että saisi miehensä kyvyn ja kaunopuheliaisuuden oman uskokuntansa palvelukseen. Miehen ensimmäistä kaikkein säyseimpää yritystä kohtasi vaimon ensimmäinen kaikkein säysein; mies vetäytyi pois närkästyneenä ja epäluuloisena. Vaimo oli kylläksi herkkä tämän huomaamaan, ja siitä päivästä lähtien mies piti silmällä vaimonsa yrityksiä ja vaimo piti silmällä miehensä yrityksiä. Kumpikaan ei tehnyt uutta yritystä, sillä kumpikin oli tullut varovaksi. Mies varoi omaa kiihkeätä luontoansa, ja vaimo varoi että hän, jos yritys pettäisi, menettäisi tilaisuuden vetää miehensä puolelleen; sillä hän ei koskaan heittänyt toivoansa; se oli tullut hänen elämänsä tehtäväksi. Mutta koskaan ei jouduttu kiistaan; sillä missä vaimo oli, siinä ei kiistely. Kiihkeän tahtonsa ja tukahutetun intohimonsa kuitenkin mies tahtoi saattaa ilmi, — ja se tapahtui aina kun hän astui saarnastuoliin ja näki vaimonsa istuvan kirkossa. Seurakunta joutui hänen mukanansa ikäänkuin pyörteeseen, hän kiihotti sitä ja pian sekini häntä. Vaimo huomasi sen ja viihdytti arkaa sydäntänsä hyväatekeväsyydellä — ja myöhemmin, äidiksi tultuaan, tyttärensä seurassa, jonka hän otti ruumiilliseen ja henkiseen syliinsä ja jolla hän täytti yksinäiset hetkensä. Siinä hän antoi, siinä hän otti vastaan, siinä hän tuuditteli omaa suurta lastansa lapsen viattomuudessa, siinä hän vietti lemme juhlaa, ja sieltä hän palasi miehensä, tuon ankaran, luokse, naisen ja kristityn lempeyttä täynnä, ja silloinhan tämän oli mahdoton sanoa mitään muuta kuin hyvää. Täytyihän hänen rakastaa vaimoansa enemmän kuin kaikkia muita maan päällä, mutta sitä murheellisemmaksi hän tuli, sitä enemmän hänen sydäntänsä särki, kun hän ei voinut auttaa vaimoan hänen autuutensa asioissa. Äidin hiljaisella oikeudella tämä otti isältä myöskin lapsen uskonnonopetuksen; lapsen laulut, lapsen kysymykset tuottivat isälle pian uusia ja haikeita tuskia — ja kun hän tulisen mielensä liikutuksesta oli saarnastuolissa kiihottunut kovuuteen asti, kohteli häntä vaimo, heidän yhdessä kotiin mennessä, vielä suuremmalla lempeydellä; silmät puhuivat, mutta suu ei sanaakaan. Ja tytär riippui kiinni isän kädessä ja katsoi häneen silmillä, jotka olivat äidin silmien kaltaiset.

Kaikesta tässä perheessä juteltiin, mutta sanaakaan ei siitä, mikä oli kaikkein heidän ajatustensa alku ja juuri. Mutta näin järkyttävää mielenjännitystä oli mahdotonta ajan pitkään kestää. Vaimo tosin hymyili vielä, mutta vain siitä syystä ettei uskaltanut itkeä. Kun aika lähenei, jolloin tytär oli ripille valmistettava ja isä siis virkansa vallalla voi ottaa hänet opetettavaksensa yhtä äänettömästi kuin äiti häntä tähän asti oli opetettavanansa pitänyt, silloin jännitys yltyi ylimmilleen, ja sen sunnuntain jälkeen, jolloin rippilapsien sisäänkirjoitus kuulutettiin, sairastui äiti, melkein samoin kuin muita raukaisee. Hän

sanoi hymyillen että nyt hän ei enää voinut käydä, ja muutaman päivän kuluttua, samoin hymyillen, että nyt hän ei enää voinut istuakkaan. Hän tahtoi tyttären alituisesti olemaan luonansa, vaikk'ei jaksanut hänen kanssansa jutella; saihan kumminkin katsella häntä. Ja tytär tiesi mitä äiti mieluimmin halusi; hän luki hänelle elämäkirjasta ja lauloi hänen lapsuutensa virsiä, noita hänen uskokuntansa uusia, hilpeitä virsiä. Provasti ei isoon aikaan käsittänyt mitä tässä oli tekeillä; mutta käsitettyään sen joutui hän aivan ymmälle, hän saattoi vain ajatella yhtä: saadaksean kuulla vaimonsa hänelle jotakin sanovan, jonkun sanan ainoastaan; mutta tähän oli sairas kykenemätön, hän ei voinut enää puhua. Provasti seisoi vuoteen jalkopäässä ja katsoi ja rukoili; sairas hymyili hänelle, kunnes provasti polvistui ja otti tyttären käden ja laski sen äidin käteen, ikäänkuin tahtoen sanoa: tuossa, pidä hänet — sinun haltuusi hän iäksi jääköön! Silloin hymyili vaimo suloisemmin kuin koskaan ennen - ja heitti siihen hymyilyyn henkensä. Tämän jälkeen ei provastia pitkään aikaan saatu puhumaan; toinen määrättiin hänen virkaansa toimittamaan, itse hän kulki huoneesta huoneeseen, paikasta paikkaan, ikäänkuin etsien jotakin. Hän kulki ääneti; kun hän joskus puhui, oli ääni matala — ja ainoastaan suostumalla itsekin tähän äänettömyyteen voi tytär vähitellen päästä isän yhteyteen. Nyt auttoi hän isäänsä etsimisessä; jokainen äidin sana palautettiin muistoon; mitä hän oli tahtonut se tuli heidän vastaisen elämänsä ohjeeksi. Tyttären ja äidin yhteiselämä, jonka ulkopuolena isä oli ollut, elettiin nyt uudestaan; — ensimmäisestä hetkestä, minkä lapsi muisti, käytiin kaikki uudestaan läpi; äidin virret laulettiin, hänen rukouksensa rukoiltiin, ne saarnat, joita hän enimmin rakasti, luettiin yksitellen, ja hänen selityksiänsä sekä lauseitansa muisteltiin uskollisesti. Näin toimintaan saatettuna halusi provasti vielä lähteä sinne, mistä oli vaimonsa löytänyt, sielläkin samaten seurataksaan hänen jälkiään. He lähtivät matkalle ja provasti tointui siten että kokonaan omisti vaimonsa elämän omakseen. Itsekin vast'alkavana rupesi hän harrastamaan kaikkea vast'alkavaa ympärillään, sekä suuria, kansallisia, että pienempiä, valtiollisia rientoja — ja nämä antoivat hänelle vastavuoroon omaa nuorta elämänvireyttä. — Hänen voimansa palasivat ja niiden kanssa hänen halunsa - nyt hän tahtoi julistaa sanaa niin, että se valmistaisi elämää eikä ainoastaan kuolemaa varten.

Ennenkuin hän kuitenkin sulkeutui tunturiseutuunsa tätä mielityötänsä toimittamaan, syntyi hänessä halu avarammalta silmäillä mitä ulkopuolella tapahtui. He matkustivat sentähden pitemmältä ja istuivat nyt suurien muistojensa keskellä.

Näiden ihmisten seurassa eleli Petra.

YHDEKSÄS LUKU.

Kolmantena vuonna Petran tulon jälkeen, eräänä perjantaina muutamia päiviä ennen joulua, istuivat molemmat työt iltahämärässä; provasti oli vast'ikään tullut sisään piippuineen. Tämän päivän olivat he viettäneet niinkuin useimmat muutkin päivät näiden kahden vuoden kuluessa, ensin aamulla tehden kävelyretken, suuruksen jälkeen tunnin aikaa soittaen ja laulaen, sitten kieli- tai muuta opetusta harjoitellen ja sitten hiukan taloustoimissa puuhaillen. Iltapuolen olivat kukin omassa huoneessansa Signe par'aikaa tänään kirjoittamassa kirjettä Ödegaardille, jota ei Petra koskaan kysynyt hän kun ei koskaan muutenkaan halunnut kuulla menneistä ajoista puhuttavan. Hämärän tullen laskettiin mäkeä, ja sitten sisään keskustelemaan tai laulamaan tai myöhemmin ääneen lukemaan. Silloin provasti aina tuli sisään. Hän luki mainiosti ja tytär samoin; Petra oppi kumpaisenkin tavan, mutta vallankin heidän kielensä. Signen lausumistapa ja ääntäminen tuntuivat Petrasta niin soinnukkailta, että se kajahteli hänen korvissansa, kun hän kulki yksin. Petra rakastikin Signeä niin suuresti, että mies olisi pitänyt neljänneksen osan siitä hehkuvan lemmen merkinä; hän saikin usein Signen punehtumaan. Kun provasti tai Signe näin joka ilta ääneensä lukivat (Petraa ei voitu siihen saada), olivat he käyneet läpi pohjoismaiden etevimpäin kirjailijain teokset ja vähitellen siirtyneet ulkomaan kirjallisuuteen. Näytelmiä luettiin mieluimmin. Kun he tänä iltana olivat lamppuja virittämäsillään alkaaksensa lukemaan, tuli kyökkipiika sisään ja sanoi että siellä oli ulkona joku, joka toi Petralle terveisiä. Se näkyi olevan eräs merimies hänen syntymäkaupungistansa; Petran äiti oli käskenyt häntä, näillä mailla käydessään, Petraa etsimään; hän oli nyt kulkenut peninkulman matkaa, ja kiire oli palata, koska laiva oli lähdössä. Petra seurasi häntä vähän matkaa, hän halusi puhua enemmän hänen kanssansa; sillä se oli uskollinen mies, jonka hän hyvin tunsi. Ilta oli jokseenkin pimeä; pimeät olivat talon kaikki ikkunatkin, paitsi kodan, jossa par'aikaa oli suuri pyykinpesu. Tielle ei näkynyt yhtään valkeata, tuskin voi tietä erottaa, kunnes kuu ehti kohota tunturien takaa; mutta Petra kulki uljaasti mukana metsän sisään, vaikka kuuset loivat häijyjä varjoja maahan. Yksi uutinen vallankin houkutteli häntä seuraamaan; merimies oli näet kertonut hänelle, että Pedro Ohlsenin äiti oli kuollut, jonka jälkeen Pedro oli myönyt talonsa ja muuttanut Gunlaugin luokse, jossa asui nyt Petran ullakkokamarissa. Tämä oli melkein kahden vuoden vanha asia, mutta äiti ei ollut siitä sanaakaan virkkanut. Nyt saattoi Petra

käsittää, kuka ne äidin kirjeet kirjoitti, jota hän usein, mutta aina turhaan, oli äidiltä tiedustellut; sillä joka kirjeen lopussa oli aina: "ja terveisiä kirjeen kirjoittajalta." Merimiehellä oli asiana tiedustella, kuinka kauan Petra aikoi pappilassa viipyä ja mitä hän vasta aikoi ruveta toimittamaan. Edelliseen kysymykseen vastasi Petra että sitä hän ei tietänyt, ja toiseen että mies äidille ilmoittaisi: yhtä vain maailmassa hän halusi ja jos hän ei sitä saisi, tulisi hän onnettomaksi koko elinajakseen; mutta ensiksikin hän ei voinut sanoa mitä se oli.

Sillaikaa kun Petra näin kulki jutellen merimiehen kanssa, istuivat provasti ja Signe arkihuoneessa ja puhuivat hänestä, johon he molemmat olivat hartaasti mieltyneet. Silloin tuli renkivouti sisään ja tehtyensä tilin päivän töistä, kysyi, tiesikö kumpikaan heistä että tuo vieras neiti kulki alas huoneestaan ja takaisin ylös köysiastuimia myöten. Hänen täytyi se kolmasti kertoa, ennenkuin kumpikaan käsitti mitä hän tarkoitti; sillä yhtä hyvin hän olisi voinut kertoa että vieras neiti kulki ylös ja alas kuun säteillä. Tuvassa oli pimeätä ja nyt siellä tuli vallan hiljaista; ei edes provastin piippukaan ääntänyt. Vihdoin sai hän kysyneeksi tavallista matalammalla äänellä: "Kuka sen on nähnyt?" — "Minä; olin tallissa hevosia ruokkimassa; kello saattoi olla noin yhden paikoilla." — — "Hän kulki alas köysiastuimia myöten?" — "Niin, ja takaisin ylös." — Jälleen pitkällistä äänettömyyttä. Petran huone oli toisessa kerroksessa, rakennuksen portinpuolisessa kulmassa; hän asui yksinensä siellä ylhäällä, ketään muuta ei asunut sillä puolella rakennusta. Tässä ei siis voinut olla mitään väärinkäsitystä. "Se on kai tapahtunut unessa", sanoi vouti ja aikoi lähteä. — "Mutta köysiastuimia ei hän toki ole voinut unessaan valmistaa", sanoi provasti. — "Ei niin, sitäpä minäkin; sentähden ajattelinkin oikeammaksi ilmoittaa asian teille, herra provasti; en ole kenellenkään muulle siitä puhunut." — "Onko kukaan muu sitä nähnyt paitsi sinä?" — "Ei, mutta jos epäilette, herra provasti, niin voinevathan köysiastuimet olla todistajana; jos ei niitä ole tuolla ylhäällä, niin olen kai minä nähnyt väärin." — Provasti nousi äkkiä. "Isä!" rukoili Signe. — "Tuo kynttilä!" vastasi provasti tavalla, joka ei sallinut mitään vastustamista. — Signe sytytti itse kynttilän. "Isä", rukoili hän vielä kerran, antaessaan hänelle sen. — "Niin, minä olen myöskin hänen isänsä, niinkauan kuin hän on talossani; minun velvollisuuteni on ottaa asiasta selko." — — Provasti kulki edellä, kynttilä kädessä, sitten Signe, ja renkivouti perässä. Petran vähäisessä kamarissa oli kaikki kunnossa; ainoastaan vuoteen viereisellä pöydällä oli suuri kasa avattuja kirjoja, toinen toisensa päällä. "Lukeeko hän öisin?" — — "En tiedä; mutta koskaan ei hän valkeata sammuta ennen kello yhtä." — Provasti ja Signe katsoivat toisiinsa; pappilassa erottiin kello kymmenen tai puolivälissä yhtätoista, ja yhdyttiin taasen aamulla kello kuuden ja seitsemän vaiheella. — "Tiedätkö sinä siitä mitään?" Signe ei vastannut. Mutta renkivouti, joka polvillaan nurkassa kaiveli, vastasi sieltä: "Eihän hän ole yksin." — "Mitä sanot?" — "Ei, täällä on aina joku hänen luonansa, jonka kanssa hän haastelee; usein he ovat hyvinkin äänekkäitä; olen kuullut hänen sekä rukoilevan puolestansa että uhkaavan. Tyttöparka on varmaan jonkun pauloissa." Signe käänsi kasvonsa toisaalle, provasti muuttui kalmankarvaiseksi. "Ja tuossa on astuimet", lisäsi renkivouti, veti ne esiin ja nousi seisaalleen. Kahta vaatenuoraa yhdisti toisiinsa kolmas, joka teki solmun, kulki poikitse, ja puolen kyynärän päässä teki taas solmun, ja kulki taas poikitse, ja niin edespäin, kunnes köysiastuimet olivat valmiit. — Näitä katseltiin tarkasti. "Oliko hän kauankin poissa?" kysyi provasti. — Renkivouti katsoi häneen: "miten poissa?" — "Oliko hän kauankin poissa, kun oli tullut alas?" — Signe vapisi vilusta ja pelosta. — "Ei hän mihinkään mennyt; hän kulki taas ylös." — "Taasko ylös? Kuka sitten meni pois?" — Signe teki liikkeen ja purskahti itkemään. — "Ei siellä ketään hänen luonansa sinä iltana ollut; se oli eilen." — "Ketään siis ei köysiastuimilla paitsi hän?" — "Ei." — "Ja hän kulki alas ja heti taas ylös?" — "Niin."

"Hän on siis vaan tahtonut niitä koetella", sanoi provasti, hengittäen vähän huokeammin. — "Niin, ennenkuin hän antoi toisen niitä kulkea", lisäsi renkivouti. — Provasti katsahti häneen: "Luuletko siis hänen ennenkin tämmöisiä valmistaneen?" — "Luulen, — miten muuten olisi ihmisiä voinut päästä hänen luoksensa?" — "Oletko kauankin tiennyt ihmisiä hänen luonansa käyvän?" — "En ennenkuin tänä talvena, jolloin hän alkoi tulta käyttää; sitä ennen ei päähäni pälkähtänyt tännepäin kulkea." — Ankaralla äänellä kysyi provasti: "Siis olet koko talven sen tiennyt; — minkätähden et ennen ole sitä ilmoittanut?" — "Luulin jonkun talon väestä olevan hänen luonansa; — mutta kun viime yönä näin hänen köysiastuimilla, huomasin vasta että ne kai olivat muita. Jos ennen olisin sen huomannut, olisin ennen sen ilmoittanutkin." — "Niin, selvä on, että hän on meitä kaikkia pettänyt!" — Signe katsoi rukoilevana isäänsä. — "Hänen ei pitäisi maata niin kaukana muista", arveli renkivouti ja kääri kokoon köysiastuimet. — "Hänenpä ei pitäisi maata enää koko talossakaan", sanoi provasti menen ulos, toiset jäljessä. — Mutta kun provasti oli tullut alas ja asettanut kynttilän kädestään pöydälle, tuli Signe ja heittäytyi hänen syliinsä. — — — "Niin, lapseni, tämä on ankara pettymys."

Hetken kuluttua istui Signe sohvan nurkkauksessa nenäliina silmillä, provasti oli sytyttänyt piippunsa ja astui kiireesti edestakaisin. Silloin kuulivat he huutoa kyökistä, kiirettä portaista ja juoksua toisen kerroksen käytävästä; he riensivät kumpikin ulos: valkea oli valloillaan Petran kamarissa! Kynttilästä oli kipinä pudonnut nurkkaan — sillä sieltä valkea alkoi, — oli silmänräpäyksessä noussut seinäpapereita myöten ja sytyttänyt ikkunapuitteet palamaan, kun vieras sen oli huomannut tieltä ja juossut pesuhuoneeseen pyykkäreille sitä ilmoittamaan. Valkea saatiin pian sammumaan; mutta maalla, jossa kaikki käy vuosi vuodelta vanhaa tottunutta tapaansa, saattaa pieninkin poikkeus tavallisuudesta mielet

levottomiksi; valkea on heidän suurin ja vaarallisin vihollisensa, joka on aina heidän mielessänsä, ja kun se sitten tulee ja jonakin yönä nostaa päänsä syvyydestä riehuvana ahnehtien saalistaan, niin säikähtyvät ihmiset eivätkä saa rauhaa viikkokausiin, muutamat eivät enää koko ikänään. Kun provasti ja Signe tämän jälkeen olivat yhdessä arkihuoneessa ja lamput oli sytytetty palamaan, kamotti heitä kumpaakin ajatellessaan että Petran huone heti oli hävityksen alaiseksi joutunut ja muistot hänestä tuleen haihtuneet. Samassa kuulivat he ulkoa Petran heleän äänen tiedustelevan ja huutavan; hän juoksi portaita ylös ja alas, juoksi yläkerrasta käytävään, käytävästä kyökkiin ja hyökkäsi vihdoin sisään, matkavaatteet yllä: "Herra Jumala, minun huoneeni on palanut." — Kukaan ei vastannut mitään, mutta Petra yhä tiedusteli yhtä menoa: "Kuka on ollut siellä? Koska se tapahtui? Kuinka pääsi valkea irti?" Provasti sanoi nyt että he olivat siellä olleet, olivat etsineet jotakin — ja loi Petraan tuiman silmäyksen. Mutta tämä ei osottanut vähintäkään kummeksimista, ei pienintäkään pelkoa siitä, mitä he olisivat voineet sieltä löytää. Hän ei edes ruvennut epäilemään, vaikka Signe istui sohvannurkkauksessa silmiänsä nostamatta, hän luuli hänen olevan säikähdyksissään tulipalosta ja kyseli lakkaamatta, kuinka valkea huomattiin, kuinka se sammumaan saatiin, kuka ensinnä oli paikalle saapunut, ja kun hän ei saanut nopeaan vastausta, juoksi hän ulos samaa tietä kuin oli tullutkin. Hän tuli uudestaan juoksujalassa sisään, oli nyt riisunut matkapuvun puoliksi yltään ja kertoi sitten provastille ja Signelle kuinka kaikki oli tapahtunut ja että hän itse oli nähnyt liekin ja juosnut niin hirveästi, mutta oli nyt niin iloissaan siitä ettei se kuitenkaan ollut sen pahempaa. Puhuessaan riisui hän yltänsä loput matkavaatteet, kantoi ne ulos ja tuli jälleen sisään ja istui pöydän ääreen tavalliselle paikallensa, herkeämättä kertoen mitä tuo sanoi ja tuo teki; koko talohan oli ylösalasin ja tämäpä vasta oikein hupaista oli. Mutta kun toiset yhä edelleen olivat äänettöminä, rupesi hän valittamaan että tämä oli hävittänyt heidän illanviettonsa; sillä hän oli niin ylenmäärin ihastunut "Romeoon ja Juliaan", jota he tätä nykyä ääneensä lukivat, hän oli juuri tänä iltana aikonut pyytää Signeä toistamiseen lukemaan sitä kohtausta, joka hänen mielestään oli ihanin kaikista: Romeon jäähyväisiä Julialle balkongilla. Keskellä hänen sanatulvaansa tuli piikatyttö pesuhuoneesta ja sanoi että he kaipasivat vaatenuoria; kokonainen tukku oli hukassa. Petra muuttui äkkiä tulipunaiseksi ja nousi istualtaan: "Minä tiedän, missä ne ovat; menen ne noutamaan", hän astui pari askelta, muisti sitten valkeanvaaran, seisautui ja punastui: — "Herra Jumala, ne ovat varmaankin palaneet! ne olivat minun huoneessani." — Signe oli kääntynyt häneen päin, provasti tähtäsi tarkasti sivulta: "Mihin sinä vaatenuoria käytät?" Hän hengitti raskaasti, hän voi tuskin saada sanaa suustansa. Petra katsoi provastiin, jonka kauhistava vakaisuus häntä puoleksi pelotti, mutta tuossa tuokiassa kiihotti häntä nauramaan, hän ponnisti hetken aikaa vastaan, mutta kun hän uudestaan häneen katsoi, purskahti hän niin sydämmelliseen nauruun, ettei enää voinut siitä heretä; — hänessä ei ollut syyllisempää omaatuntoa kuin lirisevässä purossa. — Signe huomasi sen hänen helakasta äänestänsä, kavahti pystyyn sohvasta: "Mitä tämä on, mitä tämä on?" — Petra kääntyi pois, nauroi, hyppeli, kyykistyi ja karkasi ovea kohden. Mutta Signe häntä estämään: "Mitä tämä on, sano, Petra?" Petra painui Signen rinnoille, ikäänkuin lymyten hänen turviinsa, mutta nauraa hekotti lakkaamatta. Ei tosiaan, tuolla tavalla ei syyllinen menettele, sen nyt provastikin saattoi huomata; — hän, joka juuri oli täydessä raivossa pystyyn karkaamaisillaan, purskahti sen siaan nauramaan, ja Signe samoin; mikään ei ole niin helposti tarttuvaa kuin nauru, vallankin semmoinen nauru, jonka syytä ei tiedetä. Sekä provastin että Signen turhat yritykset saada tietää mitä he nauroivat, tekivät ilon kahta rajummaksi; piikatyttö, joka seisoj odottamassa, rämähti hänkin mukaan nauramaan; se oli semmoista kummallista kikutusta ja kaketusta, hän itsekin huomasi ettei se sopinut näin hienojen huonekalujen ja ihmisten parissa, jonkavuoksi hän syöksyi ovesta ulos, purskahtaakseen kyökissä aika hohotukseen. Hän vei tietysti tarttuman mukanaan sinne; ja kohta vyöryi kokonainen naurun myrsky kyökistä, jossa vielä vähemmin tiedettiin mitä naurettiin, ja tämä herätti asuinhuoneessa uutta naurua.

Kun he vihdoin olivat melkein nauruun nikahtua, koetti Signe vielä viimeisen kerran tiedustella syytä tähän: "Nyt sinun täytyy se sanoa", huusi hän, pitäen kiinni Petran käsistä. — "En, en millään muotoa!" — "Mutta minä tiedän jo sen!" huusi hän uudestansa; Petra katsoi häneen ja kirkaisi; mutta Signe huusi: "Isäkin sen tietää." Petra ei kirkunut, hän ulvoi ja irroitti itsensä, karkasi ovelle, mutta siellä Signe uudestaan saavutti hänet; nyt Petra kääntyi ja rupesi taistelemaan, hän tahtoi päästä pois millä hinnalla hyvänsä; hän nauroi painiessansa, mutta vedet kiilsivät hänen silmissänsä; — silloin päästi Signe irti — Petra ulos ovesta, mutta Signe perässä. — Molemmat juoksivat Signen kamariin.

Siellä karkasi Signe Petran kaulaan, ja Petra sulki Signen syliinsä. — "Herrainen aika, tiedättekö sen?" kuiskasi hän. Ja Signe kuiskasi vastaukseksi: "Tiedämme, olimme sinun huoneessasi renkivoudin kanssa, joka sinut oli nähnyt, — ja löysimme köysiastuimet!" — Kirkuen pakeni Petra uudestansa, nyt kuitenkin ainoastaan sohvannurkkaukseen, johon hän lymysi. Signe meni kohta jäljessä ja, puoliksi kumartuen Petran yli, kuiskasi hänen korvaansa koko heidän löytöretkensä ja kaikki sen kirveltävät seuraukset, — mikä äsken oli hänet saattanut itkemään ja vapisemaan, näytti hänestä nyt niin hupaiselta, että hän kertoi sen tyynesti; Petra kuunteli ja tukki korvansa, nosti silmänsä ja lymysi vuorotellen. Kun Signe oli lopettanut ja molemmat taas istuivat yhdessä pimeässä, kuiskasi Petra: "Tiedätkö, miten laita on? — — Minun on mahdotonta nukkua kello 10, jolloin eroamme toisistamme; se, mitä illalla olemme lukeneet, kuvittelee elävänä mielessäni. Silloin opettelen ulkoa kaikki parhaimmat kohdat; täten osaan ulkoa pitkät kohtaukset ja lausun niitä sitten itsekseni ääneen. —

Lukiessamme 'Romeota ja Juliaa' oli tämä minusta mitä kauniinta maailmassa; tulin vallan rajuksi ja hassuksi, minun täytyi koetella tuota köysiportilla kulkemista, en ollut koskaan ennen aavistanutkaan että tällä keinoin voisi kulkea alas ja ylös ... sain käsiini nuoraa — ja nyt on tuo veitikka seisonut alhaalla katselemassa! — Niin, Signe, se ei ole mikään naurun asia, se on niin poikamaista; minä en koskaan tulekaan sen paremmaksi, — ja nyt olen tietysti huomenna koko seudun pilkkana ja nauruna." — Mutta Signe, joka uudestansa oli purskahtanut nauramaan, rupesi nyt häntä suutelemaan ja taputtelemaan ja juoksi ulos: "Tämä on isälle ilmoitettava!" — "Oletko hullu, Signe!" — ja nyt perätysten sisään samaa vauhtia, kuin olivat sieltä ulos lentäneet. — Huoneessa olivat juoksemisillaan kumoon provastin, joka paraikaa aikoi mennä tiedustelemaan, mihin tytöt olivat joutuneet. Signe rupesi kertomaan, Petra kirkuen taas ulos, mutta hoksasi oven ulkopuolelle tullessaan että hänen olisikin tullut jäädä huoneeseen estämään Signeä kertomasta — hän pyrki siis takaisin sisään, mutta provasti piti lukosta, niin että oli tuiki mahdotonta saada ovea auki, ja nyt hän jyskytti, lauloi, tömisteli jaloillaan hämmentääksensä Signeä, joka vain puhui yhä kovemmin, ja kun provasti oli kuullut kaikki ja oli hänkin Signen lailla purskahtanut ilosta nauramaan tätä uudenlaista tapaa, jolla Petra klassikoita luki, avasi hän oven; — mutta silloin juoksi Petra tiehensä.

Illallisen syötyä, jolloin Petra oli saapuvilla ja provasti oli tarpeeksi häntä häرنännyt, oli häntä rangaistukseksi kuulusteltava, mitä hän osasi ulkomuistilta. Silloin näkyi että hän todellakin osasi mainioimmat kohtaukset, eikä ainoastaan yhden osaa, vaan kaikkien. Hän lausui ne niin, kuin tavattiin niitä lukea; väliin oli hän innostumaisillaan, mutta maltoi heti mielensä. Provasti tämän huomattuaan vaati häntä lausumaan vähän henkevämmin, mutta Petra tuli vain entistä ujommaksi. He kuulustelivat edelleen, jatkoivat sitä tuntikausia; Petra osasi koomilliset kohtaukset yhtä hyvin kuin traagillisetkin, leikilliset yhtä hyvin kuin totisetkin; hänen muistonsa herätti sekä ihmettelemistä että naurua, hän nauroi itsekin mukaan ja käski heitä vain koettelemaan.

"Oikeinpa soisin, että noilla näyttelijäraukoilla olisi vain kahdeksas osa sinun muistostasi", sanoi Signe. — "Jumala varjelkoon häntä koskaan tulemasta näyttelijäksi", sanoi provasti ja muuttui yht'äkkiä totiseksi. — "Mutta, isäseni, etkö siis todellakaan usko Petran semmoista ajattelevan?" sanoi Signe naurahtaen. "Tulin sen maininneeksi sentähden, että aina näen toteutuvan että sillä, jota nuoruudesta asti on kasvatettu kielensä runollisuutta tuntemaan, ei ole laisinkaan halua tulla näyttelijäksi, jota vastoin se, joka ei sanottavasti tunne runoutta, ennenkuin on täysikasvuiseksi tullut, haaveilee päästä näyttämölle; se on tuo *yht'äkkiä* herännyt halu, joka häntä houkuttelee." — "Tuo on aivan totta. Harvoin kukaan oikein sivistynyt ihminen näyttelijäksi pyrkii." — "Ja vielä harvemmin runollisesti sivistynyt." — "Niin, jos se tapahtuu, niin on varmaan siihen syynä jokin luonteen heikkous, joka sallii turhuuden ja kevytmielisyyden päästä voitolle. Minä olen sekä opintoaikani että matkoillani oppinut tuntemaan monta näyttelijää; mutta koskaan en ole tuntenut enkä kuullut kenenkään ihmisen tunteneen yhtäkään näyttelijää, joka olisi elänyt oikein kristillistä elämää. Palava halu heillä on ollut, sen olen huomannut; mutta heidän toimessaan on jotakin levotonta ja hajoittavaa, heidän on ollut mahdoton koota mielensä — vielä kauan senkin jälkeen kun ovat toimen jättäneet. — Kun tästä olen heidän kanssaan puhellut, ovat he itsekin sen myöntäneet ja sitä surkutelleet, mutta heti kuitenkin lisänneet: 'Lohdutuksenamme on ettemme kuitenkaan ole huonompia kuin monet muut!' Mutta tämä on minun mielestäni huono lohdutus. Semmoinen elämä, joka ei missäkään kohden perustu meissä asuvaan Kristuksen kuvaan, on syntistä elämää. — Jumala heitä armahtakoon, ja varjelkoon puhdassydämiä siltä tieltä!"

* * * * *

Seuraavana päivänä, lauantaina, oli provasti tavallisuuden mukaan jalkeilla ennen seitsemää, kävi aamutyökseen katselemassa työmiehiänsä ja palasi sitten, vähän pitemmälle käveltyänsä, kotiin päivän valjetessa. Silloin huomasi hän, astuessaan asuinrakennuksen ohitse pihamaalle, avonaisen kirjoitusvihon tai jonkin sentapaisen, joka luultavasti edellisenä päivänä oli heitetty Petran ikkunasta pihalle eikä sittemmin löytynyt, se kun oli lumenkarvainen. Hän otti kirjan maasta ja vei sen kamariinsa; levittäessään sitä kuivumaan, huomasi hän sen olevan vanhan ranskankielen harjoitusvihon, jossa nyt oli runoja. Näitä runoja hän ei aikonut silmäilläkään, mutta huomasi sanan: "Näyttelijätär" ylös ja alas, alas ja ylös kirjoitettuna, se oli kaikkialla — se oli runoissakin... Provasti kävi istumaan tarkemmin tätä silmätäkseen.

Monituisien alotelmien ja pyyhkäisyjen perästä tapasi hän seuraavan runokyhäyksen, jota tosin vieläkin oli oikaistu, mutta jota kuitenkin voi lukea:

Kuuleppas, kultani, miksi ma halaan,
Mihinkä mieleni hehkuen palaa.
Näyttelijäksi ma tulla soisin,
Että ma näytellä naista voisin,
Kuinka hän kärsii, hymyilee,
Kuinka hän lempii, rukoilee,
Millainen hän on suloudessaan,

Millainen syntihin vaipuessaan.
Jumala minua auttakohon
Siihen, mihin mun haluni on!

Vähän alempana taas seuraavan:

Saanko ma olla sun palvelijasi?
Saanko ma, Luoja, sun suostumustasi?

Sitten vieläkin alempana, varmaankin reunamuistutuksena johonkin runoelmaan, jota he muutama kuukausi takaperin olivat lukeneet:

Suloist' aallon neitosella,
 neitosella,
Terhenessä kuutamella,
 kuutamella,
Hiipiä ja sukellella,
 sukellella,
Poikaa surmaan viekoitella,
 viekoitella, —
Sääli toki oisi — tuulan, tuulan tee.

Ja monituksien poispyyhkimisien ja päällekirjoitusten, piirustusten ja nuottien jälkeen:

Hopsansaa, — hopsansaa,
Tanssii kaikkein kanssa, mut ei suostu yhteenkään,
 Rallallaa, — rallallaa,
Joukoss' ensimmäinen, mut ei kelpaa sittenkään.

Sitten seuraavan, selvästi kirjoitetun kirjeen:

Rakas Heikki!

Eikö sinusta näytä että sinä ja minä olemme älykkäimmät koko *comoediassa*? Meille tehdään paljon kiusaa, mutta se ei tee mitään; minä velvoitan sinua tulemaan kanssani *mascardiin* huomeniltana; sillä tuollaisissa en ole vielä koskaan käynyt, ja haluan nähdä oikein kelpo hullutuksia; tässä talossa on niin hiljaista ja surullista.

Sinä olet suuri veitikka, Heikki, — missä kuljeskelet? sillä tässä istun sinun

Pernillesi.

Vihdoin oli suurilla kirjaimilla, selvästi ja moneen kertaan kirjoitettuna seuraava runo, jonka Petra luultavasti oli jostakin tavannut ja jota hän nyt aikoi opetella ulkoa:

Jaloutta mieli haluaa,
Povessa se hehkuu, palaa.
Luoda tahdon, suurta, oivaa,
Voimall' esitellä voimaa,
Hengen salalähteet löytää,
Päivän päästää, Louhen köyttää, —
Siihen armoss' auttaa voit,
Sä, ken minuun kaipuun loit.

Kirjassa oli paljon muutakin, mutta provasti ei lukenut enempää.

Näyttelijäksi tullakseen oli Petra siis pyrkinytkin provastin perheeseen ja käyttänyt hyväkseen hänen tyttärensä opetusta. Tätä salaista aikomusta saavuttaakseen oli hän joka ilta niin halukkaasti kuunnellut heidän ääneensä lukevan ja itse sitten opetellut sitä ulkoa. Hän oli koko ajan pettänyt heitä; vielä eilenkin, jolloin hän näytti heille kaikki ilmoittaneen, salasi hän jotakin; helakkaimmin nauraessaan petti hän heidät.

Ja tämä salainen aikomus! Mitä provasti usein hänen kuullen oli kironnut, sitä Petra nyt kaunisteli, mainitsi Jumalan kutsumukseksi ja rohkeni häneltä siihen siunausta rukoilla! Tuommoiseen elämään, joka oli täynnä pintapuolisuutta ja turhamaisuutta, kateutta ja intohimoa, laiskuutta ja lihallisuutta, valhetta ja hölläluonteisuutta, elämään, jonka vaiheella kaikki korppikotkat pyörivät niinkuin haaskan ympärillä, siihen halusi Petra antautua ja rukoili Jumalalta siunausta! Ja tähän olivat provasti ja hänen tyttärensä häntä auttaneet hiljaisessa pappilassa, heränneen ja heitä ankarasti tarkastavan seurakunnan nähden!

Kun Signe kirkkaana ja kevyenä kuin talviaamu tuli sisään tervehtimään isäänsä, huomasi hän kamarin olevan täynnä savua. Tämä oli aina mielenliikutuksen todiste ja kaksinkertainen näin varhain aamulla. Provasti ei Signelle sanaakaan puhunut, vaan antoi hänelle kirjan. Signe heti huomasi sen olevan Petran. Eilisiltaisen epäluulon ja mielihaikeuden jälkimuistot heräsivät hänessä; hän ei uskaltanut kirjaan katsoa; hänen sydämensä sykki niin kovin, että hänen täytyi istuutua. Mutta sama sana, jonka provastikin oli hoksannut, hämmästytti Signeäkin; hänen teki mielensä tarkemmin silmätä ja hän rupesi lukemaan. Ensimmäinen tunne, mikä hänet silloin valtasi, oli häpeä — ei kumminkaan Petran vuoksi, vaan sentähden että isäkin oli nämä nähnyt.

Mutta pian hänet valtasi se syvä nöyryytys, jota ihminen tuntee, kun näkee pettyneensä sen suhteen, jota rakastaa. Hetken aikaa näyttää se, joka pettymyksen on aikaansaanut, jalommalta, kekseliäämmältä, älykkäämmältä kuin me, peittyypä aivan salaperäisyyteen. Mutta pian sielun valtaa harmi; rehellisyys saa voimaa valloilta, jotka eivät ole salaisia, vaikka ovatkin näkymättömiä; me tunnemme itsessämme tarmoa yhdellä iskulla musertamaan tuhansia pikkujuonia; me *halveksimme* sitä, mikä äsken mieltämme lannisti.

Mutta arkihuoneessa oli Petra istuutunut klaverin ääreen, ja nyt he kuulivat hänen laulavan:

Päivä on nousnut ja riemu on uus,
Haihtunut mielten on usvaisuus,
Hehkuvan tunturin viertä
Auringon ratsut jo kiertää.
Nouskaa, lintuset, laulelemaan!
Nouskaa, lapset, riemuamaan!
Toivoni, lentohon nouse!

Sitten paisuivat säveleet myrskyksi ja ilmi kuohahti seuraava laulu:

Kiitos neuvostas vaan,
Mutta tuimimpaan
Rajupyörteesen
Venon ohjailen.
Tämä vaikka mun viimeinen retkeni ois,
Tähän outohon vaaraan ma syökseen pois.
Enpä suotten päin
Jätä rantojas näin,
Halu tyrskyhyn on,
Meren aavikkohon;
Halu nähdä, kun vaahdoss' on purren tie,
Halu koitella, pitkällenko se vie.

Ei — tämä oli provastista liian hurjaa; hän riisti ohimennen kirjan Signen kädestä, hän hyökkäsi ovea kohden ja tällä kertaa ei Signe häntä pidättänyt. Provasti karkasi oikotietä Petran luo ja paiskasi kirjan hänen eteensä pianolle, kääntyi ja käveli kerran edestakaisin laattian poikki. Hänen palatessaan oli Petra nousnut seisaalleen, hän painoi kirjaa rintoihinsa ja katsoi pikaisesti ympärilleen. Provasti seisautui puhuakseen suunsa puhtaaksi, mutta viha siitä, että tuo kavala nuori tyttö jo kolmatta vuotta oli pettänyt häntä, ja vallankin siitä, että hänen harrasta ja helläsydämistä tytärtään oli pilkkana pidetty, valtasi hänet niin voimakkaana, ettei hän heti tavannut sanoja, ja kun hän vihdoin niitä tapasi, itsekin huomasi ne liian ankariksi. Vielä kerran käytyänsä laattian poikki ja vielä kerran tultuansa Petran eteen tulipunaisena kasvoiltaan, käänsi hän selkensä ja meni sanaakaan sanomatta takaisin kamariinsa. Kun hän sinne tuli, oli Signe poissa.

Koko tämän päivän olivat he kukin itsekseen. Provasti oli yksinänsä päivällisellä, kumpikaan tytöistä ei tullut saapuville. Petra oli emännöitsijän huoneessa, joka palon jälkeen oli hänelle annettu; hän oli turhaan ja kaikkialta etsinyt Signeä selittääkseen käytöstänsä; mutta Signeä ei näkynyt koko talossa.

Petra tunsu että oli ratkaiseva hetki käsissä. Hänen elämänsä salaisin ajatus oli häneltä riistetty, ja siihen nähden vaativat toiset itsellensä vaikutusvaltaa, jota hän ei voinut heille myöntää. Itse hän parhaiten tunsu, että jos hänen täytyisi jättää tämä päämäärä, niin hän joutuisi sattumuksen ajeltavaksi. Hän saattoi olla iloinen iloisten seurassa, ystävällinen ystävällisten parissa, varma kaikissa, mutta tämä tapahtui tuon salaisen tarkoituserän voimasta, — että hän nimittäin kerran saavuttaisi sen, mihinkä hänen halunsa paloi ja kasvoi. Luottautua kehenkään tuon ensimmäisen rauenneen yrityksen jälkeen Bergenissä, — ei, sitä ei hän olisi voinut, ei itse Ödegaardiinkaan! Hänen täytyi olla siitä vaiti, kunnes se oli siihen määrään varttunut, että se voi kestää kaikki epäluulon puhallukset.

Mutta nyt olivat asiat toisin. Provastin tulipunaiset kasvot katsoivat herkeämättä hänen säikytettyyn omaantuntoonsa, — hänen tuli löytää pelastus! Hän haeskeli Signeä yhä enenevällä kiihkeydellä ja

kiireellä; mutta vielä iltapuolella ei Signeä ollut löytyvissä. Jota kauemmin se ihminen, jota etsimme, karttaa meitä, sitä suuremmalta näyttää meistä myöskin eron syy, ja niin kävi, että Petra vihdoin huomasi että hän oli pettänyt Signeä käyttäessään salaa hänen ystävyttänsä siihen, jota Signe piti suurena syntinä. Kaikkitietävä Jumala olkoon todistajana, että tällainen asiain katseleminen ei koskaan ollut hänen mieleensä juolahtanutkaan; hän tunsii olevansa suurin syntinen.

Aivan niinkuin ennen kodissa valtasi hänet nytkin tämä ajatus, jota hän ei hetkeä ennakolta ollut aavistanutkaan! Se että kauhistus vielä saattoi uudistua, ettei hän vielä ollut askeltakaan edemmäksi päässyt, se suurensi hänen epävarman pelkonsa kauhuksi; hän näki tulevaisuutensa kovaonnisenä. Mutta mikäli hänen oma syntivelkansa kasvoi, sikäli Signen kuva kohosi mielenpuhtaudessa ja ylevässä alttiiksiantaumuksessa. Hänen ajatuksensa olivat todentotta kuin tulisessa liekissä; hän tahtoi huutaa ja rukoilla eikä hellittää eikä heretä puhumasta, ennenkuin Signe oli luonut häneen yhden ainoan ystävällisen silmäyksen.

Päivä oli alkanut pimetä, Signe lienee jo varmaankin kotiin tullut, oli sitten ollut missä hyvänsä. Petra juoksi alas kylkirakennuksen käytävään, jossa Signen asuinhuone oli, ja näki avaimen ovesa, — merkkinä, että Signe oli huoneessa. Sykkivällä sydämellä tarttui hän uudestaan lukkoon ja rukoili: "Signe, suo minun puhua kanssasi! — Signe, en voi tätä kestää!" — Ei hiiskaustakaan huoneesta. Petra lyykistyi, kuunteli, kolkutti: "Signe, oi Signe, et tiedä kuinka onneton minä olen!" — Ei vastausta; Petra kuunteli kauan, ei mitään. Kun et mitään vastausta saa, epäilet vihdoin siellä ketään olevankaan, vaikka sen tiedätkin, ja jos on pimeä, niin alat lisäksi pelätä. "Signe — Signe! jos olet siellä, niin osoita laupeutta, — vastaa minulle! — Signe!" Huoneessa oli edelleen hiljaista. Hän alkoi palella ja väristä. Mutta avatusta kyökinovesta lähti suuri leveä valovirta, ja keveitä, iloisia askeleita kuului pihalta. Tästä johtui tuuma mieleen; hän tahtoi itsekkin mennä pihalle, tahtoi nousta seinäpienalle, joka kulki rakennuksen kivijalan ylipuolella, tahtoi käydä pienaa pitkin ympäri koko rakennuksen tullakseen tällä tavoin toiselle puolelle, jossa kivijalka oli hyvin korkea. Hän tahtoi katsoa Signen ikkunasta sisään.

Ilta oli tähtikirkas, tunturin ja rakennuksen rajaviivat kuvautuivat jyrkkinä, mutta muuta ei näkynyt kuin niiden piirteet. Lumi kimalteli, tummat poikkipolut korottivat vain sen valkeutta; tieltä kuului kulkusten helinää; vauhti, välke kiihoittivat, hän hyppäsi pienalle. Hän koetti pidellä käsin seinälaudoituksen ulkonevista laudoista, mutta suistui tasaltaan ja putosi jälleen maahan. Hän löysi tyhjän tynnyrin, vieritti sen seinustalle, astui tynnyrille ja siitä pienalle. Nyt muutti hän käsiään ja jalkojaan yht'aikaa, noin vaaksan verran kerrallaan; kysyttiin vahvoja käsiä ja vahvoja sormia pysyäkseen siinä; hän ei saanutkaan oikein kiinni, sillä laudat olivat seinää tuskin tuumaa ulompana. Hän pelkäsi että joku hänet näkisi, sillä tämä pantaisiin tietysti heti yhteyteen köysiastuimien kanssa. Jos vaan pääsisi pihanpuolelta pois rakennuksen poikkiseinälle! Mutta hänen sinne vihdoin tultuansa, kohtasi uusi vaara; sillä ikkunat eivät olleet peitossa, ja hänen täytyi kumartua joka kerta kun hän peläten putoavansa kulki ikkunan ohitse. Pitkällä seinällä oli piena hyvin korkealla ja sen alla pitkin koko seinän mittaa karviaispensaita, jotka varmaankin häntä kannattaisivat, jos hän putoaisi. Mutta hän ei pelännyt. Sormia kinervöitsi, suonet värisivät, koko ruumis vapisi, mutta hän kulki vain eteenpäin. Nyt vain muutama askel, niin oli hän ikkunan kohdalla. Signen huoneessa ei ollut valkeata, eikä verho ollut alas laskettuna; kuu paistoi suoraan sisään, jotta saattoi nähdä sisimpään soppeen. Tämä rohkaisikin uudestaan Petran mieltä; hän saavutti ikkunalistan, johon vihdoinkin saattoi täysin käsin kiinni tarttua, ja levähti; sillä, määräräpäähän ehdittyänsä, rupesi hänen sydämensä niin kovin sykkimään, että henki melkein salpautui. Mutta kun asia vain paheni, jota kauemmin hän odotti, täytyi hänen rientää — ja nyt hän yht'äkkiä painoi koko ruumiinsa ikkunaa vastaan. Kimeä huuto kajahti huoneesta vastaan. Signe, joka oli istunut sohvanurkkauksessa, kavahti tuokiossa keskelle laattiata, torjui molemmin käsin tuota kauhistavaa näköä luotansa, julmistuneena, inhoavana, ja pakeni. Tuommoinen haamu ikkunan takana ja kuun valossa, tuommoinen julkea, iljettävä rohkeus, kasvot kuutamossa palavina, säihkyvinä — Petra huomasi tuokiossa itsekkin että hänen onneton mielijohteensa yksinäänkin olisi herättänyt kauhua, vieläpä ettei hänen kuvansa tästälähtien tulisi olemaan alituisena elotuksena Signelle; hän meni tainnoksiin ja putosi maahan kimakasti kirahtaen. Signen huutoon oli ihmisiä hyökännyt huoneista pihalle, vaan ketään ei löytynyt, kuului sitten toinen samanlainen huuto, koko talo tuli liikkeelle, etsittiin, huudettiin, ketään löytämättä. Vallan sattumalta tuli provasti katsoneeksi ulos Signen huoneen ikkunasta ja näki kuunvalossa Petran karviaispensaiden sisään painuneena. Kova pelko valtasi kaikki, vaivaa oli saada hänet irti ja ylös; hän kannettiin Signen kamariin, koska emännöitsijän huone oli kylmä, vaatteet riisuttiin ja hänet laskettiin vuoteelle, jossa haudottiin hänen käsiänsä ja kaulaansa, jotka olivat pahasti haavoittuneet, sillä aikaa kun toiset laittoivat huoneen hauskaksi, valoisaksi ja lämpimäksi. Kun Petra oli täysin tointunut ja katsoi ympärilleen, pyysi hän saada olla yksin.

Huoneen viehättävä kodikkuus, tuo hieno valkeus, joka somisti ikkunat, pukupöydän, sängyn ja tuolit, muistuttivat niin elävästi Signestä. Hän muisteli hänen vilpittöntä herttaisuuttaan, hänen hiljaista, maitovalkeata ääntänsä, hänen hienoa huomaavaisuuttansa, hänen lempeätä ystävällisyyttään. Kaiken tämän oli hän nyt karkoittanut luotansa; pian hänen tuli jättää tämä huone, niinkuin hänen kaiketi tuli

jättää koko talokin. Ja minne hän sitte joutuisi? Kolmannesti ei enää maantieltä oteta, ja vaikka niin kävisikin, ei hän sitä haluaisi, sillä siitä tulisi vain samanlainen loppu. Kukaan ihminen ei voisi luottaa häneen; olipa syy mikä tahansa, hän tunsu vain että niin oli. Ei hän ollut askeltakaan edemmäksi päässyt; hän ei koskaan pääsisi askelta edemmäksi; sillä ilman ihmisten luottamusta ei tämä kävisi. Kuinka hän rukoili, kuinka hän itki! Hän heittelihä ja väentelihe sielunsa tuskissa, kunnes uupui ja nukkui.

Heti muuttui unessa kaikki lumivalkeaksi, vähitellen samassa niin korkeaksi; hän ei ollut koskaan ennen nähnyt niin korkeata, ei koskaan nähnyt miljoonien tähtien niin kirkkaasti tuikkivan.

KYMMENES LUKU.

Vielä herätessäänkin oli hän noissa yli-ilmoissa; päivän ajatukset, jotka heti juolahtivat mieleen, pyrkivät perässä, mutta niitä pidätti ja kannatti ääni, joka täytti koko ilman — se oli kellojen soitto sunnuntaiaamuna. Peto hyppäsi vuoteeltaan ja puki yllensä, leikkeli itselleen vähän syötävää ruokakammiossa, varusti varrelleen lämpöiset päällysvaatteet ja riensi matkaan, — näin halukas ei hän ollut koskaan ennen ollut Jumalan sanaa kuulemaan! Kun hän tuli perille, oli jumalanpalvelus juuri alkanut ja ovi oli lukossa; ilma oli kylmä, sormia kinervöitsi, kun hän tarttui avaimeen avatakseen oven. Pappi oli paraikaa alttarilla, Petra odotti ovella, kunnes alttarimenot olivat päättyneet ja unilukkari tullut riisumaan messukasukan papin yltä, meni sitten kirkon halki niinkutsuttuun piispanpenkkiin, joka oli kuorissa uutimien verhossa. Papinväen varsinainen paikka oli parvella; mutta jos joku jostakin syystä halusi istua piilossa ja yksinänsä, niin meni hän piispanpenkkiin. Kun Petra tuli perille ja hiipi sisään, huomasi hän Signen jo istuvan penkin perimmäisessä sopessa. Hän astui askeleen taaksepäin, mutta juuri nyt kääntyi provasti mennäkseen alttarilta hänen ohitsensa sakastiin; Petra kiiruhti takaisin penkkiin ja istuutui niin syrjään kuin mahdollista; Signe oli laskenut hunnun silmilleen. Tämä Petran mieltä pahoitti. Hän katsahti seurakuntaa, joka istui ahdattuna korkeissa puupenkeissä, miehet oikealla, naiset vasemmalla kädellä; heidän henkensä leijaili sumupilvenä heidän päällensä, ikkunoissa oli tuumanpaksulta jäätä, kömpelösti leikatut puukuvat, pitkävetäinen, raskas laulu, yhteen sullotut ihmiset — kaikki kuului yhteen, kaikki oli ankaraa ja kaukaista; mieleen muistui minkä vaikutuksen luonto häneen teki tuona iltapäivänä, jolloin hän matkusti pois Bergenistä; hän oli täälläkin vain pelokas läpimatkaileja.

Provasti astui saarnastuoliin, hänkin näytti ankaralta. Hänen rukouksensa oli: älä johdata meitä kiusaukseen! Me tiedämme, että niissä luonnonlahjoissa, jotka Jumala meille on antanut, on kaikissa kiusaus; mutta hän olkoon armollinen ja älköön koetelko niitä yli voimiemme; tätä meidän aina tulisi muistaa häneltä rukoilla; sillä ainoastaan siten, että luonnonlahjamme alistamme nöyryydessä Hänen allensa, ovat ne meille pelastukseksi. Saarnassa hän selitti edelleen samaa ainetta, ottaen lähtökohdaksi meidän kaksinaisen tarkoituksemme, joista toinen oli toimittaa elämäntyömme, kukin lahjojensa ja olosuhteittensa mukaan, — ja toinen kehittää kristi-ihmistä itsessämme ja niissä, jotka meidän huostaamme ovat uskotut. Ihmisen täytyy pitää varansa valitessaan elämäntyönsä, — sillä, paha kyllä, on sellaisiakin elämäntöitä, jotka ovat itsessään syntisiä; ompa sellaisiakin, jotka saattavat olla syntisiä meihin nähden, joko siksi, etteivät sovi meille, tai että sopivat liian hyvin huonoille himoillamme. Lisäksi: niin totta kuin jokaisen täytyy koittaa valita lahjojensa mukaan, niin totta voi valinta, joka itsessään on oikea ja hyvä, kuitenkin tulla meille kiusaukseksi, jos me, tehtäväämme liiaksi mieltyneinä, kulutamme sen hyväksi kaiken aikamme ja kaikki ajatuksemme. Me emme saa laiminlyödä kristi-ihmistämme, yhtä vähän kuin vanhempina velvollisuuksiamme lapsiamme kohtaan. Meidän täytyy syventyä itseemme niin, että Pyhä henki saa alituisen vaikutusalan meissä; meidän täytyy istuttaa lapsiimme hyvä kristillinen siemen ja sitä heissä hoitaa. Ei mikään tehtävä, ei mikään tekosyy voi meitä tästä vapauttaa, vaikka kyllä olosuhteet ovat huomioon otettavat.

Ja sitten hän jatkoi — kosketellen läsnäolijain elämäntehtäviä, heidän kotiolojaan, heidän suhteitaan, heidän ajatuksiansa. Hän asetti näytteeksi toisia oloja, suurempia tehtäviä, jotka saattoivat asiaa valaista. Provasti oli siitä hetkestä asti, jolloin hän saarnastuoliin nousi, ihan toinen niiden silmissä, jotka ainoastaan tunsivat hänet jokapäiväisestä elämästä. Hänen ulkomuotonsakin oli toinen: hänen umpinaiset, voimakkaat kasvonsa olivat avautuneet, niin että ajatus kuului niistä läpi; hänen silmänsä olivat kirkkaat ja katsoivat suoraan ja vakaasti eteensä, tuoden suuria sanomia; hänen äänensä kajahteli pitkänä jylinänä tai viilteli lyhyinä, äkillisinä käänteinä, asettui joskus vienopuheiseksikin, mutta vain uudestaan kohotaksensa. Oikeastaan hän ei voinut puhua muussa kuin suuressa huoneessa, ajatus äänettömyyden ympäröimänä; sillä hänen äänessään ei ollut sointua, jos hän ei saanut huutaa; hänen muodossaan ei kirkkautta, hänen ajatuksissaan ei sattuvaa selvyttä, jos se ei palanut innosta. Ei

sentähden, että aine nyt vasta olisi keksitty; ei, samoin kuin tuska, samoin oli ajatteleminenkin koonnut suuret varastot hänen sieluunsa; hän oli ankara, umpimielinen työskentelijä. Mutta tavallisesti hänellä ei aina ollut mietteet valmiina, hän ei voinut keskustelussa selväksi leimata ajatuksiaan; hänen piti saada puhua yksinänsä, ainakin saada täyttä vauhtia kulkea edestakaisin. Hänen kanssansa ruveta sanan vaihtoon oli melkein yhtä kuin karata aseettoman miehen kimppuun; mutta vaarallista se kuitenkin oli, sillä hän kumosi toisen väitöksen heti paikalla ja semmoisella kiivaudella, ett'ei ollenkaan malttanut syitä esittää; jos näitä kuitenkin häneltä vaadittiin, niin tapahtui jompikumpi kahdesta: hän joko hyökkäsi vastapuoleen niin, että saattoi käydä hyvinkin pahasti, tai vaikenä yht'äkkiä, peläten omaa itseään. Ketään ei helpommin saanut vaikenemaan kuin tätä voimakasta, kaunopuheliasta miestä.

Petra oli vavissut, kun provasti alotti rukouksensa; sillä hän tunsu, mikä sen aiheutti. Jota pitemmälle provasti eteni aineessansa, sitä lähemmäksi tunsu Petra hänen tulevan häntä itseään; hän kyyristyi kokoon ja näki Signen tekevän samoin. Mutta armotta tuo väkevä mies iski. Jalopeura oli saalistansa etsimässä, Petra tunsu olevansa joka taholta ahdistettuna, piiritettynä ja suljettuna, — mutta mihin kovin käsin oli tartuttu, sitä pideltiin säällivällä hellyydellä. Oli niinkuin Petra — tuomitsevaa sanaa kuulematta — olisi vain laskettu äärettömän rakkauden syliin. Ja siinä hän rukoili, siinä hän itki ja kuuli Signen tekevän samoin ja rakasti häntä sentähden!

Kun provasti astui alas totuuden tuolista mennäkseen siitä ohitse sakastiin, säteili vielä hänen kasvoillansa kirkkaus seurustelusta kaikkivaltiaan kanssa. Hän loi Petraan suoran ja tiedustelevan silmäyksen, mutta kohdatessaan hänen avonaisen katseensa, välähti siitä lempeyden säde; hän katsahti pikaisesti penkin soppeen tyttärensä puoleen, astuessaan eteenpäin.

Signe nousi heti tämän jälkeen; verho oli hänen silmillänsä, jott'ei Petra uskaltanut seurata. Hän läksi senvuoksi myöhemmin. Mutta tänään istuivat he taasen kaikki kolme päivällispöydässä; provasti puhui vähän, mutta Signe oli arka. Kun provasti, joka nähtävästi mieli ottaa äskeiset tapahtumat puheeksi, teki pienimmänkin viittauksen, niin väisti Signe niin kainosti ja hienosti, että provasti heti muisti hänen äitiänsä, hän vaikenä ja muuttui vähitellen surulliseksi. Niin vähän siihen tarvittiin.

Mutta mikään ei ole tuskallisempaa, kuin tyhjiinrauenut sovinnon yritys. Noustiin pöydästä voimatta suoraan katsoa toisiinsa, vielä vähemmän kiittää. Salissa tuli vihdoin niin painostavaa, että kaikki kolme olisivat mielellään menneet takaisin ulos, mutta kukaan ei ensimmäisenä. Petra puolestansa tunsu, että jos hän meni, niin meni hän ikipäiviksi. Hän ei voinut jälleen tavata Signeä, kun ei saanut häntä rakastaa, hän ei kärsinyt nähdä provastia surumielisenä hänen tähtensä. Mutta jos hänen tuli lähteä, niin tuli hänen eritä jäähyväisiä lausumatta; sillä miten voisi hän hyvästi jättää näitä ihmisiä? Pelkkä tämä ajatus sai hänen mielensä niin kuohuksiin, että hän töin tuskin voi sitä hillitä.

Jota kauemmin tämmöistä painostavaa hiljaisuutta kestää, jolloin odotamme toinen toistamme, sitä tukalammaksi se tulee. Kukaan ei liikahda, sillä hän tuntee että se huomataan; jokainen huokaus kuuluu; kuuluu sekin jos joku on järin levollinen, sillä se kuuluu kovuudelta. Mieleemme on jännityksessä, kun ei mitään puhuta, ja me vapisemme pelosta että jotain puhuttaisi.

Kukin heistä tunsu että tämä hetki ei koskaan palaisi. Ne muurit, joita välillemme rakennamme, kasvavat, oma vikamme kasvaa, toisten kasvaa, kasvaa joka henkäykseltä; milloin olemme epätoivossa, milloin vihoissamme, sillä se, joka tällä tavalla meitä kohtelee, on säälimätön, ilkeä, me emme kärsi sitä, emme anna sitä hänelle anteeksi — Petra ei jaksanut kauemmin tätä kestää, hänen täytyi joko kirahtaa tai juosta tiehensä.

Silloin kuului kulkusten helinää maantieltä, hetken kuluttua näkyi sudennahkoihin puettu mies terävänokkaisessa reessä ja kyytipoika takana ajaa karittelevan ryytimaan ohitse kartanolle — Kaikki hengittivät helpommin ja odottivat pelastusta! He kuulivat tulijan äänen käytävästä, hän veti matkasaappaat ja turkin yltänsä ja jutteli piikatytön kanssa joka auttoi häntä; provasti nousi mennäkseen häntä vastaan, mutta kääntyi takaisin, kun ei tahtonut jättää tyttöjä kahdenkesken; — taasen jutteli vieras käytävässä ja nyt lähempänä, niin että äänen kuullessaan kaikki kolme nostivat silmänsä, mutta Petra nousi ja iski kiinteästi silmänsä oveen; — kolkutus kuului; — "astukaa sisään!" lausui provasti kiihtyneenä, kirkasmuotoinen mies seisoi ovella silmälasit päässä, Petra kirahti ja vaipui tainnoksiin tuolille: — sehän oli Ödegaard.

Häntä odotettiin pappilaan jouluksi, vaikkei kukaan ollut sitä Petralle ilmoittanut; mutta että hän tuli juuri nyt, sehän oli Jumalan sallimus, sen he heti kaikki tunsivat.

Petra ei tajunnut mitään, ennenkuin Ödegaard seisoi hänen edessänsä ja tarttui hänen käteensä. Hän piteli kauan siitä, mutta ei puhunut mitään, eikä myöskään Petra; — hän ei edes voinut nousta. Mutta pari kyyneltä vieräi hänen poskillensa, hänen yhä katsoessaan Ödegaardiin. Tämä oli hyvin kalpea mutta muuten varsin levollinen ja ystävällinen; hän veti kätensä jälleen pois, astui kerran laattian poikki ja lähestyi sitten Signeä, joka oli lymynnyt äärimmäiseen ikkunansolaan äitinsä kukkasien keskelle.

Petra halusi olla yksinäänsä, hän vetäytyi senvuoksi pois. Signellä oli puuhailemista talon toimissa, jonka tähden provasti ja Ödegaard istuutuivat kamariin lasin ääreen, jota matkustavainen kaipasi. Täällä hän lyhyesti sai kuulla viime päivien tapahtumat, vaipui tuosta syviin ajatuksiin, mutta ei sanonut mitään. Heidät keskeytettiin omituisella tavalla.

* * * * *

Ikkunan kohdalla tuli kaksi vaimoa ja kolme miestä käyden perätysten, ja tuskin provasti ne huomasi, kun hän hypähti pystyyn: "Tuossa he taaskin ovat! — nyt meiltä kysytään kärsimystä." Huoneeseen tulivat ensin vaimot, sitten miehet, hitaasti, ääneti. He sijoittuivat seinää pitkin kirjahyllyjen alle ja vastapäätä sohva, jossa Ödegaard istui. Provasti asetti heille tuoleja ja toi toisia salista; he istuutuivatkin kaikki, paitse eräs kaupungin kuosiin puettu nuori mies, joka ei tahtonut istua vaan jäi seisomaan ovipieleen, — hieman uhkamielinen ilme kasvoissa ja molemmat kädet taskussa.

Pitkällisen äänettömyyden jälkeen, jonka kuluessa provasti pisti piippuunsa, ja Ödegaard, joka ei tupakoinut, silmäili tulijoita, alotti vihdoin eräs lähes 40-vuotinen, valkeaverinen, kalpea nainen keskustelun. Hänen otsansa oli joksikin kapea, silmät suuret, mutta ujut; ne eivät oikein tienneet mihin kiintyä. Nyt lausui hän: "Te piditte, provasti, kauniin saarnan tänään, se soveltui meidän nykysiin ajatuksiimme; — sillä me, Öigarin vuorelaiset, olemme viime aikoina paljon puhuneet kiusauksesta." Hän huokasi; eräs mies, jolla oli leveät, korkeat yläkasvot ja lyhyet, kapeat alakasvot, huokasi myöskin: "Herra, kaitse tietämme! Luovuta minun silmäni, ett'eivät ne turhuutta himoitse!" — Ja Elsa, hän, joka ensinnä oli puhunut, huokasi uudestaan ja sanoi: "Millä keinoin saattaa nuori pitää polkunsa puhtaana, että hän vaeltaisi sanasi jälkeen?" — Se kuului hänen suustansa vähän kummalliselta; sillä hän ei enää ollut nuori. Mutta eräs keski-ikäinen mies, joka istui pää kallellansa ruumistansa edestakaisin huojutellen, milloinkaan silmäluomiansa kokonaan nostamatta, lausui ikäänkuin puoliksi unissaan:

Perkeleen juonet, viettely
Sit' ihmistä ei säästä,
Jok' olla tahtoo kristitty
Ja taivaan riemuun päästä.

Provasti tunsu nämä ihmiset aivan hyvin, tietääkseen että tämä vasta oli johdantoa; hän odotti siis, ikäänkuin ei vielä mitään olisi sanottu, vaikka taas vallitsi pitkällinen huokauksien keskeyttämä äänettömyys.

Lyhyt vaimo, joka kyyryssään näytti vielä lyhyemmältä ja joka oli kääriytynyt niin moneen monituiseseen kaulahuiviin, että näytti pelkältä vaatetukulta — kasvoja ei näkynyt merkiksikään, — rupesi pudisteleimaan ja liikahtelemaan ja päästi muutaman hymähdyksen. Heti hätäntyi valkoverinen vaimo ja sanoi: "Nyt on kaikki soitto ja karkelo Öigarissa loppunut, — mutta — —", hän pysähtyi taaskin puheessaan, johon Lauri, tuo, jolla oli korkeat yläkasvot, lisäsi: "Mutta siellä on yksi mies, Hannu Pelimanni, joka ei tahdo lopettaa." — Kun Laurikin ajatteli jatkoa, keksi nuori mies sen ja sanoi: "Sillä hän tietää että provastillakin on soittokone, jonka sävelien mukaan täällä pappilassa sekä tanssitaan että lauletaan." — "Hän ei tietysti siinä tee enemmän syntiä kuin provastikaan", sanoi Lauri. "Mutta niin se on, että kyllä provastin soitto on heillekin kiusaukseksi", lausui Elsa varovasti, ikäänkuin auttaakseen asiaa alkuun. Mutta nuori mies liitti ankaramman lisäyksen: "Se pahentaa alaikäisiä, niinkuin sanassa sanotaan: joka pahentaa yhden näistä pienemmistä, jotka uskovat minun päälleni, parempi hänen olisi, että myllynkivi ripustettaisiin hänen kaulaansa ja hän upotettaisiin meren syvyyteen." — Ja Lauri lausui vuoroonsa: "Pyyntömme siis on että joko lähetät soittokoneesi sinne tai poltat sen, jottei se olis pahennukseksi —" — "seurakuntalaisillesi", lisäsi nuori mies.

Provasti puhalti ja hikoili ja lausui vihdoin, silmin nähden koettain olla levollisena: "Minulle ei tämä soitto ole kiusaukseksi, se minua virkistää ja vapauttaa. — Te tiedätte että se, mikä vapauttaa henkemme, saattaa meidät herkemmiiksi vastaan ottamaan ja tajuamaan, senvuoksi uskon minä vallon varmaan, että tämän soitto ja sentapaiset on minulle avuksi." — "Ja minä tiedän että niitä on pappeja, jotka, Paavalin sanojen mukaan, kuitenkin ovat valmiit siitä luopumaan, kun seurakuntalaiset sitä pyytävät", lausui nuori mies. — "Ehkä minäkin ennen olen hänen sanansa niin ymmärtänyt", vastasi provasti, "mutta en nyt enää. Voimme luopua jostakin tavasta tai mukavuudesta, mutta ei ole pakko ruveta yksipuoliseksi ja houkkamaisiksi yksipuolisten ja houkkamaisten kanssa. En silloin vahingoita ainoastaan itseäni, vaan myöskin niitä, joiden esikuvana minun tulee olla; sillä silloinhan asetan heille huonon esikuvan, esikuvan päinvastaisen omaa vakaumustani." Provasti voi harvoin muualta kuin saarnatuolista näin laajalta asiaa esittää. Hän lisäsi: "En tahdo heittää pois soittokoneettani enkä polttaa sitä, tahdon usein sitä kuulla; sillä minä kaipaen sitä usein, — ja soisin että tekin joskus kaikessa viattomuudessa vapauttaisitte henkenne laululla, soitolla tai karkelolla; sillä minä pidän sellaista hyvänä ja oikeana."

Nuori mies taivutti päätänsä sivullepäin: "Hyi!" sylkäsi hän. Provastin kasvot lensivät veripunaisiksi, ja huoneessa syntyi hiljaisuus. — Nyt huojuttelija kajahutti korkealla äänellä:

"Oi, taivaan herra, ma tiedän sen,
Ken ristinsä kärsien kantaa,
Hän suuri olkoon tai vaivainen,
Toki murhetta, tuskaa se antaa,
Sill' liha ja veri on heikkoa
Sen mahdamme myöden antaa."

Ja sitten Lauri lempeällä äänellä: "Vai sinä sanot siis että soitto, laulu ja karkelo on oikeata, vai niin! — Oikeata on siis herättää saatana aistien kautta; vai niin! — Vai näin meidän pappimme sanoo; — noh, sittenhän sen tiedämme! — Vai hän sanoo, että kaikki, mikä tapahtuu joutilaisuudessa ja lihallisuudessa, on vapautukseksi ja avuksi, .. että se, mikä on kiusaukseksi, on oikeata!" — Mutta nyt ehätti Ödegaard puhumaan, sillä hän näki provastin muodosta että asia oli väärälle tolalle kääntymäisillään: "Sanoppa, hyvä mies, mikä se ei ole kiusaukseksi?"

Kaikki katsoivat häneen, jonka kieleltä nämä varmasti lausutut sanat tulivat. Kysymys oli itsessään niin odottamaton, ett'ei Lauri tuokiossa tiennyt, mitä siihen vastata; toisetkin olivat yhtä ymmällä. Mutta yht'äkkiä kumisi ikäänkuin kaivosta tai kellarista: "Se on työnteko." Ääni tuli noiden summattomien kaulahuivien sisästä, se oli Randi, joka nyt ensikertaa puuttui puheeseen. Voiton hymyyn meni Laurin kapeat alakasvot, valkoverinen vaimo katsoi luottavana Randiin, ja tuolta nuorelta mieheltä, joka seisoi ovipieleen nojaten, katosi hetkeksi röyhkeä suun mytistys. Ödegaard älysi että tässä oli pää, vaikk'ei sitä näkyvissä ollut.

Hän kääntyi siis Randin puoleen: "Millaisen pitäisi työn olla, jott'ei se olisi kiusaukseksi?" Randi ei tahtonut tähän vastata, mutta nuori mies vastasi: "Kirous kuuluu: otsasi hiessä pitää sinun leipäsi syömän; työn pitää siis tuottaa hikeä ja vaivaa." — "Eikö mitään muuta kuin hikeä ja vaivaa? Eikö hyötyä, esimerkiksi?" — Tähän ei nuori mieskään tahtonut vastata, mutta nyt nuo kapeat alakasvot saivat halun haastaa. "Kyllä, hyötyä niin paljoa kuin suinkin." — "Mutta näinhän on työssä kiusausta, nimittäin kiusausta liian suureen hyötyyn?" — Tähän pulmaan tuli apu syvyydestä: "Hyöty se silloin kiusaa, eikä työ." — "Niin, mitä on tehdä liikaa työtä hyödyn tähden?" Randi vetäytyi takaisin kuoreensa; mutta Lauri astui esiin: "Mitä se liika työ tarkoittaa?" — "Sitä, että se tekee sinut juhdaiksi, että se kietoo sinut orjuuteen." — "Sen pitää olla orjuutta!" lausui se, joka otsanhikeä rakasti. — "Mutta voiko se orjallisena johdattaa Jumalan puoleen?" — "Työ on Jumalan palvelusta", huusi Lauri. — "Rohkenetko sitä sanoa *kaikesta* työstäsi?" — Lauri vaikenä. — "Ethän suinkaan, olehan järkevä ja myönnä, että hyödyn tähden voidaan tehdä liikaa työtä, *niinkuin vain sen vuoksi eläisimme*. Siis on työkin kiusaukseksi." — "Niin, kaikessa on kiusausta, lapseni — kaikessa on kiusausta!" arveli provasti, nousten istualtaan ja ikäänkuin päätökseksi koputtaen tuhkan piipustansa. Huokauksia kuului vaatetuksesta, mutta vastausta ei tullut.

"Kuulkaa", alotti Ödegaard uudestaan — ja provasti pani uutta tupakkaa piippuunsa — "kun nyt työ tuottaa hyötyä s.o. hedelmiä, niin on kaikesti meidän lupa nauttia näitä hedelmiä? jos niistä tulee rikkautta, niin on kai meillä lupa nauttia tätä rikkautta?" — Tämä synnytti paljon epäilyä, toinen katsoi toiseen. "Minä vastaan sill'aikaa kuin te mietitte asiaa", sanoi Ödegaard. "Jumala on varmaan sallinut että koetamme muuttaa hänen kirouksensa siunaukseksi; sillä itse hän johdatti patriarkkansa, johdatti koko kansansa rikkauksia nauttimaan." — "Apostoleilla ei saanut olla mitään omaisuutta", muistutti nuori mies voitonvarmana. — "Niin, se on totta; sillä hän tahtoi heidät asettaa *ulkopuolelle* ja *ylemmäksi* kaikkia ihmisoloja, jotta he ainoastaan näkisivät Jumalan; — he olivat kutsutut!" — "Me olemme kaikki kutsutut!" — "Mutta emme samassa mielessä; — oletko *sinä* apostoliksi kutsuttu?" — Nuoren miehen kasvot muuttuivat kalmankalpeiksi, hänen katsantonsa synkkeni tuon korkean otsan alla, joka ikäänkuin muuri varjosi hänen silmiänsä; hänellä oli varmaankin syytä ottaa itseensä.

"Mutta täytyyhän rikkaankin tehdä työtä", arveli Lauri; "sillä työtä tekemään on meitä käsketty." — "Tietysti hänen täytyy, vaikka kohta hänen välikappaleensa ja tehtävänsä ovat toisenlaiset; — kullakin on omansa. Mutta sanoppas: pitääkö ihmisen alituisesti tehdä työtä?" — "Hänen pitää myöskin rukoilla", virkahti valkoverinen vaimo ja pani kätensä ristiin, ikäänkuin olisi muistanut että oli liian kauan sitä laiminlyönyt. — "Siis, aina kun ihminen ei tee työtä, pitää hänen siis rukoilla? — Voiko kukaan ihminen sitä tehdä? — Mitä olisi semmoinen rukous, mitä semmoinen työnteko? — Eikö hänen myöskin tarvitse levätä?" — "Silloin vasta tulee meidän levätä kun emme enää mitään muuta jaksa, sillä näin ollen pääsemme pahojen ajatuksien kiusauksesta, — ah, silloin pääsemme kiusauksista!" arveli Elsa jälleen, ja psalmista jatkoi:

"Kun päivän kuorman alta
Jäsenet unen valtaan
Ehtoolla raukeaa,
Niin synninkuormastansa
Väsänyt sielu kanssa

Sun luokses, Jeesus, halajaa! — —"

"Vaiti, Eerikki, ja kuuntele", sanoi provasti. Mutta nyt Ödegaard veti solmun kiinni: "Nähkääs, työ tuottaa hedelmiä ja kaipaa lepoa. Mutta minä arvelen seuraelämästä, soitosta, laulusta ja muusta sellaisesta, että ne sekä ovat työn suloisia hedelmiä että myöskin tarjoovat hengelle virkistävää lepoa."

Nyt tuli levottomuutta leirissä; kaikki loivat silmänsä Randiin; sillä nyt piti päävoiman rynnätä esiin; hän nytki nytkimistään, ja vihdoin sieltä tuli hitaasti ja hiljaa: "Maailmalliset laulut ja soitot ja hyppimiset eivät tuota mitään lepoa; ne ainoastaan kiihottavat lihaamme syntisiin himoihin. Työn hedelmiä ei siis myöskään se saata olla, mikä turmelee työmme ja veltostaa." — "Ah, sellaiset ovat suureksi kiusaukseksi!" lausui valkoverinen vaimo huواتen. Tähän sovitti Eerikki seuraavan virrenpätkän:

"Pois riettaat riemusi,
Ne muuttuu murheeksi;
Sun riemus, jotka pauhaa,
Ei anna sielun rauhaa;
Ilosi ovat turhat,
Sa niillä sielun murhaat." —

"Vaiti, Eerikki!" sanoi provasti; "sinähän vain tuotat häiriötä!" —
"Niin, niin, saattaa niin olla", sanoi Eerikki — ja rupesi uudestaan:

"Ah! autuas se ihminen,
Ken karttaa vääräin teitä,
Ei istu kanssa syntisten,
Ei noudattele heitä — —"

"Ole nyt vaiti, Eerikki! — Virsi on kyllä hyvä; mutta kaikki ajallansa ja paikallaan." — "Niin, oikein, provasti, totta sanoit, — kaikki ajallansa ja paikallaan:

"Mun töillen', toimilleni
Sä armon silmä luo,
Ne aina käskyjesi
Mukahän käyttää suo —"

"Mutta kuulehan, Eerikki, näinhän saattaa rukouskin tulla kiusaukseksi; sinun pitäisi ruveta katolilaiseksi ja mennä luostariin —" — "Jumala varjelkoon!" lausui Eerikki ja avasi silmänsä kokonaan, mutta ummisti ne jälleen ja alkoi:

"Kuin multa kullan rinnalla
Katolilainen on —"

"Kuule nyt, Eerikki, jos et voi olla vaiti, niin saat mennä ulos täältä. — Mihin me nyt jäimmekään?" Mutta Ödegaard oli suureksi huvikseen kuunnellut Eerikkiä, eikä voinut sitä muistaa. Silloin kuului vaatetukusta levollinen ääni: "Minä sanoin, ett'ei se voi lepoa tuottaa eikä olla työnhedelmää, se, joka — —" — "Nyt muistan: se, joka kiusaukseen johdattaa, ja sitten näytti Eerikki toteen että rukouskin saattaa kiusaukseen johdattaa. — Katsokaamme siis mitä nämä kappaleet muuten voivat aikaan saada. Oletteko ottaneet huomataksenne että iloiset tekevät paremmin työtä kuin raskasmieliset? Minkätähden?"

Lauri hoksasi mitä tämä puhe tarkoitti ja sanoi sentähden: "Usko se on, joka ihmisen iloiseksi tekee." — "Niin, jos usko on valoisa; mutta etkö ole huomannut että usko saattaa tehdä niin synkäksi, että maailma ympärillämme muuttuu kuritushuoneeksi?"

Valkoverinen vaimo huokaili niin taajaan että vaatetukku rupesi siitä liikkumaan. Laurikin toi tuiman silmäyksen häneen, ja vaimo vaikenä. — Ödegaard jatkoi: "Yksi ja sama, olkoon se sitten työtä rukousta tai huvitusta, tekee typeräksi ja synkäksi. Sinä saatat maata kaivaa, kunnes muutut luontokappaleeksi, rukoilla, kunnes tulet tapamunkiksi huvitella, kunnes tulet veltoksi hempukaksi. Mutta käytäppä näitä vuorotellen! Vaihdellessa virkistyy mieli ja ajatus; työsi edistyy ja uskosi valkenee" — "Meidän pitää siis olla iloisina nyt!" sanoi nuori mies ja naurahti. — "Niin, oikein, silloin sinä voit elää yhdessä toisten ihmisten kanssa; sillä vasta iloisena huomaat toisten hyvät puolet ja rakastat niitä. Mutta ainoastaan lähimmäistäsi rakastaen voit Jumalaa rakastaa."

Kun ei kukaan heti näkynyt tahtovan tätä vastustaa, yritti Ödegaard toistamiseen vetää solmun kiinni, sanoen: "Niissä kappaleissa, jotka *vapauttavat*, niin että Pyhä Henki saa vaikutusvaltaa meissä — sillä kahlehdituissa Hän ei mitään vaikuta! — niissä kappaleissa, jotka ovat meille avuksi, niissä täytyy olla siunaus — ja niin tässäkin." — Provasti nousi, hänen oli taas piippunsa tyhjä.

Tätä seuraavan äänettömyyden kestäessä, jota ei huokauksetkaan keskeyttäneet, nähtiin vaatetukun ponnistelevan ja vihdoinkin kuului siitä hiljainen ääni: "Sanassa sanotaan: kaikki, mitä teet, tee Jumalan kunniaksi; — mutta ovatko maailmalliset laulut, soitot ja hypyt Jumalan kunniaksi?"

"Suorastaan ei; — mutta eikö sama ole syömisen, nukkumisen ja pukeumisen? Ja kuitenkin täytyy meidän näitä tehdä. Ajatus ei siis voi olla mikään muu kuin se, että sinun ei pidä tehdä mitään, mikä on syntiä." — "Niin, mutta eikö tämä ole syntiä?"

Ensikerran tuli Ödegaard vähän tuskaiseksi; hän vastasi siis lyhyesti: "Raamatusta näemme, että laulua, soittoa ja tanssia käytettiin." — "Niin, Jumalan kunniaksi." — "Olkoonpa niin, — Jumalan kunniaksi. Mutta syy, miksi juutalaiset aina ja joka tilassa mainitsivat Jumalaa, oli se, että he lapsina eivät vielä olleet erottaneet kappaleita. Lapset nimittävät *kaikkia* vieraita miehiä 'mieheksi', — lapsen kysymyksiin: 'mistä tämä on, mistä tuo?' vastaamme aina yhdellä tavalla: 'Jumalasta'; mutta täys'ikäisinä täys'ikäisille me emme mainitse ainoastaan antajaa, Jumalaa, vaan samassa myöskin väliasteet. Niin saattaa esim. kaunis laulu puhua Jumalasta tai johtaa Jumalan luo, vaikkei siinä Jumalan nimeä mainita; sillä moni asia johtaa sinne, vaikka kohta ei suorastansakaan. Tanssi, jos se todella on terveen ja viattoman iloa ja riemua, ylistää, — jos ei suorastaan, niin kuitenkin — *Häntä*, joka antoi meille terveyden ja rakastaa lapsen mieltä sydämessämme."

"Kuulkaa, kuulkaa tätä!" lausui provasti; hän tiesi tunnossaan että hän kauan oli väärin käsittänyt näitä seikkoja ja niitä toisille väärin selittänyt. Mutta Lauri oli kauan aikaa istunut ja miettinyt. Nyt oli hän valmis; jyvä oli laskenut hänen korkealta otsaltansa lyhyille, äreille alakasvoille; siellä sitä rouhittiin ja jauhettiin ja nyt se tuli valmiina ulos: "Ovatko myöskin kaikellaiset seikkailut, sadut ja tarinat, kaikellaiset runot ja lorut, joita nykyaikoina ajetaan kirjat täyteen, ovatko nekin luvalliset? Eikö sanassa sanota: 'jokainen sana, mikä suustasi lähtee, olkoon totuutta?'"

"Olen sinulle kiitollinen, että tämän otit puheeksi. — Ajatuksen laita on, näet, sama kuin huoneen, jossa asut. Jos huone on niin ahdas, että tuskin saat pääsi sisään ja jalkasi ojennetuiksi, niin kyllä varmaankin tahdot sitä laventaa. Ja runous ylentää ajatusta ja laajentaa sitä! Jos kaikki ajatukset, jotka ovat ylempänä kaikkein välttämättömintä, olisivat valhetta, niin tulisivat pian kaikkein välttämättömimmätkin ajatukset valheeksi. Ne puristaisivat sinut tähän maakuoppaasi niin ahtaaseen, ett'et koskaan saavuttaisi iankaikkisuutta, ja sehän sinun kuitenkin on määräsi, ja näidenhän tulisi sinua uskossa sinne viedä." — "Mutta runous kuvaa sellaista, mikä ei koskaan ole ollut olemassa, ja sehän siis on valhetta?" lausui Randi miettävästi. — "Ei suinkaan, se on usein paljon todenperäisempää kuin se, minkä silmillämme näemme", vastasi Ödegaard. Nyt he kaikki katsoivat häneen epäilevästi, ja nuori mies muistutti: "En ole koskaan ennen tiennyt, että tarina Tuhkimuksesta on todenperäisempi kuin se, minkä näen silmiäni edessä." — He vetivät kaikki suunsa hieman nauruun. — "Mutta sano, huomaatko sinä aina yhtenäisyyttä siinä, minkä näet silmiäsi edessä?" — "En ole kai tarpeeksi oppinut." — "Oh, oppinut sen vielä vähemmin huomaa. Tarkoitan näet sellaisia jokapäiväisiä asioita, jotka tuottavat surua ja vaivaa, joita miettien mieli mustuu, kuten on tapana sanoa. Eikö sellaista tapahdu?" — Lauri ei vastannut, mutta vaatetukusta kuului vakaasti: "Aivan usein." — "Mutta jos nyt kuulisit jonkin seipitetyn kertomuksen, joka niin vastaisi omaa elämäsi, että tämän kuullessasi käsittäisit oman tilasi? Etköhän sanoisi että tämä kertomus, joka sinulle selvitti oman elämäsi, joka antoi sinulle sitä lohdutusta ja kehoitusta, jota ymmärtäminen tuottaa, etkö sanoisi että tämä kertomus sinusta on todempi kuin oma elämäsi?" — Valkoverinen vaimo lausui: "Minä kerran luin kertomuksen, joka minua haikeissa huolissa lohdutti siihen määrään, että se, mikä kauan oli mieltäni raskauttanut, milt'ei muuttunut iloksi." Vaatetukusta kuului rykimistä: — "niin, se on aivan totta", lisäsi hän arkaillen.

Mutta nuori mies ei tahtonut tähän myöntyä: "Voivatko nuo jutut Tuhkimuksesta ketään lohduttaa?" — "Voivat kyllä, — kaikki tavallansa. Leikillisyydellä on suuri valta, ja tämä tarina osoittaa leikillisellä tavalla että se, josta huonointa luullaan, usein voi suuria tehdä, — että onni on rohkean osana, ja että se mies pääsee eteenpäin maalimassa, joka sydämmestään tahtoo. Etkö luule että monen lapsen on hyvä tätä muistaa, ja monen täys'ikäisenkin myös?" — "Mutta pirun- ja noidanjuonia uskomisen on kuitenkin taikauskoa?" — "Ken on käskenyt sinun niitä uskomaan? Se on *kuvakieltä*." — "Mutta meitä on kielletty käyttämästä kuvia ja merkkejä, niinkuin kaikki ulkokiilto on perkeleestä." — "Vai niin; — missä sitä sanotaan?" — "Raamatussa." — Nyt puuttui provasti puheeseen: "Ei ikänä; teidän käskyksenne on väärä; sillä raamattu itse käyttää kuvia." — Kaikki katsahivat häneen. "Se käyttää kuvia joka sivulla, niinkuin itämaisten kansojen on tapana. Me käytämme itsekkin kuvia kirkoissamme, me käytämme kuvia kielessämme, käytämme puuhun leikatuita, kankaalle maalatuita, kiveen veisteltyjä kuvia, emmekä Jumalaakaan voi ajatella muuten kuin kuvallisesti. Eikä siinä kyllä: Jeesus käyttää kuvia; itse Herra Jumalakin, eikö hän esiintynyt jos jonkin muotoisena, ilmestyessään profeetoille; eikö hän kulkijamen muodossa tullut Aaprahamin luokse Mamreen ja syönyt hänen pöydässensä? Mutta jos Jumala voi ilmestyä monenmuotoisena ja käyttää kuvia, niin voi ihminen samoin." — Tähän heidän täytyi suostua; mutta Ödegaard nousi istualtaan ja löi hiljaa provastia olalle: "Kiitos! te todistitte nyt mainiosti raamatun avulla että näyttelijätoimi on luvallista!" Provasti pysähtyi kauhistuen; savu, mikä oli suussa, tuli vitkalleen ulos itsestensä.

Ödegaard astui laattian poikki vaatetukon luokse, kumartui nähdäkseen edes vilahdukselta hänen kasvojansa, vaikka turhaan. "Tahdotko sinä vielä muuta tietää?" kysäsi hän; "sillä minusta näytät yhtä ja toista ajatelleen." — "Niin, Jumala paratkoon, eihän sitä aina tule oikein ajateltua." — "Niin, - ensiaikoina kääntymisemme jälkeen olemme niin kiintyneet sen ihmeisiin, että kaikki muu meistä näyttää turhalta ja väärältä. Olemme rakastajan kaltaisia, ikävöimme vaan rakastettua." — "Niin, mutta katsokaa noita ensimmäisiä kristittyjä, meidän tulee kuitenkin heitä pitää esikuvanamme." — "Ei suinkaan, heidän ankarat olonsa pakanoitten keskellä ei enään sovellu meidän oloihimme; meillä on toisia tehtäviä, meidän pitää saada kristillisyyden käytäntöön nyky-elämässä." — "Mutta Vanhassa Testamentissa on niin monta sanaa, jotka todistavat koko sinun äskeisen puheesi henkeä vastaan", lausui nuori mies, ensikerran kiukustumatta. — "Niin on; sillä nämät sanat ovat nykyään kuolleet, ne ovat kumotut, kuten apostoli Paavali sanoo: '*Me olemme uuden liiton palvelijat, emme puustavin vaan hengen*', — lisäksi: '*Missä Herran henki on, siellä on myöskin vapaus*.' Ja: — '*Kaikki on minulle luvallista*', sanoo Paavali lisäksi, mutta jatkaa: '*kaikki ei hyödytä*.' Olemme niin onnelliset, että meillä on edessämme miehen elämä, joka osoittaa, mitä Paavali tarkoitti. Se mies on Luther. Ja Lutherin te kaiketi uskotte olleen hyvän ja valistuneen kristityn?" Sen he uskoivat. "Lutherin usko oli valoisa, se oli uuden testamentin usko! Pimeästä uskosta hän arveli, että sen takana ennen kaikkia oli perkele väijyksissä. Kiusauksen pelosta hän arveli, että se, joka vähimmin pelkää, myös vähimmin joutuu kiusaukseen. Hän käytti kaikkia Luojan antamia lahjoja, ilon lahjaa myöskin, koko elämä oli hänelle avoinna. Haluatteko kuulla muutamia esimerkkejä? Hurskas Melanchton kirjoitti kerran niin ahkerasti erästä kirjaa puhtaasti opin puolustukseksi, ettei suonut itsellensä ruokarauhaakaan. Silloin tempasi Luther kynän hänen kädestänsä: 'Jumalaa ei palvella ainoastaan työnteolla, vaan myöskin lepäämällä' sanoi hän, 'senvuoksi Jumala on säätänyt kolmannen käskyn ja asettanut lepopäivän.' — Vielä lisäksi: Luther käytti puheessansa kuvia, lystillisiä ja vakaisia vuorotellen, ja lasketteli yhtenänsä suopeita, usein sukkeliakin kokkapuheita. Hän käänsi myöskin äidin kielelleen vanhoja, oivallisia kansantaruja ja sanoi esipuheessa että hän lähinnä raamattua tuskin tunsii parempia opetuksia kuin nämät. Hän soitteli kitaraa, niin kuin, ehkä tiedätte, ja lauloi lastensa ja ystäviensä kanssa —, ei ainoastaan virsiä, ei, vaan myöskin iloisia lauluja; hän suosi seuraleikkejä, pelasi sakkia ja suvaitsi nuorten tanssia luonansa; hän vaati ainoastaan että kaikki piti käydä siivosti ja nuhteettomasti. Nämä tiedot on eräs vanha, yksinkertainen Lutherin oppilas, pappismies Juhana Mathesius, kirjoittanut muistoon ja kertonut saarnastuolista pitäjäläisillensä. Hän rukoili että ottaisivat nämä ohjeekseen — ja rukoilkaamme mekin samaa!"

Provasti nousi: "Hyvät ystävät, lopettakaamme nyt täksi erää." Kaikki nousivat istualtaan. "Tässä on monta valistavaa sanaa lausuttu; suokoon nyt Jumala armonsa tälle kylvölle! — Rakkaat ystävät, te asutte yksinäisillä paikoilla; te asutte ylhäällä tuntureilla, missä halla niittää viljan useammin kuin sirppi. Olisi parasta jälleen jättää sellaiset tunturiautiot seikkailijain tyyssijoiksi ja karjan laitumiksi. Hengellinen elämä siellä tuskin itää ja tulee yhtä synkännäköiseksi kuin kasvitkin. Ennakkoluulot pimittävät elämän niinkuin tunturit, joiden varjossa ne sikiävät; ne kaihtavat ja erottavat. Herra kootkoon, Herra valaiskoon! — Kiitoksia, ystäväni, tästä päivästä! Se toi suurempaa selvyttä minullekin." Hän otti itsekutakin kädestä, ja nuori mieskin tarjosi ystävällisesti kätensä kuitenkin silmiään nostamatta.

"Te menette tunturitietä; — milloin ehditte kotiin?" kysäsi provasti, kun he tekivät lähtöä. — "Yö on pitkä", vastasi Lauri; "paljon lunta on pyryttänyt tielle ja mistä tuuli on sen puhaltanut pois, siinä on iljenjäättä". — "Niin, ystäväni, kunniaksi on käydä kirkkoa semmoisissa olosuhteissa. — Älköön teitä vahinko vain kohdatko matkalla!" Eerikki vastasi hiljaisella äänellä:

Ma Herran heitän huomaan
Suruni, murheeni,
Hän jälkeen armon suoman
Ne kääntää parhaaksi.

"Oikein, Eerikki, nyt osait paikalle!"

"Odottakaa vähän", sanoi Ödegaard, kun olivat lähtemäisillään; "ei ole kummaa ett'ette tunne minua; — mutta minulla pitäisi olla sukulaisia Ögarissa." — He kääntyivät kaikki häneen päin, itse provastikin, joka kyllä oli sen tiennyt, mutta nyt oli sen kokonaan unhottanut. "Nimeni on Hannu Ödegaard, Knuuti Hannunpoika Ödegaardin poika, tuon provastin, joka kerran teidän keskuudestanne reppu seljässä lähti maailmaan." Nyt kuului vaatetukusta: "Herra Jumala, — hän oli veljeni, hän."

He jäivät kaikki seisomaan, mutta kukaan ei saanut sanaa suustansa. Vihdoin kysäsi Ödegaard: "Sinun luonasi siis olin silloin, kuin kerran pikkupoikana kävin isäni seurassa siellä tuntureilla?" — "Niin, minun luonani". — "Ja pitkän aikaa minunkin luonani", sanoi Lauri, "isäsi on minun serkkuni." — Mutta Randi sanoi alakuloisesti: "Vai sinä olet se pikku Hannu; — niin aika kuluu." — "Miten Elsa voi?" kysäsi Ödegaard. — "Tämä on Elsa", sanoi Randi ja osoitti valkoveristä vaimoa. "Sinäkö olet Elsa?" huudahti Ödegaard, "sinulla oli silloin pieni lemmentuska; halusit saada mieheksesi pitäjän

viulunsoittajan, — saitko hänet?" Kukaan ei vastannut. Vaikka alkoi hämärtää, näki hän Elsan lentävän tulipunaiseksi ja miesten katsovan pois päin tai maahan, — lukuunottamatta nuorta miestä, joka tuimasti katsoi Elsaan. Ödegaard huomasi tuhmasti kysyneensä, provasti riensi hänelle avuksi: "Ei, Hannu viulunsoittaja on naimaton; Elsa sai Laurin pojan miehekseen, mutta on nyt jälleen vapaa; hän on leski." — Elsa lensi uudestaan veripunaiseksi, nuori mies huomasi sen ja naurahti pilkallisesti.

Mutta Randi lausui: "Niin, sinä olet kai pitkältä matkustanut, sinä? Olet paljon oppia saanut; kuulen ma." — "Niin, tähän saakka olen lukenut tai matkustellut; mutta nyt mielin asettua ja ryhtyä tositoimiin." — "Niin, niin; niinhän se käy; — toiset matkustavat ja saavat oppia ja tietoja, toiset jäävät kotonurkkiin." Ja Lauri lisäsi: "Kotimaan turvetta on usein raskas vääntää. Jos näin raastamme esille miestä, josta voisi apua olla, niin menee hän menojaan." — "Toimet ovat monenlaiset; tehköön kukin tehtävänsä", lausui provasti. — "Ja Herra kyllä työn suuntaa oikeaan", sanoi Ödegaard; "isäni työ saattaa vielä tännekin vaikuttaa, jos Jumala sen sallii." — "Niin kyllä, sitä en epäile", lausui Randi hiljaisesti; "mutta usein on raskasta odottaa; sillä se kestää niin kauan."

He erosivat; provasti asettui toiseen, Ödegaard toiseen ikkunaan katsomaan heitä, sillä heillä oli nyt tunturimatka edessä; nuori mies kulki viimeisenä. Ödegaard sai kuulla, että hän oli kotoisin kaupungista, jossa oli ryhtynyt milloin mihinkin, mutta aina joutunut ihmisten kanssa riitaan. Hän luuli olevansa määrätty johonkin suureen toimeen, arvatenkin apostoliksi; mutta oli, ihmeellistä kyllä, jäänyt Öigariin, — rakkaudesta Elsaan, niinkuin jotkut arvelivat. Hän oli tulinen luonne, joka oli kokenut ja vieläkin saisi kokea monta kovaa.

He tulivat nyt näkyviin tunturilla; navetan katto ei enää peittänyt heitä. He ponnistelivat raskaasti rinnettä ylös, puut kaihtoivat heitä, he tulivat uudestaan näkyviin aina yhä ylempänä. Syvässä lumessa ei ollut jälkiä, puut olivat tienviittoina, ja kaukana sivuilla lumitunturit osoittivat mitä suuntaa heidän kotonsa oli.

Mutta salista kuului pari sävelliverrystä ja sen jälkeen:

Kevähästä mun lauluni kaikka,
Vaikk' kevähäsen vielä on aikaa;
Kevähästä mun lauluni kaikka,
Joka rintahan kaipuun tuo;
Näin yhtyvät liittoon nuo.
Ja aurinko silloin hohtaa,
Ja hukka se talvea kohtaa,
Ja soitellen puroset läikkyy,
Ja talvi niit' arkoen säikkyy,
Ja luonto se pois vilun heittää,
Ja kukkaistuoksuhun peittää. —
Kevähästä mun lauluni kaikka.

YHDESTOISTA LUKU.

Tästä päivästä lähtien oli provasti hyvin vähän toisten seurassa; osaksi pitivät joulupyhät häntä työssä, osaksi hän ei päässyt selville siitä, oliko näyttelijätoimi kristitylle luvallista vai ei; kun vain Petra näyttäytyi, joutui hän hämmennyksiin.

Sill'aikaa kun provasti näin istui kamarissansa joko saarnojaan kirjoittamassa tai kristillistä siveysoppia tutkimassa, istui Ödegaard neitien seurassa, joita hänen lakkaamatta täytyi toisiinsa verrata. Petra säkenöitsi eikä ollut milloinkaan yhdenkaltainen; se, joka hänen ajatuksiensa mieli seurata, oli alituisessa työssä niinkuin kirjaa lukiessa. Signen vakaa sydämellisyys sitä vastaan vaikutti niin hyvää; hänen liikkeensä eivät koskaan olleet odottamattomia, sillä ne kuvastivat hänen olentoansa. Petran ääni vaihteli alinomaa, oli milloin kova, milloin hieno, matala ja korkea vuorotellen. Signen ääni oli omituisen soinnukas, vaan ei vaihteleva — paitse isän korvissa, joka taiturin tavalla ymmärsi erottaa sen eri sävellajit. Petra kiintyi yhteen kerraltaan; jos hän useampaan kiintyi, niin oli tarkoituksena huomioiden tekeminen, eikä suinkaan auttaminen. Signe ymmärsi kaikkia ja harrasti kaikkia, kenenkään sitä huomaamatta. Kun Ödegaard puhui Petran kanssa Signestä, kuuli hän toivottoman rakastajan valittavan; mutta jutellessaan Signen kanssa Petrasta, oli puhe hyvin harvasanaista. Keskenänsä haastelivat tytöt usein ja pakotta, mutta se koski vain jokapäiväisiä asioita.

Ödegaard oli suuressa kiitollisuuden velassa Signelle; sillä Signe se oli hänestä tehnyt, kuten hän itse sanoi, "uuden ihmisen." Ensimmäinen kirje, minkä hän suuressa surussaan Signeltä sai, oli niin kuin hellä käsi otsalle. Kuinka varovasti hän kertoi että Petra oli tullut heille, väärin ymmärrettynä ja pahoin pideltynä, kuinka hienosti hän selitti että tämä satunnainen tulo oli Jumalan sallimaa, "jott'ei mitään särkyisi palasiksi"; se soi niinkuin kaukainen kutsu metsässä, kun seisot ja mietit mistä tie kulkee.

Signen kirjeet olivat hänellä mukana minne hän kulki, ne olivat se lanka, joka kesti. Signe tahtoi joka rivillä johtaa Petraa suoraan Ödegaardin helmaan, mutta vaikutus oli päinvastainen; sillä näistä kirjeistä Ödegaardille selvisi Petran taiteilijaluonne; hänen hengenlahjojensa ydinkohta, jota Ödegaard itse oli turhaan etsinyt, oli Signellä aina tietämättään mielessä — ja käsittäessään tämän, käsitti Ödegaard sekä Petran että oman erhetyksensä ja tuli näin toiseksi ihmiseksi.

Ödegaard varoi tarkasti kirjoittamasta Signelle siitä, mitä tämän kirjeet hänelle opettivat. Ensimmäinen sana ei saanut lähteä Petran seurustelupiiristä, vaan hänestä itsestään, jott'ei mitään tapahtuisi äkkipikaa. Mutta siitä hetkestä, jolloin tämä hänelle selvisi, katseli hän Petraa uudessa valossa. Tietysti: nuo toisiansa lakkaamatta ajelevat silmänräpäykset, jotka yksitellen täysin valtasivat tunteen, mutta kaikki olivat äärettömiin asti ristiriitaiset, — ihan semmoisenhan tuli vast'alkavan taiteilijan ollakin. Ja työn tarkoituksena olisi koota nämä lujaksi kokonaisolemuksiksi; muuten tulisi kaikki keskeneräistä, ja itse elämäkin pelkäsi taiteeksi. Siis: ei liian aikaisin tälle uralle! Vaitioloa niin kauan kuin suinkin mahdollista, vieläpä vastustustakin.

Näin tähän kiintyneenä ei hän itsekään huomannut että Petra uudestaan oli tullut hänen ajatuksiensa pysyväiseksi työskentely-esineeksi, — mutta nyt vierasta tarkoitusta varten... Ödegaard otti tarkastellakseen taidetta ympärillään, vallankin taiteilijoita ja näistä erittäin näyttelijöitä. Hän huomasi paljon semmoista, joka oli omansa kauhustuttamaan kristittyä. Hän havaitsi suunnatonta väärinkäytöstä. Mutta eikö hän nähnyt samaa kaikkialla, eikö hän nähnyt samaa kirkossakin? Vaikka pappeja löytyi pintapuolisia, oli toimi kuitenkin sama ikuinen ja ylevä. Kun totuuden työ, johon nyt kaikkialla oli ryhdytty, sai vallan elämässä ja runollisuudessa, — eikö se sitten voisi näyttämöllekin päästä?

Hän oli vähitellen tullut varmaksi asiastaan. Suurella ilolla havaitsi hän Signen kirjeistä että Petra kehittyi nopeasti ja että Signe oli omansa häntä auttamaan. Nyt oli hän palannut kotiin näkemään ja kiittämään tätä suojelijahenkeä, joka itse ei aavistanut mitä hän oli Ödegaardille ollut.

Mutta Ödegaard oli myöskin tullut Petraa jälleen tapaamaan. Kuinka kauas oli Petra ennättänyt? Sana oli jo lausuttu, hän saattoi siis vapaasti Petran kanssa siitä puhua; se olikin heille kumpaisellekin mieleistä; silloin heidän ei tarvinnut puhua menneistä ajoista.

Mutta heitä pian häiritsivät kaupungista tulleet vieraat, kutsutut ja kutsumattomat! Asiat olivat nyt jo kuitenkin sillä kannalla, että pieninkin hyvin käytetty tilaisuus saattoi ne selvittää — ja sen toivat vieraat mukanaan. Pappilassa näet toimitettiin suuret seurapidot heille, ja näissä, kun herrat heti päivällisen jälkeen olivat kokoontuneet provastin lukukamariin, joutui näytelmä puheeksi; sillä eräs kappalainen oli nähnyt avoimena provastin pöydällä kristillisen siveysopin ja siinä tavannut tuon hirveän sanan: *näytelmä*. Syntyi kiivas väittely, ja kesken kaikkea tuli provasti saapuville, joka oli ollut poissa päivällisiltä, kun hänet oli käsketty sairaan luokse; hän oli vakavalla mielellä, ei syönyt mitään, ei ruvennut osalliseksi keskusteluunkaan; hän pani vain tupakkaa piippuun ja kuunteli. Kun Ödegaard huomasi että provasti istui äänettömänä ja seurasi keskustelua, puuttui hän puheeseen, mutta kauan hän turhaan koetti saada järjestystä syntymään; sillä kun polvi oli liitettävä todistusjaksoon, oli kappalaisen tapana huutaa: "minä kiellän", ja näin ollen oli siis ensin itse todistus todistettava; asia kulki niinmuodoin takaperin; näytelmän alalta oli jo jouduttu laivaliikkeeseen ja saadakseen jotakin laivaliikkeen alalla todistetuksi, oltiin juuri siirtymäisillään maanviljelykseen.

Ei! Ödegaard määräsi nyt provastin keskustelun johtajaksi. Paitse häntä oli useita pappeja saapuvilla sekä katteini, pieni mustapintainen mies, jolla oli tavattoman suuri vatsa ja sen alla kaksi lyhyttä jalkavartta, jotka pyörivät kuin väkivintturi. Ödegaard antoi sananvuoron kappalaiselle, jotta tämä kerrassaan saisi esittää kaikki, mitä hänellä oli näytelmää vastaan. Kappalainen nousi puhumaan:

"Tunnolliset pakanatkin jo paheksuivat näyttelemistä: *Platon* ja *Aristoteles* siitä syystä, että se turmeli tapoja. *Sokrates* tosin joskus kävi näytelmiä katsomassa, mutta jos joku siitä päättää että hän näitä hyväksyi, niin kiellän minä sen; sillä paljon tulee ihminen semmoista nähneeksi, jota hän ei hyväksy. Ensimmäisiä kristityitä lakkaamatta varoitettiin näytelmiä katselemasta; lukekaa *Tertullianusta*! Kun näytelmätaide jälleen on viime aikoina eloon herätetty, ovat vakavat kristityt puhuneet ja kirjoittaneet sitä vastaan; mainitsen nimiä sellaisia kuin *Spener* ja *Franke*; mainitsen siveysopin tutkijan sellaisen kuin *Schwartz*, mainitsen *Schleiermacherin*. ('Kuulkaa!' huusi katteini; sillä tämä nimi oli hänelle tuttu). Molemmat viimeksi mainitut myöntävät näytelmärunouden luvalliseksi, kuitenkin arvelee Schleiermacher että yksityisseuroissa yksityiset näyttelijät voivat esittää hyvän näytelmän; mutta näyttelijäviran hän hylkää. Näyttelijätoimi ammattina viettelee kristittyä niin moninaiseen kiusaukseen, että hänen täytyy sitä varoa. — Mutta eikö se katselijatakin saata kiusaukseen? Sepitetyn intohimon

herättämät liikutukset, teeskenneltyjen hyveen esikuvien mielenlennykset, jotka vaikuttavat paljon enemmän lukiessa, ne houkuttelevat meitä uskomaan että itsekkin olemme sitä, mitä näyttämöllä näemme; ne heikontavat tahdon ja oman työn ja alentavat meidät uteliaiksi katselijoiksi, kuuntelijoiksi ja haaveilijoiksi. Eikö totta? Millaista väkeä enimmäten teaterissa näkee? Tyhjäntoimittajia, jotka tahtovat huvitella, hekumoitsijoita, jotka tahtovat kiihoitusta, turhamielisiä, jotka haluavat näyttäytyä, haaveksijoita, jotka tänne pakenevat todellisesta elämästä, jota vastaan eivät uskalla lähteä taistelemaan. Syntiä esiripun takana, syntiä sen edessä! En ole milloinkaan kuullut totisen kristityn muuta sanovan."

Katteini: "Rupean jo pelkäämään omaa itseäni. Jos minä olen teaterissa käydessäni tuollaisessa sudenpesässä ollut, niin lempo vieköön — — "Hyi, katteini", lausui pieni tyttö, joka toisten kanssa oli sisään tullut; "älä kiroo, muuten joudut helvettiin!" — "Oikein, lapseni, oikein." Mutta Ödegaard rupesi puhumaan:

"Platonilla oli samaa muistuttamista runoutta kuin näytelmätaidettakin vastaan, ja Aristoteleen ajatus on epävarma. Heitän senvuoksi heidät siksensä. Mutta ensimmäiset kristityt tekivät oikein, kun pysyivät erillään pakanallisista näytelmistä, — jätän heidätkin siksensä. Että totiset kristityt myöhemmin aikoina ovat epäilyksessä semmoisenkin näytelmän suhteen, joka on kristillisellä pohjalla, sen saatan ymmärtää; itsekkin olen ollut samassa tilassa. Mutta jos myönnämme että runoilijan on lupa kirjoittaa näytelmä, niin on näyttelijänkin lupa sitä esittää; sillä mitä muuta runoilija tekee sitä kirjoittaessaan, kuin esittää sitä — ajatuksissaan, palavalla halulla ja intohimolla, ja 'joka naiseen katsoo himoitakseen' j.n.e. — Te tunnette Kristuksen omat sanat. Kun Schleiermacher sanoo, että näytelmäkappaletta tulee vain harjaantumattomien esittää yksityisseuroissa, niin sanoo hän, ettei meidän tarvitse huolta pitää niistä luonnonlahjoista, jotka Jumala meille on antanut, vaikka tarkoitus kuitenkin on, että niitä tulee kehittää mitä suurimpaan täydellisyyteen; sillä sentähden olemme ne saaneet. Me näyttelemme kaikki joka päivä, kun jäljittelemme toisia tai joko pilalla tai todenperästä matkimme toisten ajatuksia. Tämä taipumus saa yksityisessä voiton kaikista muista taipumuksista, ja haluaisinpa silloin nähdä, jos hän laiminlyö tämän kehittämistä, eikö pian kyllä nähtäisi hänestä itsestään että tämä on syntiä. Sillä se, joka ei kutsumustansa noudata, tulee kelvottomaksi muuhun, sekavaksi, horjuvaksi — sanalla sanoen, helpommin kiusauksen saaliiksi kuin jos olisi lahjojansa viljellyt. Kun työ ja halu yhtyvät, niin karkoitetaan monta kiusausta. — Mutta, sanotaan, se toimi itsessään on liiaksi täynnä kiusauksia. Niin, kullakin on siinä kohden oma mielensä. Minusta se toimi on enimmäin kiusaukselle altis, joka houkuttelee ihmistä uskomaan että hän on itse vanhurskas senvuoksi, että hän julistaa vanhurskaan sanoja, — uskomaan että hän itse on uskovainen siitä syystä, että toisille selittää uskonasioita, eli selvemmin sanoen: minusta on papin toimi kaikista enimmäin kiusaukselle altis." (Suurta melua: "Kiellän!" — "Oikein!" — "Hiljaa!" — "Kiellän!" — "Oikein!" — "Hiljaa!").

Katteini: "En ole mokomaa ennen kuullut, että papit ovat pahemmat kuin näyttelijät!" Naurua ja huutoa joka taholta: "Ei, sitä hän ei sanonut." Katteini: "Sanoipa, lempo —" — "No, no, katteini, nyt tulee paholainen tuossa paikassa!" — "Oikein lapseni, aivan oikein!"

Ödegaard jatkoi: "Kiusaus joutua hetkellisen mielenliikutuksen valtaan, vaipua kuulemisen ja haaveilemisen nautintoon, omistaa ilman omaa työtä omakseen jonkun hyveenesikuvan elämä, se kiusaus on todentotta kirkossakin olemassa!" (Äskeitä tavatonta melua).

Mutta tämmöistä loppumatonta melua kuullessaan tahtoivat naisetkin tulla sisään. Nyt oli ovi avoinna. Ödegaard huomasi Petran toisten joukossa ja lausui korkeammalla äänellä: "Tosin on näyttelijöitä semmoisiakin, jotka heltyvät näyttämöllä, juoksevat sieltä kirkkoon ja heltyvät siellä samaten, — ja ovat siltä yhtä huonoja. Tosin on semmoisiakin näyttelijöitä, jotka ovat tyhjänpäiväisiä suunpieksijöitä eivätkä elämässä muuten mitään hyötyä tekisi, vaan tässä ammatissa kuitenkin toimittavat suunpieksijän virkaa. Mutta ylimalkaan näyttelijät ovat merimiesten tavoin niin usein suurimmassa hädässä — sillä hetket ennen näyttämölle astumista, saattavat olla kauheita! — ja ovat niin usein välikappaleina Jumalan kädessä, tulevat niin usein kohtaamaan odottamatonta ja suurta, että heidän povessaan herää pelko ja kaipuu, elävä tunto omasta kelvottomuudesta, ja tiedämmehän että tullimiesten ja katuvaisten naisten parissa Kristus mieluummin oleskeli. Minä en myönnä heille vapauden oikeutta; totisesti, jota suuremmaksi katson heidän tehtävänsä maassa — joka jo nähdään siitä, että kansoissa on harvassa suuria näyttelijöitä, — sitä syyllisemmät he ovat, jos tehtävä heidät viettelee vihaan tai viskaa veltoon irstaisuuteen. Mutta niinkuin ei yhtäkään näyttelijää ole, jota eivät alituiset pettymiset olisi opettaneet kuinka tyhjää ylistely ja mairittelu on, vaikka useimmat ovat niihin luottavinaan, — niin mekin kyllä huomaamme heidän vikansa ja hairauksensa, mutta emme tunne missä suhteessa he itse ovat niihin, ja se kuitenkin on pääasia."

Useat pyysivät sananvuoroa, ja he alottivatkin jo kaikki yht'aikaa puhumaan, mutta —

Fjorton äär tror jag visst att jag var —

kajahti pianon kieliltä; ja he hyökkäsivät saliin; sillä Signe siellä lauloi, ja Signen ruotsalaiset

kansanlaulut olivat mitä ihaninta he tiesivät. Toinen laulu seurasi toista, ja kun nyt nämä maailman etevimmät kansanlaulut, nuo suuren kansan uskolliset hengen viestit, olivat mielet sytyttäneet, niin että kaikki seisoivat odottamassa, nousi Ödegaard ja pyysi Petraa lausumaan jonkin runoelman. Petra lienee tämän tiennyt, sillä hänen kasvonsa olivat tulipunaiset. Mutta hän astui heti esiin, vaikka värisikin niin, että täytyi pitää kiinni tuolin selkänojasta, lensi sitten kalmankalpeaksi ja aloitti:

Ei saanut hän lupaa lähteä,
Oli isä vanha, ja äiti poti,
Ja hänen työtään kaipasi koti: —
"Mitä hyödyttää tuo viikinkiretki?
Sulla tääll' on mit' ikänä toivonetki."

Mut mieli se palaa, kun pilvet liittää;
Hän näkee, kuink' urohot taistoon kiittää.
Ja mieli se palaa, kun päivä hohtaa;
Hän kuninkaan linnansalissa kohtaa.
Hän seisoo, ei muista hän toimiaan,
Hän muinaistaruja muistaa vaan.

Oli aamu, ja luotohon äärimpään
Ulapalle päin hänet ajoi vaisto
Meren hyrskyjen leikkiä näkemään
Ja kuulemaan miten riehui taisto.
Se päivä ol' alkukeväimen,
Kun myrsky käy maan yli huudellen:
Ylös! talven vaippa jo yltäs luo! —
Nyt näyn hän näkee, jok' intoa tuo.

Teräsharmaassa lahdessa laiva makaa,
Se lepää ankaran taistelun takaa.
Se ankkurissa on, purjeet luotu,
Mut' lepo sille ei varsin suotu:
Sen purje tempoo ja masto nytkii
Ja vahtoisena sen rinta rytkii.

Lepohetki se laivalla on paraikaa:
Ken nukkuu, ken vielä atrioi.
Mut kalliolt' äkkiä huuto kaikaa —
Kuin houkkion suusta ne sanat soi —:
"Jos te ette tohdi tyrskyjä voittaa,
Niin mulle ruori, — ma tahdon koittaa!"

Toiset tunturiin katseen loivat,
Mut toiset tynnosti atrioivat.
Ei rauhaa häirinyt mokoma turma.
Kivi lensi — se kahden on miehen surma.

Kaikk' ylös karkaavat levoltaan.
Syrjään ruoat ja käteen jousi!
Nuolia viuhuen ilmaan nousi, —
Mut tyynnä hän seisoi ja virkkoi vaan:
"Hyväll' annatko laivasi, päällismies,
Vai ensinkö taistella tahdot kenties?"

Tuommoista ei miehet kuulla siedä,
Ja keihäs se vastauksen saa viedä.

Sivu käy se. Hän tynnellä vastaa miellä:
"Mua tuonelassa ei kaivata vielä.
Sa, jok' olet meret jo kynnellyt,
Voit mennä sinne tai rientää kotiin.
Mut kaikki, min tääll' olet ryöstänyt,
Se minun on; nyt minä lähden sotiin.
Sa kokosit mulle; ma perin nyt sinut;
Mun aikan' on tullut, se ottaa minut."

Mut toinen kannelta hymähtää:

"Jos mieles on niin kuin lausui nyt,
Niin rauhan saat. Sotilaakseni jää!" —
"Sit' en voi, olen päälliköks syntynyt.
Minä tiedän tieni; en nyt voi laata;
Ei uusi palvella vanhaa saata."

Hän turhaan vastaust' odottaa;
Lähemmäksi nyt karkaa ja huudahtaa:
"Ken päälliköks luotu on, näyttäköön,
Kenelle voitotar kultiaan jakaa.
Sitä miestä te, urhot, kunnioittakaa.
Ken ei suurinta palvele, hävetköön!"

Mut vihasta päällikkö punastui;
Hän mereen syöksyi ja maihin ui;
Mut toinenkin syöksee kohti rantaa
Ja vahvoin käsin hänet maihin kantaa.

Mut päällikkö katsovi häntä silmiin,
Niist' uljas mieli het' astuu ilmiin.
"Häll' asett' ei ole, se hankkikaat",
Hän laivaan huusi: "jos voiton sa saat,
Voit sanoa, itse ett' annoin sulle
Sen miekan, jok' oli surmaks mulle."

Nyt taistelu tunturin juurella riehuu,
Ja isku huoaten iskuun vastaa;
Ja laiva se tempoo ja kiukusta kiehuu;
Sen päällikön veri jo vuorta kastaa.

Ja huuto se tunturin rinnettä vyörii,
Ja laivan kannella kansaa hyörii.
Joka mies alas veteen ja kostohon!
Ja kohta he kalliorannall' on.

Mut kuoleva kättähän heiluttaa,
Viimeistä kertaa hän käskee vielä:
"Kun valmis on mies, hän kaatua saa,
Ja sankari kuolkoon sankarimiellä!
Tuo miesi te päälliköks ottakaa,
Sen ansaitsee hän!" Jo ääni herkes
Ja silmä sammui, kun luo he kerkes,
Hälle Odin jo soi sijan pöydässään,
Ja hän toiseen viittasi lähteissään.

Ja päällikkö uusi ei viipyillyt,
Hän paadelle nousi ja lausui nyt:
"Aluks patsas urholle nostakaamme.
Ja mainetöitähän muistelkaamme!
Mut' ennen iltaa on matka pois;
Elon tiellä ei kuolleesta kumppaniks ois."

Ja patsas tehdään, ja purje liikkuu,
Koht' aallon harjalla laiva kiikkuu.
Yli vetten muistolaulut soivat,
Ne saaren kuollutta kunnioivat,
Saa tervehdyslaulun myös tuo nuori,
Mi laivalla seisoo kädessä ruori.

Mut kotia kohti kun purtta hän ohjaa,
Ja kaikki kun rantahan juoksevat
Ja ilolla ihmeihin katselevat,
Kun johtaa hän Ahtolan talkapohjaa, —
Niin illan rusko se purjeet paartaa
Ja urhon tuon, jota sankarit saartaa.

Hän laivan ohjasi suoraan päin;

Pelon huuto jo soi: "hän hukkuu näin!"
Hän laivan kääns', että vaahtosi vaan.
Ja hymyili heille: "Nyt luvanko saan?"

Runoelma lausuttiin vapisevalla, juhlallisella äänellä laisinkaan koreilematta. Kaikki olivat ikäänkuin olisi siinä heidän keskellensä säde kohonnut maasta taivaankaaren karvaisena sadan kyynärän korkeuteen. Kukaan ei puhunut, kenkään ei liikahtanut; mutta katteini ei kauempaa voinut tätä kestää, hän kavahti pystyyn, ähkyi, kohotteli ruumistansa ja lausui: "En tiedä miten teidän toisten on laita, mutta kun *minun* tunteilleni näin käydään, niin täytyy minun, lempo —." — "Nyt kiroisit taasen, katteini", sanoi pikku tyttö uhaten häntä sormellaan; "nyt tulee paholainen tuossa paikassa ja vie sinut!" — "Ei väliä, lapseni, tulkoon vaan, sillä nyt minun, lempo vieköön, täytyy laulaa joku isänmaallinen laulu!"

Ilman muuta erityistä aihetta istuutui Signe tuokion kuluttua pianon ääreen ja ilostunut seura lauloi:

Tämän maan rakennan,
Tätä puolustan,
Rukouksissa lemmin ja lapsissain,
Meren luodolta niin
Lumitunturiin
Ma sen hyötyä etsin ja mainetta vain.

Täällä peltoa on,
Kesälämpöä on,
Kunhan meiss' olis, meiss' olis lämpöä vaan.
Mut' kun into ja työ
Lujan liiton lyö,
Niin me miehissä nostamme syntymämaan.

Ennen retkeiltiin
Maihin kaukaisiin,
Yltä linnoja normannien kohoaa.
Vaan nyt kauemmas vie
Jalon lippumme tie,
Se nyt entistä, raittiemmin punottaa.

Tuloss' aika on suur':
Kolmijakoinen Nor
Se taas yhdeksi yhtyy ja yhdeksi jää.
Sinä rientohon myös
Pane tarmos ja työs,
Edes paisuva virta sen vierittää.

Kotimaamme on tää,
Meille rakkaaksi jää
Mitä on se, mitt' oli, mitä vastakin on.
Ja kuin meiss' oma maa
Lemmen nostattaa,
Samoin lempemme maammekin nostakohon!

Mutta Signe nousi pianon äärestä, meni ja laski kätensä Petran vyötäisille ja vei hänet mukanaan provastin kamariin, jossa ei ketään ollut. — "Petra, olkaamme ystäviä taas!" — "Oi, Signe', vihdoinkin annat minulle anteeksi!" — "Nyt minä ymmärrän mitä se on! Petra, rakastathan Ödegaardia?" — "Herran tähden, Signe!" — "Petra! sitä olen luullut ensipäivästä asti, — ja olen luullut että hän nyt vihdoin tuli — — — kaikki mitä puolenkolmatta vuoden kuluessa olen ajatellut ja tehnyt teidän hyväksenne, on tapahtunut siinä luulossa, ja isä on luullut samaa; hän on jo varmaankin Ödegardin kanssa puhunut siitä." — "Mutta, Signe, — —!" — "Hiljaa!" Signe tukki kädellään Petran suun ja juoksi tiehensä; joku kutsui häntä; oltiin illalliselle menossa.

Pöytään oli pantu viiniä, sillä provasti oli ollut poissa päivällisiltä. Mutta provasti, joka koko ajan oli ollut hyvin totinen ja aivan vaiti, istui vielä paikallaan, niinkuin ei ketään olisi saapuvilla ollut, kunnes oltiin pöydästä nousemaisillaan. Silloin kilisteli hän lasiaan ja sanoi: "Minulla on kihlaus ilmoitettavana!" — Kaikki loivat silmänsä nuoriin tyttöihin, jotka istuivat yhdessä, ja nämät eivät kumpikaan tietäneet, tuliko heidän tuolilta pudota vai jäädä istumaan.

"Minulla on kihlaus ilmoitettavana", sanoi provasti toistamiseen, ikäänkuin olisi hänen ollut vaikeata päästä alkuun. "Myönnän, ettei se alusta pitäen ole ollut minulle mieleinen;" kaikki vieraat katsoivat

suuresti hämmästyneinä Ödegaardiin; hämmästys kasvoi rajattomaksi, kun hän istui levollisena ja katsoi provastiin. "Ajattelin, suoraan sanoen, että hän ei tyttöä ansainnut." — Vieraat tulivat tästä niin hämilleen, ett'ei enään kukaan tohtinut nostaa silmiänsä, ja kun tytöt eivät pitkään aikaan olleet uskaltaneet tätä tehdä, oli siinä vain yhdet ainoat kasvot, joille provasti saattoi puhua, nimittäin Ödegaardin, joka kaiken aikaa oli autuaallisen levollinen. "Mutta nyt", jatkoi provasti, "nyt, kun olen oppinut miestä lähemmin tuntemaan, nyt olen siinä tilassa, ett'en tiedä, onko nainen *hänelle* kelvollinen, niin suureksi on hän silmissäni kohonnut; tarkoitan taidetta, ylevää näytelmätaidetta, jonka morsian on Petra, kasvattityttäreni, rakas lapseni; onnea teille yhteiselämään! Minua tämä peloitaa, mutta mikä yhteen kuuluu, pitää myös yhdeksi liittymän. Jumala olkoon kanssasi, tyttäreni!" Petra oli silmänräpäyksessä laattian toisella puolella ja lepäsi provastin rinnoilla.

Kun ei kumpikaan heistä enään käynyt istumaan, nousi tietysti koko seura pöydästä. Mutta Petra meni Ödegaardin luo, joka heti vei hänet äärimpään ikkunansolaan; hänellä oli Petralle jotakin sanottavaa, mutta Petra ennätti: "Teille olen kaikesta kiitollinen!" — "Et suinkaan, Petra; minä olen vain ollut hyvä veli; väärin tein, kun yritin askelta edemmäksi; jos se olisi tapahtunut, olisi koko sinun urasi katkennut." — "Ödegaard!" He pitivät toisiansa käsistä, mutta eivät katsoneet toisiinsa; hetken kuluttua päästi Ödegaard Petran käden ja meni. Mutta Petra heittäytyi läheiseen tuoliin ja heltyi itkemään.

Seuraavana päivänä matkusti Ödegaard.

* * * * *

Kevätpuoleen sai Petra suuren, isolla virkasinetillä varustetun kirjeen; hän tuosta aivan säikähtyi ja meni provastin luo, joka avasi ja luki sen. Se oli hänen syntymäkaupunkinsa pormestarin kirjoittama ja kuului näin:

Koska Pedro Ohlsen, joka eilen nukkui kuoleman uneen, on jättänyt jälkeensä testamentin, näin kuuluvan:

Kaikki, minkä jälkeeni jätän, joka tarkoin on merkitty siihen tilikirjaan, joka on siinä sinisessä lippaassa, joka on minun huoneessani Gunlaug Aamundintyttären talossa tällä mäellä ja jonka avain on mainitun Gunlaugin hallussa, samoin kuin hän yksinänsä voi selkoa tehdä kaikesta, — jätän minä täten, — jos vaan hän, Gunlaug Aamundintytär, siihen antaa suostumuksensa, jota hän ei voi antaa, jos hän ei salli että lisäämäni ehto, jonka hän yksin, ollen ainoa, joka sen tuntee, voi täyttää, tulee täytetyksi — neiti Petralle, useinmainitun Gunlaug Aamundintyttären tyttärelle, toivossa että neiti Petra tahtoo suosiollisesti muistella vanhaa sairasta miestä, jolle hän on hyvää tehnyt, vaikk'ei hän itse siitä tiennyt, jota hän ei myöskään voinut, ja jonka viimevuosien ainoana ilona hän on ollut, jonka vuoksi hän on vuorostaan tahtonut tehdä hänelle pienen ilon, jota hän ei halveksine. Jumala minua vaivaista syntistä armahtakoon!

Pedro Ohlsen.

niin rohkenen kysyä, tahdotteko itse tässä asiassa kääntyä äitinne puoleen vai haluatteko että minä sen teen.

Seuraavassa postissa tuli äidiltä kirje, jonka provasti Ödegaard oli kirjoittanut, ainoa ihminen, johon äiti oli uskaltanut luottaa. Kirje sisälsi, että äiti antoi suostumuksensa ja täytti ehdon, ilmoittaen Petralle kuka Pedro oli.

Sekä ilmoitus että rahasumma saattoivat Petran omituiseen mielentilaan; näytti siltä kuin kaikki nyt alkaisi järjestyä; tämä oli uusi muistutus lähdöstä.

Siis Petran taiteilijasivistystä varten oli vanha Pietari Ohlsen häissä ja tanssiaisissa soittanut kokoon ensimmäiset rahansa, ja hän sekä poikansa että pojanpoikansa monta kovaa kokeneet ja kärsineet. Suuri ei rahasumma ollut, mutta se riitti auttamaan häntä kappaleen matkaa eteenpäin maailmassa, ja samalla myöskin nopeammin tarkoituksensa perille.

Mutta auringonsäteenä välähti mieleen ajatus, että äiti nyt voisi muuttaa hänen luoksensa, hän voisi nyt joka päivä hankkia iloa äidilleen, hän saisi palkita äitiänsä! Hän kirjoitti äidille pitkän kirjeen joka postissa, hän töintuskin maltoi vastausta odottaa. Vastauksen tultua pettyi hän toiveissaan; sillä Gunlaug kiitti, vaan arveli että "omat kunkin kauniimmat". Nyt lupasi provasti kirjoittaa, ja saatuaan hänen kirjeensä ei Gunlaug kauempaa voinut hillitä mieltänsä, hänen täytyi ilmoittaa merimiehillensä ja muille tuttavilleen että hänen tyttärestänsä tulisi suurimaineinen henkilö ja että hän tahtoi äitiä luoksensa. Näin tuli asia hyvin tärkeäksi puheaineeksi kaupungissa, sitä keskusteltiin laitureilla ja laivoilla ja joka kyökissä. Gunlaug, joka tähän asti ei ollut tytärtänsä maininnutkaan, ei tästälähtien muusta puhunut kuin "Petra tyttärestänsä", samoin kuin toisetkaan eivät muusta hänelle puhelleet.

Mutta vaikka lähdön aika jo lähenee, ei äiti vielä ollut vastausta antanut, joka seikka tytärtä kovin huolestutti. Sen sijaan lupasivat provasti ja Signe juhlallisesti hänelle että molemmin tulisivat häntä katsomaan, hän kun ensikerran esiintyisi näyttämöllä.

* * * * *

Lumi alkoi tuntureilta valua, kedot alkoivat vähän viheriöidä. Elämä, minkä kevääntulo herättää tunturimaissa, on suuri, niinkuin kevään ikävöiminen oli suuri. Ihmiset reipastuvat, työ käy helpommin, matkahalu luo katseen tunturien yli. Mutta Petra, vaikka halusikin pois, ei ollut koskaan rakastanut paikkakuntaa ja sen esineitä niinkuin nyt, jolloin hänen tuli niistä erota; oli niin kuin olisi hän tähän asti ne laiminlyönyt, sillä nyt vasta hän ne käsitti. Hän viipyi talossa enää vain muutamia päiviä, hän kulki Signen kanssa ympäri heittämässä jäähyväisiä kaikille ihmisille ja esineille — erittäinkin niille paikoille, jotka heille yhteisesti olivat rakkaiksi tulleet Silloin heille ilmoitti eräs talonpoika, että Ödegaard oli ylhällä Öigarissa ja että hän aikoi tulla pappilaan. Tytötpä tuosta kovin säikähtyivät ja herkesivät käymästä ulkona.

Mutta tullessaan oli Ödegaard niin kirkas ja iloinen ettei kukaan ollut häntä semmoisena ennen nähnyt. Hänen toimenansa Öigarissa oli perustaa kansanopisto ja ensiaikoina, kunnes saisi mieleisensä opettajan, ruveta itse sen johtajaksi; myöhemmin hän aikoi panna toimeen muuta hyvää. Hän sanoi näin suorittavansa seudulle isänsä velkaa, ja isä oli luvannut muuttaa hänen luoksensa, heti kun rakennus oli valmistunut. Sekä provastia että Signeä tämä naapurius ylenmäärin ilahutti; samaten Petraakin, mutta oudolta hänestä kuitenkin tuntui että Ödegaard juuri hänen lähtiessään tänne asettui.

Provasti tahtoi että he päivää ennen Petran lähtöä kaikki kävisivät Herran ehtoollisella. Tämä vaikutti että viimeisinä päivinä hiljainen juhlallisuus vallitsi talossa, ja kun he puhelivat keskenään, tapahtui se puoliääneen. Tämä tunnelma kuvastui kaikessa, johon Petra viimeistä kertaa loi huomionsa, ja herätti vakaita ajatuksia. Koko eletty elämä oli läpikäytävä, siitä on tili tehtävä; sillä tähän saakka hän ei koskaan ollut taaksensa katsonut, vaan aina eteenpäin. Nyt johtui mieleen kaikki, hamasta lapsuudesta tähän päivään asti, nuo ensimmäiset viehättävät espanjalaiset laulut soivat uudestaan, nuo monet sekavien halujen synnyttämät hairaukset lapsuuden ja nuoruuden ajoilta otettiin esiin ja pantiin pois, yksi eräältä, niinkuin tutkitaan vanhoja asioita. Jos hän unhotti jotakin, niin johti aina joku läheinen esine hänen muistonsa oikealle suunnalle, sillä tätä silmäellessään oli hän joskus tuotakin ajatellut, ja esine ja ajatus olivat siten kiintyneet yhteen. Erittäinkin oli pianon niin monet muistot yhdistyneet, että ne melkein valtasivat hänet. Hän jäi istumaan sen ääreen, voimatta kelvoolleen siihen koskea, ja jos Signe soitti, niin voi hän tuskin olla huoneessa. Hän olikin halukkaimmin yksinänsä; Ödegaard ja Signe huomasivat sen ja pysyivät hänestä erillään; kaikki ihmiset katsoivat häneen surumielisellä suopeudella, ja provasti ei tähän aikaan kertaakaan kulkenut hänen ohitsensa silittelemättä hänen päätänsä.

Vihdoin lähenee päivä. Se oli puoliselkeä, pilvipouta päivä, lumi sulii tuntureilla ja pellot viheriöitsivät. Nuo neljä pysyivät kukin huoneessansa, kunnes aika lähestyi, jolloin heidän yhdessä tuli mennä kirkkoon. Siellä oli paitse heitä ainoastaan lukkari ja vieras pappi saapuvilla. Provasti tahtoi itse käydä Herran ehtoollisella; mutta hän tahtoi myöskin rippisaarnan pitää, hän tahtoi erityisesti sanoa muutaman sanan poislähtevälle. Hän puhui niinkuin hänen oli tapana puhua, kun he pyhänaattona tai syntymäpäivänä istuivat kotona pöydän ympärillä. Pian näkyi, arveli hän, oliko se aika jonka Petra, Jumalalta armoa rukoillen, tänään päätti hyvän perustuksen laskenut. Kukaan ihminen ei ole täysin todellinen, ennenkuin hän löytää oikean tehtävänsä. Julistajatoimen oli Petra saanut osaksensa ja se, joka totuutta julistaa sekä itse pysyy kelvollisena, saa suurinta ja pysyvää aikaa. Jumala tosin kyllä usein käyttää välikappaleinansa kelvottomiakin, niin totta kuin korkeammassa mielessä kaikki olemme kelvottomia; hän käyttää meidän halujamme. Mutta yksi julistus on, johon kukaan ihminen ei voi ryhtyä halunsa nojalla yksistään ja sitä hänen tuki tuli koettaa saavuttaa; kaikkien pitää pyrkiä saavuttamaan suurinta. Hän käski Petraa vähän takaa palaamaan heidän tykönsä, sillä seurakuntaelämän tarkoitus on se, että yhteys uskossa auttaa ja vahvistaa. Jos hän hairahtuisi, niin täällä hän etupäässä löytäisi armeliaisuutta, ja jos hän itse ei käsittäisi oikealta uralta poikenneensa, niin he sen hänelle voisivat rakkaudella ilmoittaa.

Pyhän toimen suoritettuaan menivät he kotiin yhdessä, niinkuin olivat tulleetkin; mutta lopun päivää oli kukin itsekseen. Ainoastaan Petra ja Signe istuivat Petran huoneessa yhdessä myöhään yöhön.

Seuraavana aamuna oli Petran määrä lähteä. Läksiäispöydässä lausui provasti hänelle hellimmät jäähyväiset. "Hän oli Petran ystävän kanssa yhtä mieltä siinä", sanoi hän, "että hänen tuli alottaa semmoisena kuin hän oli, ja alottaa yksin. Siinä taistelussa, johon hän antautui, saisi hän kokea, kuinka hyvä oli tietää että jossakin istui muutamia ihmisiä koossa, joihin hän voisi luottaa. Pelkkä tieto siitä, että he lakkaamatta rukoilisivat hänen puolestaan, — hän saisi nähdä, että se auttaisi!" Petralle jäähyväiset sanottuaan, lausui hän Ödegaardin tervetulleeksi. "Rakkaudessa kiintyminen samaan henkilöön on kauniin alku keskinäiseen rakkauteen." Provasti ei tätä maljaa esittäessään varmaankaan ajatellut sitä, mikä näiden sanain johdosta ensin sai Signen ja sitten Petran punastumaan; punastuiko

Ödegaard, sitä eivät he tietäneet, sillä kumpikaan ei uskaltanut häneen katsoa.

Mutta kun hevoset olivat portaiden edustalla, ja nuo kolme ystävää seisoivat nuoren tytön ympärillä, ja kaikki talonväki vaunujen ympärillä, kuiskasi Petra syleillessään Signeä viimeistä kertaa: "Tiedän että pian saan kuulla suuria uutisia täältä; Jumala suokoon siunauksensa!"

Hetken kuluttua näki hän ainoastaan valkoiset huiput, jotka osoittivat missä paikka oli.

KAHDESTOISTA LUKU.

Eräänä iltana vähää ennen joulua olivat kaikki pääsyliput pääkaupungin teateriin loppuun myödyt; uusi näyttelijätär oli esiintyvä, jota ylistettiin pilviin asti. Rahvaasta syntyneenä — hänen äitinsä oli köyhä kalastajanvaimo — oli hän toisten avulla, jotka olivat huomanneet hänen lahjansa, näin pitkälle päässyt, ja hänestä sanottiin olevan suuria toiveita. Katsojien kesken kuiskailtiin kaikenmoista ennen esiriipun noustua. Sanottiin hänen tyttönä olleen hirmuinen heilakka ja sitten täysikäisenä olleen kihloissa kuuden miehen kanssa yht'aikaa ja tätä leikkiä pitkittäneen puolen vuotta. Sanottiin poliisiin häntä saattaneen ulos kaupungista, joka oli täydessä kapinassa hänen tähtensä; ihmeellistä että johtokunta salli tällaisen henkilön esiintyä. Toiset sanoivat että tuossa jutussa ei ollut vähintäkään perää; hän oli kymmenvuotiaasta kasvatettu siivossa papinperheessä Bergenin läänissä; hän oli sivistynyt, herttainen tyttö, he tunsivat hänet hyvin, hänessä oli varmaan tavattomat avut, sillä hän oli muodoltaan niin kaunis.

Mutta toisia oli siellä, jotka tunsivat asian paremmin. Ensiksi tuo koko maassa hyvin tunnettu suuri kalakauppias — Yngve Vold. Hän oli toimitusmatkalla ollessaan sattumoilta tänne joutunut; sanottiin aivan oikein että se hehkuva espanjatar, jonka hän oli nainut, teki hänen kotoelämänsä niin kuumaksi, että hänen täytyi lähteä matkalle virvoittelemaan. Nyt hän oli yksin ostanut teaterin suurimman aition ja kutsunut satunnaiset ruokakumppaninsa ravintolasta mukanaan katselmaan "jotakin saakelinmoista". Hän oli mainion hyvällä tuulella, kunnes sattui näkemään — oliko se tosiaankin hän? — — eräessä toisen rivin aitiassa ja kokonainen laivamiehistö ympärillään — ei! oli! — se oli tosiaankin Gunnar Ask! Gunnar Ask, joka äitinsä rahoilla oli tullut "Norjan perustuslain" omistajaksi ja johtajaksi, oli luoviessaan vuonosta ulapalle sattunut purjehtimaan rinnatuksin toisen laivan kanssa, jonka nimi oli "Tanskan perustuslaki", ja huomattessaan tämän pyrkivän hänen ohitsensa, arveli Gunnar että tuo ei ollenkaan kävisi laatuun; hän nosti kaikki purjeet, vanha perustuslaki rusahteli, ja seurauksena oli, että hän, pysyäkseen niin kauan kuin mahdollista päällä tuulen, laski laivansa karille aivan mahdollomaan paikkaan. Nyt oleskeli hän vasten tahtoansa kaupungissa, sill'aikaa kuin "Norjan perustuslakia" korjattiin. Hän oli eräänä päivänä kaupungilla tavannut Petran, joka saavutti hänet ja kohteli häntä sekä silloin että jälkeenkäpäin niin sydämellisesti, ettei hän ainoastaan unhottanut vihaansa, vaan sanoi olevansa suurin turska, minkä heidän yhteinen syntymäkaupunkinsa koskaan oli ulos laivannut, hän kun koskaan voi luullakaan ansainneensa semmoista tyttöä kuin Petra oli. Hän oli tänään ostanut pääsyliput korotetusta hinnasta kaikille laivamiehille ja istui nyt itsekseen tuumailleen kestitä heitä joka näytöksen väliaikana, ja merimiehet, jotka kaikki olivat kotoisin Petran syntymäkaupungista ja jokapäiväisiä vieraita äidin ravintolassa, tuossa maallisessa onnelassa, tunsivat Petran kunnian omaksi kunniauksensa ja lupasivat toisilleen taputella käsiään niin, ettei mokomaa ennen ollut kuultu eikä nähty.

Mutta alhaalla parketilla näkyi provastin karkea, tiheä tukka. Hän istui levollisena; hän oli uskonut Petran asian korkeamman haltuun. Hänen vieresssänsä istui Signe, nykyään Signe Ödegaard. Hänen miehensä, hän ja Petra olivat äskettäin palanneet kolme kuukautta kestäneeltä ulkomaan matkalta; Signe näytti onnelliselta, hän istui ja hymyili Ödegaardille; sillä heidän välillensä istui vanha vaimo, jonka lumivalkeat hiukset kehän tavoin ympärivät hänen ruskeita kasvojansa. Hän oli istuessaan ruumiiltaan korkeampi kaikkia ympärillä istujia, hän näkyi kaikkialle, ja kohta olivatkin kaikki kiikarit häneen suunnatut, sillä sanottiin että hän oli tuon nuoren näyttelijättären äiti. Hän, jolla oli miehen nimi, tekikin nyt niin valtavan vaikutuksen, että hänestä säteili sovintoa tyttäreen. Nuori kansa on täynnä toiveita, se luottaa luonteensa perusvoimaan, ja tämän äidin näky herätti luottamuksen.

Itse hän ei ketään, ei mitään nähnyt; mitä nämä kaikki olivat, siitä hän vähät välitti; hän tahtoi vain olla mukana näkemässä, olivatko ihmiset hyvät hänen tytärtänsä kohtaan vai ei.

Aika lähestyi; pakinan tukahutti jännitys, joka vähitellen alkoi vallita kaikki ja tehdä heidät hyviksi.

Mahtava rumpujen ja torvien jyrinä alotti johtosoiton; Aatami Öhlenschlägerin "Aksel ja Walborg" oli

näyteltävä, ja Petra oli itse pyytänyt tätä johtosoittoa. Hän istui erään kulissin takana kuuntelemaan. Mutta esiriipun edustalla istui se pieni osa hänen kansalaisiansa, mikä huoneeseen mahtui, peloissaan hänestä, niinkuin ainakin vast'alkajasta, jossa odotamme ilmestyvän jotain kallisarvoista omasta itsestämme. Oli ikäänkuin jokaisen heistä olisi itse tullut astua esiin; sellaisina hetkinä nousee monta rukousta niistäkin sydämmistä, jotka muuten harvoin rukoilevat.

Johtosoitto hiljeni, säveleet yhtyivät rauhalliseen sopusointuun, ne sulautuivat vähitellen niinkuin päivän paisteeseen. Johtosoitto päättyi; tuskallinen hiljaisuus alkoi.

Silloin esiriippu nousi.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KALATYTTÖ ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on

this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project

Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.